

ILIE ȘERBĂNESCU
EMIL HUREZEANU
Fastul
Sărbătoririi
Zilei Naționale
n-a ascuns
starea
economiei

Nr. 49 (459), 8 - 14 decembrie 1998

pag.
3-4

H.-R. PATAPIEVICI

Oameni răi sau instituții vicioase?

După dezamăgirea celor care au crezut în PDSR, înainte ca acesta să se compromită la guvernare, a venit și dezamăgirea celor care au crezut în CDR, înainte ca aceasta să descopere că soluția la problema schimbării este politica stării pe loc. În acest moment, toate, dar *absolut toate* forțele politice cu reprezentare parlamentară au trecut, într-o formă sau alta, pe la guvernare și, în același timp, toate s-au compromis în acest exercițiu. Unde stă răul? Cred că avem deja un eșantion suficient de semnificativ pentru a putea trage câteva concluzii neînșelătoare.

Să presupunem că, vorba lui Maiorescu, cauza acestui eșec reluat este „celula” noastră, care nu ar rezista (Maiorescu credea că „celula românească” nu rezistă unui travaliu filozofic abstract). Prin urmare, PDSR guvernează prost, pentru că „celula” e proastă; CDR guvernează incoerent, pentru că „celula” e incoerentă; PD guvernează perfid, deoarece „celula” este perfidă; și toate forțele politice, la un loc, administrează crapulos, deoarece „celula” este, de fapt, crapuloasă. Dacă răul stă în calitatea „celulei”, atunci nimeni nu este vinovat și problema noastră, față de polonezi, ar fi aceea că posedăm un material genetic mai prost. E însă evident că nimeni nu se ia la întrecere „cu genele pe masă”, ci demonstrând că știe să facă cu ele mai mult decât au știut să facă alții cu ale lor. Problema „celulei”, cred, este aceea că, atunci când ne explicăm eșecurile prin inferioritatea ei, noi privim înzestrarea etnică drept un rezultat. Or, acest lucru este fals. Noi avem datele de bază ale unei ființe omenești nu ca urmare a unui proces, ci pentru că așa suntem dați în lume. Nimeni nu ar putea alege datele biologice ale unui canis, dacă s-a întâmplat deja să fie om (deși viitorul e plin de surprize). Într-un sens foarte tăios, om te naști, nu devii. Dar, dacă în ceea ce suntem noi avem nici o libertate de acțiune (nimeni nu este responsabil că e scund), în ce privește ceea ce putem face cu ceea ce Dumnezeu a făcut din noi, libertatea noastră este, practic, nelimitată. La fel și responsabilitatea noastră. Prin urmare, nu pe „celulă” trebuie dată vina.

Argumentul etic este, însă, numai o parte din argument. Cealaltă parte este de natură statistică. Dacă întreaga vină a guvernărilor postdecembriste este a oamenilor și a „celulei” lor de mintuală, atunci te întrebi: *toți* sunt proști? *toți* sunt nevrednici? *toți* sunt necinstiți? *toți* sunt incompetenți? (Și așa mai departe, până ne ostoim oful.) Mi se pare că ațit punctul de vedere etic (responsabilitatea trebuie să fie a *cui*va), cit și regulile statistice (orice selecție, oricât de proastă, reproduce curba de distribuție normală a calităților și defectelor) ne sugerează concluzia următoare: răutatea, prostia și viciul clasei politice *nu pot explica*, ele singure, situația de impas în care, aparent în ciuda tuturor eforturilor, ne găsim. Ce mai rămâne atunci, dacă nu calitatea proastă a oamenilor poartă toată vina?

Rămâne, evident, Statul. Este adesea ignorat faptul că oamenii nu cresc, asemeni norilor, și la fel de inocent, din aer. (Despre inocență, Giraudoux avusese această vorbă teribilă: inocența nu este, uneori, decât o perfectă adaptare la mediu.) Locul acțiunii fiecăruia dintre noi este societatea, iar mijlocul prin care oamenii politici acționează asupra noastră este instituția statului. Acțiunea clasei politice nu este de înțeles în absența acestui instrument mijlocitor. Pentru clasa politică, instituțiile statului joacă rolul unui instrument de execuție. Așa cum macaragii manipulează obiecte grele cu ajutorul brațului macaralei, omul politic modifică realitatea socială și economică prin intermediul brațelor pe care i le pune la dispoziție statul.

Acum, ar fi o naivitate din partea noastră dacă am crede că orice stat, pentru că e Stat, poate orice. Statele diferă între ele prin intenția politică aflată la temelia proiectării lor. Unele state au fost concepute să ucidă și numai asta știu să facă (altfel spus, ele nu pot fi folosite la creșterea prosperității cetățenilor lor, chiar dacă, uneori, asta încearcă). Altele știu să nu stînjenească producerea prosperității (spun „să nu o stînjenească”, deoarece nu statele produc prosperitatea, ci capitalismul), dar sunt inapte de a orchestra o mare politică externă. În particular, statul comunist a fost creat în vederea reproducerii sistemului comunist, atît în cetățeni, cit și în *orice* structură instituțională receptivă. Din acest motiv, cit privește ce se poate obține din combinarea elementelor de bază ale acestui tip de stat, suntem în situația aceluia muncitor de la o fabrică de biciclete, care, ori de cîte ori încerca să asambleze acasă piesele furate din atelier (pentru a-și construi o bicicletă), tot o mitralieră obținea. La fel și statul bricolat de regimul Iliescu, în noul gust al vremii, din părțile componente, vag rețușate, ale statului comunist: oricum l-ai modifica, *dacă nu îl schimbi din temelii*, tot centralism, mizerie, blocaj, corupție, mitocănie, ineficiență, prostie și nevroză obții. Atîta știe să facă, deoarece așa a fost proiectat.

Cred că o parte esențială a crizei din care nu părem a mai ști și ieșim este monstruoasa instituție juridică a statului în care suntem condamnați să trăim: este statul lui Dej și al lui Ceaușescu, care lor le venea ca o mînușă, reamenajat pentru nevoile de fațadă ale Europei de după căderea comunismului de către Ion Iliescu și echipa sa. Capacitatea acestui tip de stat de a corupe caracterele, de a strivi inițiativa și de a transforma bunele intenții în neputințe și agresivitate este enormă. Mizeria în care ne zbatem stă mărturie pentru remarcabilul său succes. Prin urmare, sursa răului nu trebuie căutată doar în defectul (real) al clasei noastre politice, cit *mai ales* în faptul că instrumentul prin intermediul căruia aceasta dorește să efectueze reforma este principial ostil reformei. Astfel, problema clasei noastre politice *democrate* este că nu pricepe aberația încercării de a obține biciclete din piese de mitralieră. Problema politicianilor nedemocrați e diferită: ei știu că nici o reformă nu se va putea obține prin acest tip de stat și de aceea strigă că vor reforma, dar numai prin păstrarea funcțiilor actualului stat, identificat cu națiunea însăși.

În esență, lucrurile stau astfel. Instituțiile actuale ale statului sunt complete greșite, deoarece funcțiile lui sunt deduse dintr-o concepție despre stat greșită. Ca atare, logica lor de funcționare este vicioasă. Oricine intră în contact cu ele se strică: fie prin convertire, fie prin corupție, fie prin dereglare. Atîta timp cit funcțiile statului nu vor fi drastic revizuite, încercarea de a întemeia instituții noi sau de a încerca reforme prin schimbarea conducătorilor este inutilă. Deoarece contextul funcționării *este* greșit, eroarea vicioasă a mediului va sfîrși prin a contamina și corupe *totul*. Totul, în contextul instituțional actual, tinde să reproducă metonimic, la orice nivel, eroarea unui tip de stat care are vocația să transforme orice atinge într-o anexă a logicii sale birocratice. De aceea, singura soluție veritabilă la criza prin care trecem este schimbarea din temelii a tipului de stat în care trăim.

În loc de
Făt-Frumos
aș juca
Balaurul ...

Interviu cu
**MAIA
MORGENSTERN**

pag.
6-7

Supliment gratuit

Femei și
mass-media

Educația
fetelor
in familie
și școală

Trafic cu
ființe umane

AL. PALEOLOGU
EUGEN SIMION
LAURENȚIU ULICI
GHEORGHE GRIGURCU
AL. GEORGE ILEANA VRANCEA

pentru
Muzeul
E. Lovinescu

pag. 14-15

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL IX • 16 pagini • 2.500 lei

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată Doamnă,

Vă scriu deoarece sînt profund dezamăgît de discreția cu care presa (excepție făcînd ziarul **Timișoara**) și televiziunea (în special **TVR1**) au tratat vizita Casei Regale la Timișoara. Desigur, valul de simpatie cu care a fost întîmpinat Regele (de aproximativ 1.000 de persoane - puține, dar reprezentative pentru oraș), suprapus peste starea de nemulțumire a populației, ar fi deteriorat și mai mult imaginea președintelui Constantinescu (...)

S-a scandat: „*Maiestate nu pleca, asta este țara Ta!*”. Și acest îndemn, reiterat la Timișoara, era de natură să îngrijeze puterea actuală. Prin urmare, trebuia estompat totul, chiar umbră de fastul unor manifestații ce îmbracă sărăcia în haine de gală.

Pentru mine (ca simplu cetățean), rămîne un mister faptul că televiziunea națională (avînd-o corespondentă pe doamna Lia Lucia Epure, regalistă infocată), a transmis doar la **Jurnalul de noapte** o știre lapidară amintind în treacăt evenimentul, în timp ce știri precum cea cu copiii fugiți de acasă sînt transmise în serial, la ore de maximă audiență. Aici, ar fi bine să precizez că nu fac parte din vreo organizație monarhistă și nici dintr-un partid. (...)

Înainte de alegerile din '96, Regele - prețios capital electoral pentru opoziția de atunci - a fost Rege. Acum a devenit ex-Rege. Ce mici sîntem, Doamne! Și mai așteptăm minuni să ne scoată din mizeria morală și din sărăcie. (...) Miracolul se ivește atunci cînd crezi în el cu toată puterea ființei. Poate Dumnezeu ne-a uitat, sau noi am pierdut credința adevărată, rătăciți în ațitea dogme. Așteptăm asadar să ajungem în adîncul prăpastiei. Acolo, în beznă, ni se vor deschide ochii și vom medita la condiția noastră de români într-o Românie a nimănui.

Epilog

După încheierea festivității, am rămas un timp în mijlocul mulțimii, dornic să-i simt pulsul. Am tras cu urechea fără să vreau și fără să am în buzunar o legitimație care să-mi justifice gestul. Am prins o frîntură de frază: „...*Ciorbea, Ciorbea este ideologul cel bun!*”.

Luminile inundă orașul într-un spectacol feeric. Regele a plecat. Întinericul coboară peste noi. Bat copotele. Nu știm pentru cine!

Doina Maria Ghițescu
Timișoara, 30 noiembrie 1998

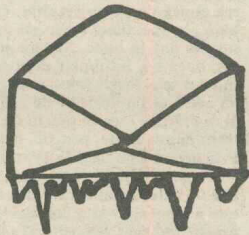

Stimată redacție,

Cu părere de rău aș dori să vă anunț că am încetat de a mai fi cititorul fidel și admiratorul neabătut al revistei dumneavoastră, situație în care m-am aflat încă de la primele numere ale revistei. Această hotărîre mă costă mult; este ca și cînd aș pierde un bun prieten. Motivul îl veți ve-

dea mai jos; mă voi sili să vă fac o critică mai reținută față de aceea din sufletul meu și sper că nu îmi veți provoca o ultimă dezamăgire, aceea de a nu publica această scrisoare.

Ceea ce m-a șocat profund, pe parcursul mai multor numere ale revistei, a fost critica răutăcioasă, puțin justificată și cu totul deplasată la adresa președintelui Emil Constantinescu. Cu un profund disconfort am citit tot felul de critici sau aluzii defăimătoare, multe din ele bazate pe prezumție și, în orice caz, puțin lămurite. Și totul nu a fost întîmplător, din moment ce cele mai prestigioase nume de redactori și colaboratori ai dumneavoastră s-au înscris pe această linie: doamna Gabriela Adameșteanu, doamna Rodica Palade, domni Șerban Orescu, H.-R. Patapievi, Andrei Cornea și alții, astfel încît ar părea o adevărată campanie.

Doamna Gabriela Adameșteanu, în tableta sa din **România liberă**, îl compară pe Emil Constantinescu cu președintele Clinton care a avut „*bunul simț*” să-și ceară iertare în fața națiunii. Oare acesta era cazul și cu doamna Constantinescu? Nu este clar ce vină atît de gravă găsește domnia sa în comportarea președintelui nostru.

Doamna Rodica Palade, în articolul său intitulat **Miza containerului**, reproduce niște afirmații calomnioase ale senatorului PD Paula Ivănescu, fără să fie deloc jenată de conținutul acestora. „*Săgeata otrăvită*” a doamnei Ivănescu, anume: „*dacă vrea corupți să-i caute la dînsul în familie*”, pe care oamenii cu bun simț nu o pot considera decît o crasă mitocănie, nu trebuia reprodușă, cel puțin nu fără comentariile cuvenite. Aluzia la un membru de familie al președintelui, care ar fi amestecat într-o afacere de corupție, am mai întîlnit-o și în altă parte, dar numai în stadiul de aluzie. Or, dacă ar fi avut o bază de adevăr, nu îmi imaginez cum așii comentatorilor politici, atît de vigilenți și insistenți, nu ar fi descoperit pînă acum dovezile pentru această acuză sau că l-ar fi iertat. (...)

Domnul Șerban Orescu, recidivînd în acest sens, afirmă în articolul său **De ce întîrzie reformele de structură**, că „*președintele se gîndea cam prea des la realegerea sa în 2000 și, cum sondajele arătau că era popular și fără reforme, de ce să le mai facă?*”.

Deci, „citînd” gîndurile președintelui, domnul Orescu pretinde că acesta ar pune mai înțeles interesul său de a fi reales, decît înlăptuirea reformelor. Nu este oare prea mult? Nu a dovedit președintele de altele ori că sprijină reformele din țara noastră?

Domnul H.-R. Patapievi prezintă în articolul său **Un bilanț sub formă de gafă** un alt subiect în care președintele este pus într-o lumină defavorabilă.

Cazul Vasile Ciolpan a fost speculat la maximum de întreaga presă, ca o gafă a președintelui, decorînd un torționar sinistru. Înainte de a analiza acest caz este necesar să lămurim cîteva lucruri: „*Crucea comemorativă a celui de al doilea război mondial*” nu este propriu zis o decorație; este o medalie comemorativă. Ea se acordă din oficiu, fără distincție, oricărui fost militar care dovedește cu livretul său militar că a fost pe front în cel de al doilea război mondial. Tabelul cu cei ce îndeplinesc această condiție se întocmește de către **Asociația Națională a Veteranilor de Război**. Evident, nici președintele țării, nici „stafful” său și nici chiar ministrul Apărării Naționale nu puteau controla probitatea celor incluși în tablelele ANVR. Aceasta este o asociație guvernamentală care a ales la conducere un general veteran (avansat pe criterii politice din sergent), ceea ce face explicabilă lipsa de control privind onestitatea și antecedentele celor propuși. Dar ANVR este o societate independentă, susținută financiar de **Ministerul Apărării Naționale**, nu subordonată acesteia.

Cum ar putea președintele țării să schimbe președintele unei asociații independente? Greșeala președintelui constă într-adevăr în faptul că a acceptat să fie președinte onorific al unei organizații de veterani condusă de un general cu un trecut comunist bine cunoscut. Dar de aici și pînă la a afirma că „*administratia Constantinescu pare a se înțelege la fel de bine cu moștenirea Securității, ca și regimul Iliescu*”, așa cum face domnul Patapievi, este prea mult. Cît privește măsurile de asanare morală cum ar fi condamnarea criminalilor și torționarilor fostului regim comunist și declanșarea procesului comunismului, dezeritate primordiale pentru reforma morală a societății, acestea s-au dovedit a fi prea „blîndate” pentru o președinție cu prerogative limitate și pentru un guvern atît de slab format de o

coaliție atît de nesigură. (...)

Este clar, președintele este acum criticat din toate părțile: fie că s-a implicat prea mult unde nu trebuia, fie, dimpotrivă, că nu a intervenit cînd și unde trebuia. (Ca să nu mai vorbim că vulgular a rămas încă cu ideea „tătucului” care decide totul.) Mă întreb dacă această atitudine nu este inspirată de peste ocean, comentatorii socotînd că este democratic să ataci președintele țării pentru că astfel se poate denigra magistratura cea mai înaltă a țării, fără sancțiuni, fără a se lua prea mult în considerare consecințele nefaste ale acestei acțiuni sau, dimpotrivă, urmîrind cu rea-credință realizarea acestora.

Dar de ce se menționează atît de rar și atît de palid unele reușite ale președintelui? De exemplu, nu am remarcat în revista 22 vreo apreciere asupra discursului ținut de președintele țării noastre în **Camera Reprezentanților** de la Washington. Acela la care a fost întrerupt de aplauze de 16 ori, dintre care 6 cu audiența în picioare. Nu constituia acest fapt un succes pentru țara noastră?

Activitatea mai mult decît laudabilă a președintelui în legătură cu proiectul „*România la răscruce*”, pentru a include țara noastră în drumul petrolului caucazian, de asemenea, nu a găsit un loc potrivit în paginile revistei 22.

Nici intervenția continuă pentru înlăturarea și pedepsirea corupției, condusă de președintele țării, atît de importantă pentru asanarea morală a societății noastre, nu a găsit susținători printre colaboratorii lui 22. Se face mare caz de faptul că lupta împotriva corupției lansată de președinte nu are succes (...)

Îată de ce nu mă pot abține să nu remark, revista 22 face jocul lui Ion Iliescu, care urmărește cu asiduitate demiterea președintelui, sau al lui Corneliu Vadim Tudor, care cere, nici mai mult nici mai puțin, condamnarea președintelui la închisoare pe viață.

Asta ar fi culmea! Demiterea președintelui ar fi ceea ce ne mai lipsește pentru a ne compromite definitiv și pentru totdeauna în ochii lumii.

Sper să nu trăiesc așa ceva!
Rămîneți cu bine,

Mihai Banu
București, 22 noiembrie 1998

DIN SUMARELE VITOARE

● **Interviuri cu: Radu Sârbu, președintele FPS (despre stadiul privatizării), Norica Nicolai, secretar de stat la MMPS (despre șomaj), Sandra Pralong (despre morală și economie), Dumitru Radu Popa (despre Ioan Petru Culianu) ● Andrei Cornea: „Relativisme, antirelativisme” ● Catherine Durand: „De la liberalismul pașoptist la ortodoxismul anilor '30” ● Alice Voinescu: Scrisori inedite ● Bujor Nedelcovici: „Vă rog să mă iertați, domnilor” ● Dan Oprea: „Ieftinătatea vieții noastre” ● Opinia clasei politice despre mesajul Alianței Civice de ziua națională ● Comentarii la filmul lui Lucian Pintilie „Terminus Paradis”**

PREȚURILE ABONAMENTELOR INTERNE

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de pretul de vânzare per exemplar:

- Numai 13.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție
- Numai 17.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- 17.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (35%)
- 21.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (20%)

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Sucursala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc DL, București. Adevărurile (talon de pensie, adevărînte școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.**

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

ARISTOTEL, Despre interpretare - în colecția φ • FRANCES A. YATES, Iluminismul roziucian - în colecția Istoria ideilor • HENRI TROYAT, Rasputin - în seria Roman istoric

EMIL HUREZEANU

Circuit închis, gradul zero

Există în marile desfășurări politice și sociale un paradox: cu cât situația, la un moment dat, e mai proastă, și mai aproape de un posibil deznodământ negativ, cu atât mai sonore sînt asigurările de forță și victorie. La un moment dat expunerea marțială, pe un fond altminteri fragil sau discutabil, grăbește epilogul, nu-l îndepărtează și desigur că nici nu-l soluționează.

Un raționament asemănător a funcționat probabil și la București de 1 decembrie. O țară cu atîtea probleme sociale și economice, în criză politică și morală explozivă, și-a înscenat o paradă militară de zile mari, nu doar costisitoare, ci și inutilă. România nu se află în fața unei confruntări militare cu un stat ostil, ci este amenințată de propriile ei nereușite interne. Aceste dificultăți, explicabile printr-un curs politic greșit sau ezitant, nu printr-o înfrîngere sau amenințare de natură militară, nu poate fi schimbat sau impresionat prin *Mig-uri* la joasă înălțime. Mindria națională și simbolurile joacă desigur un rol important. Poate că nevoia de solidaritate comunitară e chiar mai mare în vremuri de încercări economice și sociale, și ea se obține uneori și prin amintiri comune ale unui timp mai fericit, prin apeluri la miturile istorice. Paradă militară poate să fie un simbol al eroismului de altădată în războaiele patriotice. Uniforma militară acoperă diferențele și adversitățile, în numele scopului slujirii și apărării comunității. Dar cînd distanța între semnificat și semnificanță se mărește, cînd prezentul e tot mai îndepărtat, nu de mărimea istoriei, ci de propriile sale premise, din 1989 sau 1996, să zicem, atunci ceea ce era destinat să producă un șoc catarctic, de mare răsunet sufletesc și interior, nu mai este decît zgomot de șenile și frivolă paradă a modei armelor reunite.

Poate nu întîmplător, ziarul german *Frankfurter Allgemeine* publică la 2 decembrie o analiză a situației românești, la aniversarea, sub însemne în care vanitatea lumii politice românești e observată chiar mai repede decît controversele acesteia, alături de fotografia domnilor Constantinescu, Roman și Diaconescu, mai mult triști decît solemnii, flancați de varii chipuri și blazoane militare. Ai spune, necunoscîndu-i pe protagoniștii, că vezi una din acele imagini standard de regim militar sud-american, în curs de examinare a vipuștilor și paietelor butaforice. Nu era, poate, momentul unei astfel de reprezentări.

Românii își cinstesc trecutul, au încredere în armată, chiar și în luna decembrie, și așteaptă, potrivit ultimului sondaj de opinie, un lider sau lideri puternici. Dar dacă armata nu e decît o altă față a României, împodobită într-o altă mantie? Dacă generalii și comandanții ei nu sînt decît aceiași funcționari ai ceaușismului și democrației, în echipamentul de camuflaj al prezenței de inocență și temeritate? Ar fi bine să nu fie așa, dar o societate democratică, în criză de identitate politică și economică, trebuie să-și asculte mai întîi, chiar la aniversări, vocile firave și suferinzi, nu tab-uri și jandarmii. Nu ne numărăm între coriștii prohodului întonat alît de cacofonic în *talk-show*-urile nocturne. Dar mai mulți civili, mai multă civilitate amintesc mai mult de democrație și de o sărbătoare normală, a tuturor, decît falnicele înșirări kaki.

Apoi, faptul că ziua națională este aniversată acum distinct de către lideri neocomuniști și naționaliști care, în plan de separatism ad-hoc, avertizează inflamați asupra pericolelor autonomiste, are ceva tragicomic. Într-o țară condamnată de liderii ei la deșirare politică și sufletească, armata vrea să-i remaieze stăful, zornăind bocancii în preajma mausoleului moral al ceaușismului, în timp ce naționaliștii de mucava, sicofanți și zelatori ai lui 7 Noiembrie, pînă deunăzi, plîng pe umărul Albei lălia, declarînd război civil conducerii legitime a statului național unitar de la București.

Aniversarea zilei 1 Decembrie 1918, a fost, din păcate, doar aniversarea zilei de 1 decembrie 1998. Noroc că țara și cetățenii ei își cunosc mai bine rosturile și conturul, decît mulți din aleșii ei întîmplători.

Text difuzat de Radio Europa Liberă

A livrat România armament Irakului?

Pe 29 noiembrie, canalul american de televiziune CNN a transmis declarațiile lui Scott Ridder, fost membru al Comisiei speciale a ONU însărcinată cu dezarmarea Irakului (UNSCOM), potrivit cărora în 1995 România ar fi livrat Irakului sisteme de ghidare a rachetelor balistice, încălcînd astfel rezoluțiile internaționale referitoare la dezarmarea Irakului. Scott Ridder a declarat că inspectorii UNSCOM au descoperit la o fermă din Irak, care aparține ginerelei lui Saddam Hussein, un contract încheiat în 1995 de societatea românească *Aerofina* (la vremea respectivă componentă a Regiei Grupului Industrial al Armatei) privitor la livrarea către Irak a unor echipamente românești de ghidare a rachetelor balistice. Fostul membru al comisiei ONU afirmă că echipamentele ar fi fost livrate în același an, *Aerofina* acceptînd ulterior să livreze Bagdadului și echipamente de precizie necesare producerii propriilor sisteme de orientare. Ridder a mai declarat că în mai 1998 o delegație irakiană a fost la București și a avut convorbiri „cu foștii reprezentanți ai *Aerofina*” pentru achiziționarea aceluiași sistem de orientare. Tranzacția ar fi eșuat.

Ambasadorul României în SUA, Mircea Geoană, a confirmat pe același post de televiziune contactele dintre *Aerofina* și irakieni, declarînd că în 1995 conducerea

1998
8 - 14 decembrie

GABRIEL ANDREESCU

Interviul prezidențial

Adevărul a publicat săptămîna trecută traducerea interviului pe care președintele Emil Constantinescu l-a oferit ziarului austriac *Die Presse*. Interviul arată evoluții ale atitudinii și ale opțiunilor președintelui, în primul rînd, incisivitate și tentația culpabilizării Occidentului. Ca întotdeauna, ultima pornire mitologizează, simplifică și falsifică realitățile: „Este destinul nostru tragic (al României - n.m.) că această țară a dat mereu cîte ceva altora, dar nu a primit nimic nicodată, nici măcar *gratitudine*”, afirmă Emil Constantinescu deși, dacă m-aș gîndi numai la acțiunile organizațiilor civice la care a participat și care l-au dat identitatea politică aș număra aproape în totalitate finanțări din Occidentul acesta „ingrat”. Sau societatea civică românească finanțată într-o proporție covârșitoare din străinătate nu ne reprezintă „pe noi”? Ori tinerii români care primesc burse în Statele Unite, Franța, Germania etc. și-au pierdut identitatea? Ori ajutoarele umanitare - de la bunurile trimise imediat după revoluție pînă la căminele pentru copiii aflați astăzi în nevoie - au în vedere pe altcineva?

„Altor țări aflate în tranziție li s-a anulat o parte a datorilor externe, iar altele au beneficiat, la începutul anilor '90, de investiții străine masive”, se plînge președintele nostru, uitînd să își amintească cînd domnia sa însuși condamna regimul Ion Iliescu pentru că legislația și corupția acestuia descurajau pe investitori, iar barbariile - precum mineriada - alungau simpatia oferită larg în decembrie 1989. „FPS este supus unui proces radical de debirocrațizare și, pînă la sfîrșitul anului, urmează să fie privatizate mai multe complexe industriale mari, cîteva bănci, dar mai ales o mie de întreprinderi mici și mijlocii”. Crede cineva dintre noi, care citim aceste rînduri, că pînă la sfîrșitul anului se vor întîmpla cele spuse de către președintele României? Această ușurătate de a face declarații fără acoperire - alît de românească, ești tentat să spui - nu poate face decît rău. Fundamentul societăților occidentale este „contractul”; contractul înseamnă respectarea regulilor, previzibilitate, și toate depind de seriozitatea pe care cineva o acordă celor spuse. În special în țările de cultură germană lipsa de cuvînt duce la excluderea celui vinovat din categoria de „partener”.

Aș putea continua cu alte exemple de

același tip, dar mă voi opri la cel care mi se pare cel mai important. Întrebat dacă Austria l-a satisfăcut așteptările, de cînd aceasta se află la președinția UE, președintele Emil Constantinescu a răspuns: „Austria a uitat că nu mai este ultima țară occidentală, ci se află în inima Europei. Ne-am așteptat ca Austria să înțeleagă ce sacrificiu istoric ne-a costat tratatul cu Ucraina. Austria știe cel mai bine că, anterior, Bucovina a fost numai românească”.

Nu știu dacă președintele Emil Constantinescu înțelege că astfel de poziții îi creează mari probleme lui însuși. Tratatul cu Ucraina a fost poate cel mai mare succes de politică externă. El a permis României să „scape” de o problemă pe care nu avea cum să o rezolve - situația fostelor teritorii ocupate de sovietici - și care îi crea blocaje interne și altele - mari - externe. Tactica lui Adrian Severin a fost în acest caz de excepție, dar fostul ministru de Externe nu ar fi reușit să înfrîngă opoziția internă și cea rusă la tratat dacă nu ar fi primit sprijinul politic al șefului statului. Tratatul reconfirmă situația frontierelor așa cum fusese ea reglementată prin Pacea de la Paris - dar obținînd soluții favorabile României acolo unde existau ambiguități: Insula Șerpilor și circulația pe Dunăre. România se plasa, astfel, în logica modernă a națiunilor și statelor, adică în logica dreptului internațional. În sensul acestora, urmarea principiilor comunității internaționale nu reprezintă un sacrificiu istoric „românesc” (așa cum nu există unul „unguresc”, „slovac” etc.).

Dacă domnia sa gîndește în acești termeni înseamnă că el însuși urmează linia celor ce îl acuză de a fi participat la un act de trădare națională. Cum va mai putea nega președintele Constantinescu că a rupt o parte din teritoriul României? A făcut-o pentru integrarea în NATO, ar putea spune domnia sa. Cu atît mai mult! Cedarea (sacrificiul istoric!) s-a dovedit inutilă și ar trebui, în logica lui Vadim Tudor căruia îi aduce neașteptate minuiții, să plătească pentru dublul său eșec.

Amintesc că în ultimul timp Emil Constantinescu a mai gafat de cel puțin două ori. Mai întîi, este vorba despre cererea sa, de a se lua măsuri împotriva cetățenei austriece Eva Maria Barki, declarată între timp *persona non grata*. El, președintele tuturor românilor, nu a intervenit pentru a cere acțiuni în justiție împotriva lui Corneliu Vadim Tudor (care a instaurat un climat de violență etnică și a incitat persoane din instituții publice să încalce legea), în schimb s-a legat de opinia unui cetățean, bună sau rea, privind rostul structurii federale în România. Au urmat declarațiile din timpul vizitei din Europa nordică și acuzațiile sale aduse Occidentului. În felul acesta, Emil Constantinescu intră în cămașa unui naționalist epigon.

Desigur, în exterior, arhitecții integrării lor nu au decît să se felicite pentru că s-au dovedit prudenți și nu s-au grăbit să hotărască asupra unor state care le-ar introduce mari probleme în interiorul organizațiilor lor. Este limpede că pentru România a trecut perioada virajelor pozitive. Ea a rămas într-o zonă incertă a Europei care poate bascula, brusc, doar în direcția negativă. Rămîne să încercăm o construcție îndelungată, în sensul unei civilizații liberale. O astfel de construcție trebuie să înceapă însă cu eliminarea din primul eșichier - înecat, desigur, dar cu miză lungă, absolut necesară - a clasei politice incompetente și iresponsabile, care a ratat șansele oferite țării din Europa Centrală și de Est, la sfîrșitul mileniului II.

societății ar fi fost destituită din acest motiv. Referitor la vizita delegației irakiene la București, din mai 1998, Mircea Geoană a spus că ea a fost urmărită îndeaproape de serviciile secrete române și americane, între care „a existat o cooperare deplină”.

MAPN român a negat, pe 30 noiembrie, încălcarea embargoului impus Irakului de ONU, însă pe 3 decembrie, într-un comunicat de presă, a confirmat că în perioada 1994-96 au avut loc mai multe tratative între reprezentanții Ministerului Industriei Militare din Irak și reprezentanții *Aerofina* și *Romtehnica* pentru cooperare în domeniul tehnicii militare. În negocierii a fost implicat generalul Florentin Popa, șeful Departamentului de Inzestrare a Armatei, iar ulterior s-a semnat un contract în privința livrării de echipament pentru rachete. MAPN a precizat că, începînd cu decembrie 1996, toate contractele au fost oprite, iar cei implicați în afacere au fost destituiți. Începînd cu 1996 - mai spune MAPN - toate contactele cu irakienii au fost supravegheate de serviciile secrete române.

Directorul general al *Aerofina*, Ioan Sănduleanu, a declarat că societatea produce doar subsansamble care nu au nici o legătură cu sistemele de ghidare ale rachetelor balistice. Serviciile secrete române nu s-au pronunțat pînă în prezent asupra acestei afaceri. (I.A.)

PS
pe scurt

ILIE ȘERBĂNESCU

Un contracadou la 80 de ani

În nota, din păcate obișnuită în ultimii ani, de clivaj între forțele politice, de tensiune socială latentă și de degradare economică, a avut loc aniversarea a 80 de ani de la Marea Unire din 1918. Fastul cu care s-a dorit oficial sărbătorirea memoriei acestui poate cel mai important act din istoria poporului român a contrastat izbitor cu starea deplorabilă în care România se află din punct de vedere economic, politic și social.

Economic, România dă mereu înapoi; și nu este vorba de o recesiune dintr-un proces de creștere, ci de înfundarea de-a binelea în noroi după ani de zile de bălțire a reformei. Și, serios vorbind, în asemenea condiții, nimeni nu poate întrevedea, dacă nu vreo perspectivă de redresare, măcar o licărire de speranță. Cel mai dur spus, dar deloc exagerat, România este amenințată, dacă nu este chiar în prag, de colaps economic.

Social, România nu poate conta decât pe dezordine și pe imposibilitatea unui pact social, obligatoriu pentru vremuri grele. După ce ani de zile s-au străduit să împingă în derizoriu mișcarea sindicală, prin dezbinări și mai ales prin atragerea liderilor sindicali în politică, guvernării, indiferent care ar fi culoarea lor ideologică-doctrinară, au de-acum în față un partener social slab, fără o adevărată influență asupra masei sindicale, și cu care nu se poate stabili nimic serios, nici măcar deblocarea vreunui drum național, darămite vreun pact social, ci, cel mult, dacă cel de al 13-lea salariu să fie dat la sfârșitul anului sau la începutul anului viitor. Adică să fie trecut în contul inflației pe anul ce vine, căci acoperire economică oricum nu are în condițiile declinului economic.

Politic, situația este probabil cea mai gravă. Clasa politică înflorește, în timp ce România se prăbușește. Prăpastia a devenit atât de mare, clasa politică pierzând într-atât legătura cu România reală, încât este aproape imposibil de imaginat ca România reală și România politicienilor să se mai poată concilia pe actuala configurație a clasei politice. Trăind în iluzia unor rezerve ce mai pot fi scoase din sac, clasa politică nu ezită a se îndestula pe sine și a promova nu măsurile dure de reformă necesare, ci populisme decavante, care grăbesc ruptura definitivă față de resursele realmente existente. Pur și simplu, clasa politică

românească nu conștientizează apropierea colapsului.

De fapt și de fapt, nu se mai poate spera ca acesta să fie evitat când, în condițiile dramatice existente, președintele țării pare mai preocupat de al doilea mandat al său, când prim-ministrul se arată a fi cel mai fericit că a ajuns într-o asemenea poziție, împărțind în stînga și în dreapta resurse care nu există, când partidele la guvernare se luptă înversunat pentru a obține, pe baza algoritmului, sau chiar prin încălcarea acestuia, controlul partajat asupra resurselor țării, nedîndu-și seama că, în curînd, s-ar putea să nu mai aibă ce să împartă, când principalul partid din opoziție, fără de care nu s-ar putea alcătui un guvern în caz că actuala opoziție ar reveni la putere, nu găsește altceva să propună României decât reînnoirea genului de guvernare cu care a cadosisit ani de zile România și care este responsabil, încă într-o și mai mare măsură decât actuala guvernare, de prezentul dezastru economic, politic și social.

Clasa politică în contracurent cu România

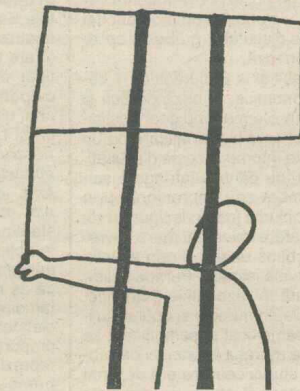
În ce o privește, actuala guvernare a pierdut bătaia pe toate țărîmurile: și economic, și politic, și național, în același timp. Ceea ce constituie o performanță. Poate depărtarea clasei politice de România reală a fost la fel de mare și pe vremea fesenismului și pedeserismului. Dar cederismul a adăugat ceva în plus. A spulberat pur și simplu o speranță: că „*ăștia ar putea fi altfel decât ăia!*”. Și niciînd disoluția statului și criza autorității publice nu au ajuns atât de departe ca acum.

Inconvenient este bilanțul pe plan național. Actuala coaliție și-a început mandatul parlamentar și executiv prin cea mai mare deschidere în problema maghiară de la Marea Unire din 1918: chemarea la guvernare a reprezentanților minorității maghiare. Și a jucat – și continuă să joace – pe această carte. Din păcate, exclusiv pe această carte, și deloc fructuos!

România domnului Constantinescu nu s-a ales cu absolut nimic din administrarea nefericită a unei idei în principii deschizătoare de noi drumuri. Din reconcilierea istorică româno-maghiară, cu componenta ei principală participa-

rea la guvernare a minorității maghiare în România, Ungaria și UDMR, jucînd bine cartea, au tras maximum de avantaje, în timp ce România, jucînd prost, nu s-a ales cu absolut nimic, nici în planul dinamizării reformei, nici în planul integrării euro-atlantice a țării.

Iluzionîndu-se că Occidentul va cădea pe spate că România are minoritatea maghiară la guvernare, și astfel o va și pofti în NATO, președintele Constantinescu a fost în stare – și te înfiori auzind o asemenea dezvăluire de neînchi-

puit a fostului premier Ciorbea – să comande stoparea reformei, încă la începutul anului 1997, pentru ca nu cumva România să fie considerată de NATO neeligibilă din cauza instabilității produse de eventuale nemulțumiri sociale. Și, în acest fel, s-a pierdut impulsul reformei în momentul cel mai prielnic, cu care România nu se va mai întîlni, pentru că atunci se atinsese un maxim posibil în ce privește atât disponibilitatea internă, cât și contribuția financiară externă. În timp ce, la Madrid, i s-a spus clar României că nu este eligibilă pentru NATO tocmai fiindcă n-a făcut reforma.

Privatizarea BRD

Pe 3 decembrie, *Société Générale* a cîștigat licitația pentru privatizarea *Băncii Române de Dezvoltare*.

Société Générale a oferit 21 dolari pentru o acțiune (în total, 172 milioane dolari). Al doilea competitor a fost *Banque Nationale de Paris*. BRD are un capital social de 401,891 miliarde lei, cu o valoare nominală a acțiunii de 25.000 lei. Una din condițiile impuse cîștigătorului licitației de comisia de privatizare a fost creșterea capitalului social al băncii cu 20%.

A doua rectificare bugetară

Pe 2 decembrie, prin ordonanță guvernamentală, bugetul a fost rectificat pentru a doua oară în acest an. Cel mai

Nu spre Apus, ci spre ce a apus!

Actuala stare dezastruoasă a economiei, rezultînd din tergiversarea reformelor, este cel mai terifiant contracadou pe care clasa politică l-a făcut României la aniversarea a 80 de ani de la Marea Unire.

Clasa politică, și nu doar cea de la guvernare, pentru că, nu numai din cauza acesteia din urmă, România se află economic în dezastrul din momentul de față. O stare de fapt în economie nu vine din senin, ci este rezultatul unui proces. Și, în cazul în speță, este vorba de consecințele tergiversării înadmisibile a adevăratelor reforme în economie, tergiversare de care sînt evident responsabile toate forțele politice aflate la guvernare în întreaga perioadă postdecembristă, de la guvernările feseniste, care au pornit reforma cu populisme aiuritoare și jumătăți de măsură, la guvernările pedeseriste, care constituie principalul factor al bătăirii reformei și dezechilibrării conturilor interne ale statului și conturilor externe ale țării, pînă la guvernarea cederisto-pedisto-udemeristă, care trebuie acuzată pentru că a continuat să evite reformele de structură, și nu pentru efectul acestui fapt, anume că pe vremea ei se înregistrează un declin al economiei.

Tragedia României decurge tocmai de aici. Că, dacă actuala guvernare părăsește scena, în urma unor alegeri anticipate sau nu, și actuala opoziție vine la guvernare, ceea ce aceasta din urmă va oferi României ca alternativă este o întoarcere în trecut și nu un demarș spre viitor. Programul alternativ al principalului partid de opoziție PDSR – care vrea a se numi semnificativ „*schimbarea schimbării*” – este o propunere mai degrabă pentru secolul 19 decît pentru secolul 21. Așa că România are toate perspectivele ca, pășind în mileniul următor, să se îndrepte nu spre Apus, ci spre ceea ce a apus!

afectat de această măsură a fost *Ministerul Sănătății*, al cărui buget a fost redus cu 256 miliarde lei. *Ministerul Învățămîntului* a primit 26 miliarde din cele 143, citi i se luaseră la rectificarea bugetară din septembrie.

PS
pe scurt

București – capitala francofoniei

Săptămîna trecută Bucureștiul a găzduit cea de-a XII-a sesiune a *Conferinței ministeriale a francofoniei* care a fost precedată de a 31-a sesiune a *Consiliului permanent*. La lucrările *Conferinței* a fost prezent și secretarul general al Francofoniei, Boutros-Boutros Ghali, fostul secretar general ONU între 1992–1994. (I.A.)

Informații exacte din realitatea economică

2+2=4

CHRONOS
information network

<http://www.chronos.ro>
economic @ chronos.ro
tel. 210 56 69 fax 211 19 37

POLIROM NOUTĂȚI
decembrie '98

Claudette Lafaye
Sociologia organizațiilor

Ferdinand de Saussure
Curs de lingvistică generală

În pregătire:
Dan Pavel Leviathanul bizantin
Alexandru Paleologu Despre lucrurile cu adevărat importante (ediția a II-a)

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Joi, 3 decembrie, la ora 3.45, clădirea de la nr. 33 de pe Bd. Dacia a explodat. Fațada s-a prăbușit iar zgomotul s-a auzit pe o rază de 10 km.

Explozia din Bd. Dacia 33

torilor, că deși *Salvarea* s-a aflat imediat la locul accidentului în dimineața zilei de joi, pompierii și-au făcut apariția la o jumătate de oră după catastrofa.

Soarta supraviețuitorilor

La câteva ore după accident, *Primăria Capitalei* pune la dispoziția celor rămași fără adăpost camere în căminele studențești de la Vitan, de pe Bd. Energeticienilor, cu masa gratuită. Toți au refuzat să se ducă. Joi, în jurul prânzului, Laurențiu Olan, subprefect al Capitalei și Bogdan Șoșoacă, șeful *Departamentului patrimoniului imobiliar* din cadrul *Primăriei*, discutau aprins cu oamenii, încercând să-i convingă să vadă măcar căminele pe care *Primăria* le pune la dispoziție. Motivațiile refuzului erau invariabil condițiile din Vitan, drumul prea lung pe care copiii trebuie să-l parcurgă până la școală și faptul că vor fi uitați acolo, în cămine de nefamilii. Toți locatarii s-au refugiat la sediul *Crucii Roșii*, aflat în apropiere, beneficiind, în cererile lor, de sprijinul președintelui *Crucii Roșii*, Nicolae Nicoră. Acesta le pune la dispoziție cazare și masă, deși mărturisese că nu pot fi ținuți mai mult de câteva zile, deoarece *Crucea Roșie* nu găzduiește de obicei persoane sinistrate. Vineri, la prânz, la sediul *Crucii Roșii* își face apariția, printre blitzuri și camere de filmat, premierul Radu Vasile, care îi anunță că vor locui gratuit, vreme de o lună, la hotelul *Triumf*, asigurându-i de nenumerate ori că nu vor fi uitați. Totuși, un reprezentant al *Primăriei* le spune sinistralilor, după plecarea primului ministru, că în nici un caz *Primăria* nu poate face rost de locuințe până în luna aprilie. O altă problemă o constituie faptul că vineri, la sediul *Crucii Roșii*, se aflau doar 22 de persoane din 47, ceilalți găsimându-și adăpost temporar la rude sau cunoștințe sau fiind internați în spital. Deși premierul a promis cazare și masă pentru toți sinistrații, un însoțitor al acestuia își spune, sec, că se va plăti cazare doar pentru 22 de persoane, pentru cei care au refuzat să părăsească sediul *Crucii Roșii*. În momentul plecării spre hotel, aceștia îi roagă pe ziaristi, unii cu lacrimi în ochi, să nu îi uite, în cazul în care, peste o lună, oficiatările nu-și vor ține promisiunile. Dar am senzația, în ciuda asigurărilor reprezentanților presei, că pentru ei cazul a fost clasat. Peste o lună, locatarii din Bd. Dacia nr. 33 nu vor mai constitui o „bombă” de presă.

Vreme de 2-3 zile, explozia din Bd. Dacia nr. 33, în urma căreia și-au pierdut viața două persoane, alta fiind încă internată în stare destul de gravă, s-a bucurat de o mediatizare nebună. Locatarii, pompierii, poliștii, funcționarii ai *Primăriei* și directorul *ROMGAZ* au fost transformați de mass-media în vedete de moment. La spartul tîrgului, văzînd dimensiunile mediatico și emoționale pe care le aia catastrofa, s-au implicat, inevitabil, și politicienii. Interesul și emoția oamenilor în fața acestei tragedii sînt firești. Cum această explozie este una dintr-un șir de altele asemenea care au avut drept cauză oficial recunoscută „acumularea de gaze” și cum directorul *ROMGAZ*, Alexandru Chirilă, a declarat cu seninătate că „80% din rețeaua de alimentare cu gaz metan a Capitalei, 2.000 km de conducte sînt ieșite din uz și trebuiau de mult înlocuite”, adăugînd că „următoarea explozie poate avea loc oriunde”, orice cetățean al Capitalei (sau al altor mari orașe din țară) s-a văzut în situația locatarilor din Bd. Dacia 33, „Mirosul de gaze” fiind un fapt cotidian în peisajul urban al României, nu poți decît să-ți spui rugăciunea înainte de culcare, căci peste noapte multe se pot întîmpla...

apartamentul celor două persoane decedate, Halbec Marta și fiica ei, Amalia. Aici ar fi avut loc acumularea de gaze, o scintilă de la frigider sau de la instalația electrică se pare că a declanșat explozia. Vineri, 5 decembrie, la etajul 1, apartamentul 2, unde locuia familia Halbec, apartament din care n-a mai rămas decît scheletul construcției, singurele obiecte rămase la fața locului, ca niște exponate de muzeu, erau aragazul, o mașină de spălat și un frigider. N-am înțeles de ce aragazul (cu conducta de gaz aferentă) erau obiectele cele mai bine „conservate” din întregul „decor” sinistru.

Relațiile dintre locatarii și proprietar, dar și violența exploziei, aruncă alte umbre de suspiciune asupra „cazului”. Vineri, premierul Radu Vasile, vorbind la sediul *Crucii Roșii* din strada Mendeleev în fața supraviețuitorilor deflagrației, amintește de „alte probabile conotații ale tragicei întîmplări”. Peripețiile celor rămași fără adăpost, prinși undeva între *Primărie*, interesul exagerat dar efemer din partea mass-media și politică, reprezintă alt aspect important al catastrofei, care se cuvine menționat.

Locatarii și proprietarul

Împreună cu victimele și Mihaela Croitoru, de 29 de ani, internată cu arsurii grave, în imobilul din Bd. Dacia locuiau 49 de persoane. Toți stăteau aici cu chirie, care nu depășea 200 de lei pe lună. În 1996, blocul (cu patru nivele) a fost revendicat de Mircea Negulescu, fiul fostului proprietar, care a intrat în posesia lui în același an, alături de Florin Colpaci, român stabilit în Olanda. În martie 1998 Mircea Negulescu a asigurat blocul la *Banca „Ion Țiriac”* pentru 250.000 de dolari, iar un bloc alăturat aparținînd aceluiași proprietar a fost asigurat pentru suma de 200.000 de dolari.

Din ceea ce spun locatarii, relațiile dintre ei și proprietar erau foarte tensionate. Chiar la cîteva ore după tragica în-

tîmplare, el era primul considerat de ei suspect. O tînră de 17 ani care locuia la etajul IV povestea cum vara trecută familia ei depozitate în subsolul clădirii cîteva piese vechi și uzate de mobilier, pe care proprietarul le-a luat, pe motiv că ocupau loc degeaba, și pe care ar fi refuzat să le înapoieze. Deși e greu de stabilit adevărul (și, la urma urmelor, era dreptul proprietarului să elibereze un loc care îi aparținea), resentimentele locatarilor față de el sînt evidente. Agnesa Barză, în vîrstă de 60 de ani, și ea chiriașă unui apartament de la etajul IV și majoritatea celor 22 de oameni rămași fără adăpost care se aflau vineri la sediul *Crucii Roșii* afirmă că l-au văzut pe Mircea Negulescu în imobil în seara dinaintea exploziei, în jurul orei 18.00, iar doi locatari spun că au vorbit cu el. Remarcabil este (și locatarii nu ezită să amintească) modul mai mult decît modest în care se îmbrăca Mircea Negulescu. Joi, una dintre chiriașe (care a refuzat să-și dea numele) afirmă că l-ar fi auzit pe Mircea Negulescu spunînd, cu cîteva zile înainte de întîmplare, că „orice s-ar întîmpla, are blocul asigurat”, pentru ca vineri aceeași persoană să-și retracteze afirmația.

Pe 25 noiembrie o funcționară de la spălătoria ecologică, unitate care funcționa la parter, anunță *ROMGAZ*-ul că simte un miros puternic de gaze. Aceștia au trimis cîteva oameni, care au închis conductele pînă cînd *ROMGAZ*-ul urma să aibă „specialiști disponibili”. La ora 21.00, doi specialiști ai *ROMGAZ* vin la fața locului, verifică toate conductele și, după mîrturia administratorului blocului, Grigore Pătrașcu, înlocuiesc toate garniturile. De aici înainte, declarațiile supraviețuitorilor se bat cap în cap. Unii spun că n-au mai avut probleme cu gazele de atunci, alții sînt gata să jure că au simțit miros de gaze cu 2-3 zile înainte de catastrofa. Alexandru Chirilă, directorul *ROMGAZ* susține că în urma intervenției specialiștilor *ROMGAZ* din 25 noiembrie totul era în regulă pe Bd. Dacia 33, afirmație întărită și de Grigore Pătrașcu. Joi, între orele 11.00 și 14.00 ca și toată dimineața de vineri, reprezentanții *ROMGAZ* erau de negăsit la locul catastrofei, deși la sediul din Bd. Mărășești nr. 4-6 secretarele anunțau că toată conducerea este „la fața locului”.

De notat, din declarațiile supraviețuitorilor

Mădălina Șchiopu

Marți 15 decembrie, ora 17.00, *Grupul pentru Dialog Social* organizează, la sediul său din Calea Victoriei 120, o dezbatere pe marginea cărții lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, recent apărută la editura *Univers*. Moderator va fi H.-R. Patpievici. Participă la discuții: Mihai Șora, Gabriel Liiceanu, Stelian Tănase, Andrei Oișteanu, Dan Pavel, Cristian Preda. Autorul va fi și el prezent.

BBC

Acum și la ora 8 dimineața!

Dacă doriți să aflați la ce ore, în ce benzi sau pe ce frecvență FM din orașul dvs. puteți asculta emisiunile BBC, telefonați la 01.211.11.60

BBC WORLD SERVICE

REVISTA PRESEI

„Armata e cu noi”

• Armata, sub conducerea ministrului Victor Babiuc, ține de o bună vreme încoace prima pagină a ziarelor. Constantin Degeratu, șeful *Marului Stat Major*, apare în numeroase relatări ca participant la reprimarea reia declarația acestuia la audierile din '90-'91: „Mi-am format convingerea că este vorba despre o agresiune externă (...). În seara de 20 decembrie, după cuvîntarea lui Nicolae Ceaușescu, s-a precizat din nou de la minister că pentru zădărnicierea acțiunilor teroriste se putea face uz de armă (...). Planul de amplasare a dispozitivelor militare s-a întocmit în timp”.

Georghe Bucșe, șeful *Statului Major al Aviației Militare*, este, cum se știe, implicat în afacerea „Țigaretă II”, iar Traian Atanasiu, șeful *Statului Major al Marinei Militare*, a fost tema scandalului legat de repararea unor nave militare în urma căreia *MAPN* a fost prejudiciat de mai multe miliarde de lei.

Cei trei fruntași militari au fost avansați în grad de 1 decembrie, la recomandarea ministrului Babiuc și cu puțin înainte ca *CNN* să dezvăluie implicarea *Departamentului de Învestigare a MAPN* în încălcarea embargoului impus Irakului.

• *România liberă* de luni, 7 decembrie, consemnează declarația lui Adrian Severin, proaspăt exclus din PD, referitor la alte excluderi cit și la intenția sa de a crea un nou partid din disidenții PD: „Mai întîi, trebuie să spunem că, dacă ar fi să fie exclusi pentru inactivitate politicienii din PD, atunci ar trebui exclusi jumătate dintre aceștia (...) Neacceptînd reforma internă a PD, metoda aplicată în acest moment este folosirea unor majorități conjuncturale în scopul excluderii celor care nu au plecat, încă, de bună voie, și care nu acceptă necondiționat politica greșită dusă de conducerea PD în ceea ce privește organizarea și funcționarea partidului și activitatea la guvernare.”

Știu precis că în Brăila și în alte județe există mulți membri, simpatizanți și militanți ai PD, care părăsesc în masă rîndurile partidului. Această excludere se înscrie în cadrul fenomenului național și reflectă, cred, poziția greșită că prin amputări se poate opri hemoragia. Toate cele care se întîmplă nu fac decît să confirme spusele mele privind sciziunea și disoluția Partidului Democrat. Nu mă bucur, dar nici nu mă simt vinovat. Forțele și energiile astfel eliberate vor folosi la restructurarea, la reformarea clasei politice din România, pentru că ele fie vor constitui entități politice noi, fie vor rodi în alte formațiuni politice deja constituite (...) Încerc să contribuie la canalizarea acestor energii recent eliberate pentru ca potențialul lor să nu se risipească în prea multe direcții și să se irosească în efecte minore. Voi vedea cum, dar aceasta este preocuparea mea fundamentală în aceste zile”.

Rodica Palade

MAIA MORGENSTERN

Masca tragică nu este o ascundere,

V-am auzit spunând că teatrul înseamnă căutarea esenței adevărului și a umanului. Cum se împacă aceasta cu faptul că actorul trebuie să interpreteze ceva dat, un lucru pe care îl repetă?

Evident că actorul este pus în postura de a repeta ceva, un text, o piesă scrisă, o situație care este dată, dar în același timp piesa este pentru el o invitație foarte tentantă, un *challenge* nu neapărat dincolo de text sau împotriva textului – și mă refer, acum, la piesele bune, la spectacolele interesante, la colaborarea cu regizori importanți, oameni cu profunzime sufletească și orizont larg – sint invitați actorii, deci, a cotrobăi în cele mai personale, mai intime resorturi, a devalua tocmai ceea ce este profund adevărat, dincolo de convențiile și normele noastre sociale. Mă gândesc acum la Iago din *Othello*. Instinctul social se revoltă: cum să-ți omori nevasta? Se poate așa ceva!? Eu, un om civilizat și așezat... Înseamnă că nu sînt sincer în interpretare. I-auzi! Cum poate fi vorba de așa ceva? Deci, actorul este incitat, este provocat să recunoască față de sine – mai mult, în fața unui public: „Da, pot să am și această trăsătură, este omenească, este la limita dintre omenească și animalitate”. Noi folosim cuvîntul „animalitate” în sensul peiorativ. Însăși masca, chiar masca tragică, nu este o ascundere, o mistificare-falsificare, ci dimpotrivă o accentuare, o exacerbare a unor trăsături cu atît mai generale, cu atît mai înspăimîntătoare, mai cutremurătoare, cu cît sînt mai general umane.

Mult mai interesant decît Făt-Frumos este să joci Balaurul

A descoperi esența umanului înseamnă, cu alte cuvinte, descoperirea unor lucruri nebănuite, la toate nivelurile sufletului?

Da. Este o descoperire a unui act, a unei esențe. Vă rog să-mi permiteți, pentru că mi-a venit acum ideea, să ating o problemă: cum se poate ca esența umanului să contravină sau să interfereze cu frumoasele, solidele legi ale moralei care, în fapt, ne transformă dintr-o adunătură într-o societate civilizată, cu norme? Citeam un demult, reciteam – mă scald întotdeauna într-o baie purificatoare citind Saint-Exupéry, *Citadela*. În funcție de capitolele pe care le recitesc sînt adepta regulilor jocului, cum e cu dragostea sau cum e cu relația cu dușmanul tău. Bun. Sîntem sinceri, sîntem adevărați, recunoaștem că putem fi criminali, intriganți...? Cu atît mai incitante sînt rolurile negative. Mult mai interesant decît Făt-Frumos este să joci Balaurul. Cît de colorat, cît de policrom este!

Făt-Frumos este conturat pe o singură trăsătură: splendoarea caracterului; Zmeul este mai complicat: cîteodată s-a născut bun și s-a transformat în rău, la fel cum Lucifer era bun, dar a căzut. Pe cînd cei buni sînt invariabil buni. Vreau să spun că, în general, mai tentante, mai ofertante sînt cazurile negative, actorii sînt mai curînd tentați de abisurile unui personaj negativ, de grandezza lui...

De fapt, eu nu știu cum e „cazul actorului”. Pot să vă spun cum e cazul meu. Pentru mine e vorba de o luptă permanentă. Asta vine cumva și din structura mea interioară. Cînd lucrurile sînt prea evidente și prea clare, mă gândesc că e în toate acestea ceva care îmi scapă, cum i-a spus Viola Cesarului, în *A 12-a noapte* de Shakespeare: „E ceva prea evident ca să nu ascundă ceva”. Probabil că sînt tentați să apăr mereu ceva, să merg în pofida unei păreri generale, și atunci îi

caut justificări, caut să fiu avocatul personajului pe care-l interpretez, să-i găsec motivațiile. Și asta e foarte interesant.

Încerc să-mi afirm adevărul numai pe detaliul meu

Care este rolul regizorului?

Lucrez cu mare plăcere cu regizorii. Cred foarte tare în viziunea de ansamblu, în perspectivă, știind că nu totdeauna eu, personal, o am. Atunci am încredere în omul care poate privi din afară, care are vederea cîmpului, privește timpuri care se suprapun și nu fac

Foto: Vlad Arghir

decît să îmboğătească imaginea în ansamblu: cu decor, cu muzică, cu costumul, cu planul doi, cu planul trei. Eu sînt preocupată, recunosc, de detaliu, de amănunt.

Cum v-ați înțeles cu regizorii cu care ați lucrat? Care vă sînt mai apropiați?

Asta o spun întotdeauna cu mare plăcere: e vorba în primul rînd de Andrei Șerban, unul din cei mai mari regizori ai timpului nostru, domnul Dabija, Victor Ioan Frunză, bineînțeles. Doamna Cătălina Buzoianu e, de asemenea, unul din regizorii cu care m-am înțeles foarte bine. Asta nu înseamnă că nu este implicată și lupta contrariilor în relațiile noastre. Cîteodată unul crede ceva, altul altceva. Nu încerc neapărat să-i conving, dar încerc să-mi afirm adevărul meu limpede, pe porțiunea mea, pe detaliul meu. De la Silviu Purcărete am învățat un lucru important. Ne vorbea – aici era un caz particular – despre costume. Noi ne priveam, eram la Piatra Neamț, în *Piazzeta*, ne uitam și spuneam „aia nu-mi place” sau „aia mi-afirmă” și nu mai știu ce.

Eram multe cucoane și el ne spunea: „*Dragele mele, vă priviți în oglindă acum și semnalati că uneia nu-i stă bine rochia, celeilalte nu-i stă bine negrul, iar eu vă vedesc de imaginea de ansamblu. Nu vă puteți vedea, nici dacă filmăm, în decor, în lumină, în ansamblu, în cromatica spectacolului*”. Atunci am primit o lecție foarte importantă pe care mi-am însușit-o. De asta am mare încredere în regizor.

Lucrez cu foarte mare plăcere și cu regizori studenți. De multe ori e nevoie și de răbdare, recunosc. Se întîmplă uneori să înțeleg lucrurile puțin mai departe și de asta cred că e nevoie de răbdare.

Balanța a ajuns să facă parte din anatomia mea

Vorbiți-mi de colaborarea cu Lucian Pintilie și de rolul dumneavoastră din *Balanța*. Cum vedeți filmul acum?

Ooo! Aproape că nu mai am curajul să îl văd, se mai dă cîteodată pe posturile de televiziune. Acum îmi trebuie o stare specială să văd filmul, pentru că face parte din corpul meu, din anatomia mea.

Datorită impactului pe care l-a avut sau pentru valoarea lui intrinsecă?

Cred că atît valorii în sine, cît și impactului. Filmările au stat sub semnul unui miracol, unui imens entuziasm, unei mîndrii și mulțumiri care se găseau în forul meu intim, interior. Mulțumeam în fiecare moment providenței că mi-a acordat șansa să lucrez cu Lucian Pintilie, să trăiesc această experiență. Cu tot ce-a fost greu, pentru că a fost de multe ori foarte greu. Au fost momente cînd nu mă mai ridicam la nivelul exigențelor domnului Pintilie. Făceam 20 de duble și nu aveam sentimentul că el mă torturează sau mă chinuiește. Deloc. Îmi acorda șansa de a îmbunătăți ceva.

Omul nu-i ca șurubul sau ca diamantul, din păcate: îl mai șlefuești oleacă și capătă încă o față. Se poartă întîmpla să se dezumfle ca o gogoasă. Sau nu.

Teatrul îți oferă mai multă libertate, mai mult loc de întors decît filmul

În teatru, vă permiteți să încercați din nou?

A, tocmai în teatru îmi permit lucrul ăsta. Și poate că în felul domnului Pintilie de a lucra cu actorii de film, se reflectă și felul de a lucra, de a exista, de a explica al omului de teatru: „mai încercăm” și „repetăm” și „se mai poate”, „se mai schimbă”, la o mișcare de umăr sau nu știu ce. În teatru ai cumva mai multă libertate, ești mai în *l'aise*, ai mai mult loc de întors.

În film, ești constrîns de condițiile tehnice (cei puțin în filmele la care am lucrat pînă acum), mai devreme sau mai tîrziu, pînă la urmă tot îți se spune: „nu depășii lampa”, „nu te întoarce atît”, „nu se vede decît nasul”, „păcat de ureche”, „Da, dar eu simt nevoia să mă uit într-acolo”, „Uită-te la ureche, că tot e bine!”

Provocarea este foarte mare în film. Ți se spune: „uită-te la ureche!” și da-i cu plînsul, da-i cu risul, da-i cu emoția, da-i cu „iubeste” și trebuie să te uți direct în catarama lui.

E vorba de multă ambiție, multă rigoare, de a ști să-ți strunești bine gîndurile și, implicit, emoțiile, să nu-ți fie frică de ceea ce gîndești și de ceea ce ești, a-ți asuma, la un moment dat, cu curaj, propriile limite. Un lucru grozav, pe care n-am apucat să-l spun, este lucrul cu Silviu Purcărete și cu trupa de la Craiova. În ansamblu, trupa de la Craiova pare un organism mare, cu multe brațe și multe picioare și cîteva capete. Dar, nu. Sînt individualități, sînt actori, sînt personalități, sînt nume în teatru. Iar Silviu Purcărete a lucrat cu noi, cu fiecare în parte. A lucrat cu noi neîncercînd cu tot dinadinsul să ne repare greșelile, să lupte împotriva defectelor noastre, să ne facă să fim conștienți de nimicnicia puțințelilor noastre. Dimpotrivă. Fără să ne declare cum sîntem, ce devenim, cum o să fim mîine, așa, pe nesimțite, nedeclarat, a fost în armonie cu noi înșine, cu defectele și păcatele noastre, a lucrat cu ele. Eu am învățat să mă accept așa cum sînt, să nu caut cu orice preț să întrunesc sufragiile criticii de specialitate, la un moment dat, sau ale publicului. Cîteodată e important nu să-ți faci operații estetice, dacă nasul ți-e prea lung, fruntea prea ridată, gura prea mare și nu mai știu ce. Curajul constă tocmai în a trăi cu aceste defecte, dacă le consideri defecte, dacă așa ne-a făcut natura sau așa ne-a devenit natura. Un om cocoșat sau un copac strîmb pot foarte bine să devină subiectul unui splendid tablou chinez și să nu cadă sub secura tăietorului de lemne.

CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ

anunță:

concurs de proiecte curatoriale pentru Expoziția Anuală 1999.

Proiectele trebuie să propună o privire neconvențională asupra artei românești contemporane, în contextul internațional al ultimilor 10 ani.

Data limită de primire a proiectelor: 15 ianuarie 1999.

Pentru informații suplimentare, ne puteți contacta la sediul nostru din str. Spătarului nr. 52, sector 2, București, tel.: (01) 2103070 sau 2107777, e-mail: csac@mail.sfos.ro

ci o accentuare a umanului

În timpul spectacolului de debut, am uitat textul

Dumneavoastră v-ați început drumul actoricesc printr-o nereușită, printr-un mic eșec.

Da, n-am intrat la *Institutul de Teatru* și vina a fost numai a mea, pentru că m-am prezentat cu un repertoriu de rîdeau și curcile: Anna Christie. Nu era potrivit pentru structura și experiența mea acest repertoriu și cred că era și un pic anacronică. Și atunci m-am dus la *Teatrul Evreiesc de Stat*, unde am fost acceptată, iar în cartea mea de muncă se spunea „figurant corp ansamblu”. Dar m-am bucurat de încrederea directorului și a colegilor – Trici Abramovici, Bebe Bercovici, întreaga trupă m-a acceptat cu entuziasm. Am jucat în regia lui George Teodorescu, aveam exact 18 ani, am jucat *Ex*, de Aldo Nicolay, și Adrian Lupu – *Scurt circuit la creier*.

Ex a fost debutul?

Cred că da. Debutul absolut a fost un rol dintr-un spectacol de revistă foarte frumos. Eu am intrat în locul lui Radu Mihăileanu. Mi s-a întimplat că am uitat și textul. A fost că „nostim”, dar în cele din urmă mi l-am amintit. Dar cu mari emoții.

Eșecul inițial a existat, fără să am eu atunci conștiința experiențelor de viață care îmbogățesc. A fost un test de început, la 18 ani (acum am 37). După aceea, la *Teatrul Evreiesc* am înțeles cum e figura de a juca cu unul-doi spectatori în sală și a nu suspenda spectacolul, a lupta din răsputeri pentru ca el să aibă loc, și în condiții optime.

Jucați și în prezent la *Teatrul Evreiesc*?

Da. Acum chiar intrăm în repetiții cu *Lola Blau, Cabaret...* Am jucat și *Castelana*.

Sînt un artist care dorește să participe activ la viața *Teatrului Național*

În ce constau problemele pe care le aveți acum cu *Teatrul Național*?

Mi-am pus mare încredere și multă nădejde în noua direcție a *Teatrului Național*, fără să însemne că aș fi avut a mă plînge pînă acum de ceva. Eu am venit la *Teatrul Național* pe vremea lui Andrei Șerban și grație lui sînt și acum. Cînd a fost director Fănuș Neagu, mi-am urmat rostul și drumul și am făcut film în Grecia – *Privirea lui Ulise*, care a luat *Premiul juriului* la Cannes –, am făcut film în Polonia și am jucat în regia Martei Mesaros. Chiar mi-am pus multă nădejde în actuala conducere a *Teatrului Național* ca direcție culturală, mai ales. Din păcate, încrederea mea a fost înșelată, nu știu din vina cui. Și, dacă am început să mă clatin

în convingerile mele, primul lucru pe care l-am făcut a fost să renunț la a mai face parte din *Consiliul artistic* al *TNB*, unde am fost invitată să particip. Eram foarte mîndră și consideram că, fără să fiu un factor de decizie (nici nu se pune problema, repet, n-am viziunea cîmpului), sînt totuși un artist care dorește să participe activ la viața și existența *TNB*. Dar mi-am dat seama că sînt incompatibilă cu această calitate de membru al *Consiliului artistic*. Mi-am dat demisia din această funcție onorifică, ceea ce a provocat o reacție foarte violentă din partea direcției *Teatrului Național*. Iar eu am explicat: „Faptul că dumneavoastră, domnilor directori,

Teatrul Național, eu nu plec. Pe mine Andrei Șerban m-a adus la *Teatrul Național*.”

Viața continuă și asta nu înseamnă că eu nu mi-am văzut mai departe de proiectele mele și printr-ele îmi face mare plăcere să amintesc de *Chirița*. Este, fără a încerca să sparg vreun tipar, să șterg vreo imagine clasică – pentru că sînt prototipuri de-acum de interpretare a *Chiriței* lui Alexandri în istoria teatrului nostru și așa vor rămîne –, este bucuria de a mă confrunta cu acest personaj, cu muzica lui Flechtenmacher.

Unde jucați *Chirița*?

Unde sîntem invitate, eu și Dorina Crișan Rusu. Am fost invitate de curînd la Sighișoara, la Timișoara, am jucat și la *Teatrul Luni* de la *Green Hours*.

Ce ați mai jucat la Sighișoara?

Am lucrat la un spectacol, un eseu, *Chantant au lait*, după poezia lui Mircea Dinescu.

Artistul trebuie să pretindă recompensa pe care o merită

Care sînt proiectele din viitorul imediat?

Am terminat de curînd filmările la *Apărarea chinată* de Tompa Gabor, dar acesta e deja un proiect realizat. Aștept în curînd premiera cu *Față în față*, filmul de debut al lui Marius Barna. Am lucrat nu de mult și cu Sergiu Nicolaescu, am interpretat rolul Reginei Maria și a fost o colaborare bazată pe mult respect și admirație. Am lucrat foarte bine.

Aș vrea, înainte de a încheia, să atingem și problema remunerării, problema materială și cum privesc artiștii asta... Eu am fost întrebată de multe ori, cu delicatețe: „artiștii trăiesc, nu-i așa?”, în lumea artei, au sentimente mari și nobile și pasiuni adînci, mistuitoare” și, cînd începem să ne cerem drepturile normale, ni se spune așa: „Vai, da' cum poți tocmai tu să vorbești de lucrul ăsta!? Credeam că ești un om delicat și minunat și acum începi să vorbești de contract!”. Păi, de ce să nu vorbesc și de contract, și de bani? Unui om care nu are (vorbeam de studenți) nu-i ceri sau îi ferești atîta cît poate să-ți dea el... Și unui om care are, îi ceri cu obstinație ceea ce crezi tu că merită munca ta. Fără pic de prejudecată sau învingîndu-mi teama de a fi privită ca o persoană mercantilă sau rapace. Pentru că imediat sîntem amenințați noi, actorii – nu-mi place să vorbesc la plural, dar asta-i situația! – „nu vorbi despre asta, nu cere prea mult că imediat o să îți taxat!”. Sîntem amenințați cu spertoarea: „Bagă de seamă, capeți eticheta «rapace»!”. Nu îmi mai este teamă și așa îl învăț pe fiul meu: nu mai e cazul să ne fie teamă de stigmatele care ni se pun. Pînă la urmă trăim și cu stigmate, dacă e cazul, decît să trăiești cu frustrările de a fi dorit să spui ceva, de a fi considerat la un moment dat că ai de cerut ceva și nu ai făcut-o. Pînă la urmă e vorba de autoconsiderare și de respectul pe care, dacă nu-l ai tu pentru tine însuși, nu poți să pretinzi nimănui să-l aibă față de tine.

Este de ajuns să cereți? Obțineți ceea ce vreți?

Prima condiție este să ceri, să exprimi ceea ce ai nevoie, ce dorești, să ai argumente. „Ah! sîntem artiști, nu ne privește!” Ba ne privește direct totul!

Octombrie 1998

Interviu realizat de Răzvan Paul

Imagine din *Patul lui Procust*, în regia Cătălinei Buzoianu

hotărîți ceva este cel mai firesc lucru cu putință, este de datoria dumneavoastră. Faptul că noi discutăm niște chestiuni în Consiliul artistic, iar după aceea apar decizii asupra unor lucruri care nici măcar nu au fost luate în discuție în Consiliul artistic mi se pare halucinant și aberant”. Apoi întimplarea a făcut să fiu invitată de către Silviu Purcărete să joc rolul Clitemnestra din *Orestia*, rol care mi-a adus foarte multe satisfacții, a însemnat foarte multe sacrificii și a fost dus la capăt în pofida multor dificultăți. Și, atunci, am fost foarte aspru sancționată.

Cum anume?

Mi-au dat patru luni de concediu fără plată. Lucru firesc, puteți spune, din punct de vedere legal, perfect legitim. Și anume: „Dumneata te-ai dus la Craiova să repeți, la revedere, ai patru luni concediu fără plată. Nu-i normal, dacă lucrezi acolo?”. Dar, în același timp, spectacolul în care jucam a fost scos din repertoriu. Direcția a considerat că nu se ridică la nivelul exigențelor, că spectacolul nu are calitatea dorită de public, fără să-l fi văzut măcar. Spectacolul *Dama cu camellii* a fost scos de pe afiș, n-a mai fost programat un an de zile.

Rămîneți la *Teatrul Național*?

Pînă nu mă dă pe mine afară Andrei Șerban de la

Soluții pentru comunicatii puternice

Conectare wireless

permanent - date, voce, fax
fiabilitate, putere - radio modem
viteză, siguranță - 1.4 - 3.2 MBPS
orice aplicații - LAN-WAN
legături vitale - intranet
legături globale - internet

CHRONOS
information network

http://www.chronos.ro
radio@chronos.ro
tel. 210 56 69 fax 211 19 37

NEMIRA

Vartan Arachelian
ÎN FAȚA DUMNEAVOASTRĂ
Revoluția și personajele sale
Colecția „POLITICA”

D. Fouilloux, A. Langlois, A. Le Moigné,
F. Spiess, M. Thibault, R. Trébuchon
DICTIONAR CULTURAL AL BIBLIEI
Traducere din limba franceză de Ana Vancu
Colecția „DICȚIONARELE NEMIRA”

C. Rădulescu-Motru
SCRIERI POLITICE
Ediție îngrijită de Cristian Preda
Colecția „CĂRȚI FUNDAMENTALE
ALE CULTURII ROMÂNE”

Tudor Vianu
**FILOSOFIA CULTURII ȘI TEORIA
VALORILOR**
Ediție îngrijită de Vlad Alexandrescu
Colecția „CĂRȚI FUNDAMENTALE
ALE CULTURII ROMÂNE”

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnr.ro

Sfântul Nicolae a trecut. Mai vine la anu'. Vă rog să vă opriți din citit pentru o scurtă socoteală: ce cadou ați primit, ce cadou ați făcut și ce ați remarcat relevant? Pentru mine relevantă a fost o emisiune de televiziune intitulată: *Traista lui Moș Nicolae*. Nu se putea mai explicit! Moșul Nicolae vine cu traista și Moșul Crăciun cu sacul: de 6 decembrie debutează „Luna cadourilor”. În aceste circumstanțe pot să mi-l închipui pe Godot trezită din amoroala așteptării de sunet soneriei. Se duce la ușă, o deschide, în fața lui stă însuși Dumnezeu iar Godot îl întreabă: ce cadou mi-ai adus, Doamne?

Revin la Sfântul Nicolae ca să constat că nu e unul, ci sint trei. Mai mare între ei este Sfântul Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, cel care a fost mai întâi prigonit și întemnițat pentru credința lui, iar apoi eliberat și cinstit de împăratul Constantin. Prezent la Sinodul de la Niceea, era făcător de minuni. Moaștele lui se află la Bari. În icoane putem să vedem figura unui bătrîn cu privire severă care ține o carte în mână.

Al doilea Sfânt Nicolae face parte din panteonul popular românesc în calitate de patron al celor care călătoresc pe ape. Există o legendă pe care

IRINA NICOLAE

Frații Nicolae

o invoc de câte ori am ocazia. Sfântul Casian, care își are hramul pe 29 februarie, nemulțumit de faptul că oamenii nu îl cinstesc destul, s-a dus la Dumnezeu să-i ceară să îndrepte situația. Dumnezeu l-a primit și, ca să se edifice, l-a întrebat ce fapte bune a făcut pentru oameni. În timp ce vorbeau, a năvălit Sfântul Nicolae, ud și obosit. Tocmai se luptase cu vîntul și furtuna ca să-i scape de la moarte pe marinarii de pe o corabie. Văzîndu-l, Dumnezeu s-a adresat lui Casian: înțelegi tu, Casiane, ce fac sfinții care se bucură de multă cinstire? Să pleci! Pe tine vreau să te văd numai peste patru ani. Așa a rămas Casian sărbătorit numai în anii bisecți.

Sfântul Nicolae stă la masă de-a stînga lui Dumnezeu, unde poate fi văzut în nopțile cînd se deschide ce-

rul. Numele Sfîntului încorporează sensul de *victorie* (nike), el este un învingător. În calitatea de paznic al grănilor cerești de la miazănoapte el se luptă cu soarele. De ce se luptă cu soarele? Pentru că soarele este pus pe fugă; de multă vreme s-a scris de răutățile oamenilor pe care le vede de sus și, în plus, îl exasperează faptul că este obligat să parcurgă în fiecare zi același drum pe boltă. Prima dată încearcă să fugă primăvara și atunci îl aduce din drum Sintoader, cu cei nouă cai ai săi. Mai merge, ce merge și îl apucă iar pofta de ducă pe la începutul iernii. Atunci intervine Sînnicoară, deși e fără cal și e bătrîn.

Sfîntul Nicolae cu trăistuța, despre care vorbeam la început, este o creație relativ recentă a orașului. La început, cadourilor de Sfîntul Nicolae

le erau asociate și niște nuielușe care, îmi spunea bărbatul meu, se vindeau la Cluj în piață, gata aurite. Cadoul se compunea din dulciuri și era destinat copiilor iar nuielușa reprezenta un avertisment din partea Sfîntului care putea, cînd nu erai cuminte, să-ți dea na, na. Nuielușa s-a uitat, o mai scot la iveală intelectualii. În perioada sărăciei comuniste, dulciurile erau concurate de lucruri folositoare cum ar fi, de pildă, rechizițele: un stilou de nouăsprezece lei care se strica pînă la Crăciun și o cutie de carioci uscate... Acum nu mai știu ce are Sfîntul Nicolae în trăistuța, pot să presupun că orice. Oricum, îi cam ocolește pe săraci.

Una peste alta, habar n-am ce să spun în incheiere. Mă feresc să consider că unul dintre frații Nicolae este mai bun decît altul. Cel prăznuit de biserică aparține creștinilor, cel cu paza corăbiilor și a soarelui devine, treptat, o poveste, iar moșul cu traista face parte dintr-un joc care pregătește copiii pentru societatea de consum. Problema la care nu pot să răspund este următoarea: dacă printr-o minune s-ar mai deschide cerul, care va fi Sfîntul care va sta de-a stînga lui Dumnezeu?

După zăpadă

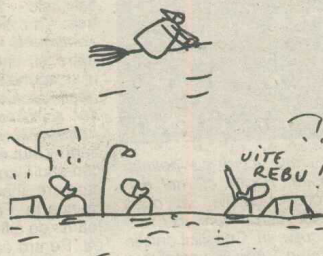
În timp ce Bucureștii erau săptămînila trecute sufocat de zăpadă, proaspătul primar general al Capitalei, Viorel Lis, s-a aflat în China, după efortul electoral de luna trecută.

În lipsa oricărei strategii pentru o astfel de vreme, Bucureștii au paralizat în fața primei zăpezi.

La Primărie

„Agenții economici, cetățenii și instituțiile publice au obligația de a deszăpezi rigolele și porțiunile de trotuar din dreptul fațadei clădirii pe care o ocupă. Contravenienții vor fi sancționați cu amenzi între 100.000 și 200.000 lei” (Hotărîrea Consiliului General al Capitalei nr. 25/1994).

Dar lordache Mihai, director al Direcției Control General, spune că Primăria a preferat să meargă pe varianta somațiilor, „pentru că importanță este nu sancțiunea, ci efectul. Primăria are dreptul să amendeze și activitatea REBU, despre care a constat că nu se ridică la nivelul așteptărilor.” Primăria însă datorează către această firmă aproape 70 miliarde lei. „Sîntem totuși o instituție de stat, spune Mihai lordache; REBU își va primi banii”. Activitatea neperformantă a REBU este motivată în parte de lipsa de bani în ceea ce privește închirierea de utilaje,

pentru că cele existente nu sînt suficiente. „REBU are 2.000 de angajați pentru căile publice. Nu au nici o scuză pentru că nu-și implică personalul în totalitate”, mai spune Mihai lordache. Cu toate că grămezile de zăpadă zac de zile întregi în zonele Baba Novac, C-tin Brăncuși, Colentina, Giurgului, Calea Rahovei, Iuliu Maniu, Calea Moșilor, Banu Manta, Pantelimon, Camil Ressu, în sectoarele 5 și 6 – Mărgănele, Petre Ispirescu, șoseaua Alexandriei –, nu vezi nici o uniformă verde-galben a angajatului de la REBU. „Sînt multe probleme care nu au fost încă rezolvate: refugiiile RATB, inclusiv cele ale stațiilor de tramvai,

Anotimp al umilinței

Mă uit cu un ochi la calorifer și cu unul la calendar. În ce an sînt?

De ce mi-e frig?

De ce fac baie conform cu un orar făcut de nu știu cine?

De ce mă arde mina cu care mă țin de bară în tramvai?

De ce toșăi ca o marionetă pe stradă cu frica că o să cad penibil și-o să mă lovesc rău?

De ce arătăm toți (oameni și mașini) dezechilibrați mental și fizic?

Cine ne vrea înceți și șovăielnici? Singuri și triști?

De ce mi-e rușine să mă uit la prețuri și amin ideea de-a cumpăra cadouri?

De ce mi-e groază de felicitări, timbre, coadă la ghișeu, intrat în față, mutre acre, replici răstite?

De ce iarna vine pentru prima oară, de fiecare dată, în România?

Dan Perjovschi

nu au fost dezăpeșite, accesul pietonilor de pe un trotuar pe altul se face foarte greu din cauza grămezilor de zăpadă care se string pe marginea străzilor în urma mașinilor de curățat zăpada etc.”

După două zile de somații, Primăria a trecut la amenzi. Pînă pe 28 noiembrie fuseseră verificați 316 agenți economici, 38 asociații locatari și se dăduseră 58 amenzi în valoare de 11.600.000 lei. Cătălina Mărieș, șeful Serviciului Administrativ, a fost și ea amendată pentru că nu a deszăpeșit porțiunile de trotuar din fața Primăriei. „Am lucrat cu toți oamenii disponibili. Am chemat pînă și timplarii și electricienii. Nîngea tot timpul și n-am avut decît 5 lopeți”, se plînge.

Chiajna, Popești-Leordeni, Cernița și Ciorogirla nu s-a putut intra deloc. În locuințele neîncălzite, oamenii au încercat să se încălzească cu gaze sau cu alte aparate, de multe ori improvizate (reșouri, radiatoare, ș.a.m.d.). Rezultatul – intoxicații cu monoxid de carbon sau incendii, în medie, începînd cu 20 noiembrie, trei-patru pe zi.

REBU

Mă aflu în fața sediului REBU. Explic la poartă că vreau să vorbesc cu domnul director Petrace, cu directorul adjunct sau cu altcineva care-i înlocuiește. „Domnii directori sînt foarte ocupați și nu pot primi pe nimeni”. Nu-mi poate da nimeni nici o informație fără aprobare de la directori. Un inginer îmi spune: „Oricum, puteți scrie că avem probleme mari cu deszăpezirea”.

Plec spre stația de autobuz, încercînd să nu cad pe gheața de pe trotuarul aflat chiar lîngă firma REBU. Escaladez nămeți ca să pot traversa strada și mă gîndesc la problemele pe care le are REBU cu deszăpezirea.

Alice Taudor

La spital

La dispeceratul de Intermări al Spitalului Clinic Municipal, mi se spune că, de cînd a început să cadă zăpada, au fost internați foarte mulți pacienți. Salvaarea a primit în aceste zile peste 800 de apeluri pe zi. În comunele din jurul Bucureștiiului, salvările au ajuns cu întîrzieri de două-trei ore, iar în comunele

INSTITUTUL EUROPEAN
NOUTĂȚI

Colecția SINTEZE

Alain Renaut
Èra individului
Traducere de Codrin Ciubotaru
Prefață de Florin Cîntic

ISBN 973-586-164-x
350 pag

NOUA PROBLEMĂ SOCIALĂ
Traducere de Gabriela Cămară
Prefață de Ioan Mărginean

ISBN 973-586-140-2
250 pag

Colecția CIVITAS

Pierre Rosanvallon
Noua problemă socială
Traducere de Gabriela Cămară
Prefață de Ioan Mărginean

În curs de apariție: Jean-Paul Fitoussi & Pierre Rosanvallon, *Noua eră a inegalităților*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Raportul de activitate FDSC '96-'97

Pe 26 noiembrie, a fost lansat Raportul de activitate al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile care face publice date despre situația cheltuielilor și a activităților pe primii 2 ani de funcționare. Rapoartele de audit făcute de Coopers & Lybrand – 1996 – și de Conti Audit Group – 1997 – prezintă alocarea a 3,430 miliarde lei în primul an și a 7,178 miliarde lei în cel de-al doilea an pentru derularea celor 4 programe ale fundației: finanțare ONG, instruire ONG, informare și cercetare.

Beneficiarii acestor fonduri sînt mii de ONG, iar FDSC continuă programul de finanțare și desfășoară programe de instruire pentru manageri ONG, cercetare și informare asupra sectorului privat nonprofit.

Fondurile PHARE au acoperit cca 50% din costurile proiectelor ONG. Aceste proiecte au reușit să mobilizeze echivalentul a peste 2 milioane ECU – în bani și în natură – de la firme comerciale, persoane private, instituții finanțatoare, alți donatori și din contribuțiile proprii ale ONG.

8 decembrie 1998

SEMINAR

Șanse egale
pentru
femeile din
România

Femei și
mass-media

Educația
fetelor
în familie
și școală

Trafic cu
ființe umane

Una din constatările pe care le putem face la aniversarea a 50 de ani de la semnarea *Declarației Drepturilor Omului* este multitudinea de perspective adoptate în modul de a gândi și defini egalitatea în drepturi. În special în ultimele decenii am asistat la includerea a tot mai multor voci, ignorate sau marginalizate până atunci, care au impus noi dimensiuni în abordarea relațiilor de putere. Aria violărilor drepturilor omului s-a lărgit considerabil, cu tot mai multe tipuri de practică socială, decupate, analizate și identificate ca fiind nocive, atentând la integritatea și demnitatea indivizilor aparținând diferitor grupuri sociale. În consecință au apărut noi legi și sancțiuni, sint promovate reforme în plan politic și administrativ, se operează mutații în sfera mentalităților. Un întreg proces de restructurare a realității sociale, atât la nivel macro, cât și micro, este pus în mișcare. Și toate pornind de la lansarea de noi definiții, de la numirea a noi forme de violare a dreptului omului.

Mă voi opri asupra unui caz particular. În 1993, la *Conferința Națiunilor Unite pe Drepturile Omului* de la Viena, *drepturile femeii* au fost declarate *drepturi ale omului*, iar violența împotriva femeii a fost considerată o violare a acestor drepturi. Declarația a venit să confirme la nivel de comunitate internațională intervențiile în plan social și teoretic ale mișcării feministe, grație cărora diferitele forme de violență împotriva femeii au devenit „vizibile” în spațiul public. Este vorba de un proces de redefinire a realității lansat de un grup social aflat pe o poziție marginală, în care sint mobilizate semnificații noi ce interoghează normele ideologiei dominante.

Practici sociale, legitime într-un sistem patriarhal, validate de normele și construcțiile tradiționale ale masculinității,

sint revalorizate pornind de la un set de norme ce contestă dominarea masculină în diferitele sale forme. Este demontată perspectiva conform căreia o serie de acte de violență împotriva femeii erau ignorate, fiind considerate „naturale”, „în firea lucrurilor”. Ele sint acum incriminate drept instrumente de generare și perpetuare a inegalității și inechității în relațiile dintre femei și bărbați, drept obstacole în realizarea democrației. Sint de asemenea demistificate o serie de „mituri” cu o îndelungată tradiție, cum ar fi căminul – „loc de refugiu” în fața unei lumi agresive. Identificarea și definirea acestui spațiu ca

Noile definiții ale violenței domestice, incluzând violul marital, redefinesc astfel, radical, spațiul privat precum și relația dintre acest spațiu și cel public.

Important este faptul că aceste definiții, ce implică contestarea structurilor de putere consacrate, au fost recunoscute la nivelul comunității internaționale. Ele s-au materializat în declarații făcute în cadrul unor organisme ca *ONU* sau *Consiliul Europei* și au luat ulterior forma unor acte normative în domeniul legislativ și politic, producând astfel modificări semnificative în viața socială.

În România, procesul de numire, de-

noi, ea se datorează, din păcate, în mare măsură foamei de senzațional a mass-media.

Chiar și în situațiile fericite în care este pus la punct un mecanism complex și nuanțat de identificare și definire a diferitelor forme de violare a drepturilor femeilor, nu s-a realizat încă o eliminare totală a discriminărilor împotriva femeilor. Unul din motive constă în faptul că însăși ideea de egalitate între bărbați și femei a fost supusă unui amplu proces de revizuire, concepția egalitaristă de similitudine între sexe fiind abandonată în favoarea promovării diversității și diferenței în cadrul unei egalități în drepturi. În al doilea rând, structurile de putere, instaurate de-a lungul istoriei dominației masculine, se însinuează în întregul nostru ambiant, în *habitusul* nostru – pentru a folosi termenul consacrat de Pierre Bourdieu. Aceste structuri își au replica în inconștientul nostru și sint cu atât mai greu de combătut cu cât au aerul firescului și al naturalului. În acest context, a lupta împotriva discriminărilor de gen inseamnă a întreprinde un efort imens de conștientizare, în care actele de numire și definire vizează a lung lanț de principii, atitudini, practici și reflexe din viața cotidiană. Acest impresionant travaliu teoretic se cere reduplicat în plan practic. Totul trebuie regândit, reconceptuat, astfel încât ideea de egalitate să fie încorporată în toate actele decizionale, indiferent de sectorul sau nivelul la care sint luate. Experiența noastră din perioada comunistă ne-ar determina să respingem un astfel de proiect drept demagogic, dogmatic sau în cel mai bun caz utopic. Și totuși, acesta este în mare conținutul „*abordării integrate a egalității între femei și bărbați*” promovate de către *Consiliul Europei*.

MĂDĂLINA NICOLAESCU

Drepturile omului și remodelarea societății

un „loc de risc”, în care femeile sint cu mult mai mult expuse violenței decât sint pe stradă subminează puternic paradigmele ce au modelat și modelează încă perceperea realității sociale.

Identificarea și numirea formelor de violență împotriva femeilor antrenează reconsiderarea *ideii de egalitate în drepturi dintre bărbați și femei*. Pentru a deveni o egalitate de fapt și nu doar una de drepturi, nu mai este suficient ca aceasta să fie definită și promovată exclusiv în spațiul public. O democrație autentică nu poate fi concepută doar în termeni de macrostructură, ci trebuie să pătrundă în microstructurile vieții cotidiene, să răzbească până în culele cele mai intime ale vieții familiale.

finire și recunoaștere a violării drepturilor femeii se află încă într-un stadiu incipient. La noi, a amenința o femeie cu violența în locuri publice, a-i adresa injurii în scopul umilirii și intimidării sale nu sint nici pe departe recunoscute ca încălcări ale dreptului omului, ci pur și simplu ca fapte cotidiene cu care trebuie să ne resemnăm. Ce nu este numit nici nu există: la noi nu s-a constituit încă conceptul de *viol marital*; dreptul femeilor în domeniul intim nu a fost încă formulat. În consecință, nu trebuie să ne mire faptul că această formă de violență nici nu apare în puținele statistici în acest domeniu de care dispunem. Dacă violența împotriva femeilor în spațiul familial a devenit mai vizibilă la

Este nevoie de un efort rețelelor de trafic

Olöf Olafsdóttir,
secretar general al
**Comitetului Director pentru
egalitatea dintre femei și
bărbați al Consiliului Europei**

Cum a ajuns Consiliul Europei să se implice în problema egalității femeilor cu bărbații?

În 1979 (ca urmare a dinamicii Anului Internațional al Femeii, proclamat de ONU în 1975), Consiliul Europei a creat un **Comitet pentru condiția femeii**, însărcinat să stabilească un program de acțiune vizând promovarea egalității între sexe. Pentru a dispune de un cadru permanent care să aibă în vedere o egalitate efectivă între femei și bărbați (devenită unul dintre principiile directorate ale Consiliului Europei), între 1982 și 1986 a fost înființată o structură multidisciplinară și intersectorială, ale cărei funcții au fost extinse în 1989 în cadrul unui **Comitet european pentru egalitatea dintre femei și bărbați**. Acesta a fost ridicat în 1992 la rangul de „comitet director”, pentru a dobîndi o importanță și puteri sporite. În politica egalității, o dată notabilă o constituie **Declarația Comitetului Miniștrilor**, din 16 noiembrie 1988, în care se afirmă că principiul egalității dintre sexe face parte integrantă din drepturile persoanei umane, iar eradicarea discriminării sexuale reprezintă o condiție esențială a democrației. **Comitetul director pentru egalitatea dintre femei și bărbați** funcționează în termenii mandatului acordat de **Comitetul Miniștrilor**, stimulînd cooperarea dintre statele membre, adunarea de date, analize confruntînd politicile naționale și punînd laolaltă diversele experiențe naționale etc.

Între 28 și 29 septembrie 1998 a fost organizat la Strasbourg un atelier pe tema **Practici „bune” și practici „rele” în privința imaginii femeii în mass-media: cazul comerțului cu ființe umane în vederea exploatații sexuale**. De ce s-au implicat **Comitetul director pentru egalitate și Comitetul director pentru mass-media** în această problemă complicată, legată de prostituție și proxenetism? Se încearcă cumva o unificare a legislației diferitelor țări europene în acest domeniu?

Consiliul Europei, avînd mandat pentru a veghea la respectarea drepturilor omului în 40 de state europene (țări de origine, tranzit și destinație a comerțului cu persoane umane), a fost confruntat inevitabil cu acest fenomen. El constituie o violare a demnității și integrității femeilor, a libertății lor de mișcare și, în anumite cazuri, chiar a dreptului lor la viață.

La nivelul societății, acest comerț constituie o formă modernă de subjugare, de sclavie și pune în discuție statul de drept și valorile democratice fundamentale. În țările implicate în comerțul cu ființe umane se creează un element de instabilitate, politicile de imigrare sînt slăbite, sînt intensificate sentimentele naționaliste și tensiunile etnice. Pe termen lung, el constituie o amenințare la adresa protecției democratice a continentului european.

La nivelul individului, el prejudiciază demnitatea ființei umane, deci chiar fundamentul Drepturilor Omului.

Olöf Olafsdóttir, în timpul lucrărilor Forumului CE
Violența în familie: acțiuni și măsuri, București, 26 noiembrie 1998

Lupta contra comerțului cu ființe umane este, din acest motiv, în interesul tuturor și comunitatea internațională a început să se mobilizeze. Pînă în 1989, în Europa, majoritatea victimelor veneau din alte continente (America Latină, Africa și Asia). Traficul de ființe umane din aceste țări a

continuat, dar, după căderea Zidului, s-a triplat procentul femeilor venite din Europa Centrală și de Est. Organizațiile neguvernamentale europene care lucrează în acest domeniu raportează o afuență foarte mare, în primul rînd din zona fostei Uniuni Sovietice, țări ca Rusia ori Ucraina

au devenit cei mai mari „exportatori”, apoi din Ungaria, Slovacia, Republica Cehă, Albania, Bulgaria etc.

În ce mod s-a implicat **Consiliul Europei**?

Consiliul Europei a lansat o discuție aprofundată asupra acestei probleme în 1991, organizînd primul seminar pe această temă. La data aceea, așa cum am spus, începuse deja deplasarea persoanelor din Est spre Vest, chiar dacă în mai mică măsură decît azi. De atunci încoace, atît la nivel internațional, cît și la nivel național, au fost organizate numeroase seminarii și conferințe, adunînd experții din ONG-uri, reprezentanți guvernamentali, parlamentari ș.a. De asemenea, au fost lansate și implementate proiecte și programe. Cu toate acestea, în ciuda activității desfășurate în ultimii aproape 10 ani, comerțul cu ființe umane a continuat să crească, rîmînd un fenomen dificil și disturbator. Nu s-au prea găsit soluții. În permanență apar linii noi, acest tip de comerț este o adevărată țintă mișcătoare, din ce în ce mai greu de atins. El pune probleme complexe, datorate propriilor caracteristici.

Care sînt aceste caracteristici?

– Prima este dată de ponderea fenomenului. Discuțiile într-un seminar de ONG-uri, organizat în iunie 1998 de **Consiliul Europei**, au arătat că acest comerț cu ființe umane crește rapid, pe măsura sumelor de bani atrase în el. Pentru Ucraina, de pildă, a fost dată cifra de 7 miliarde dolari pe an, iar pentru Lituania o cifră de trei ori mai mare decît bugetul anual necesar administrării unui oraș ca Riga. În mod categoric, acest gen de comerț intră în categoria cri-

Forum al Consiliului Europei în

Norica Nicolai (secretar de stat în MMPS) și Mariana Stoica (deputată PD) în timpul lucrărilor Forumului

La invitația României (organizator, Norica Nicolai, secretar de stat în Ministerul Muncii și Protecției Sociale), între 26 și 28 noiembrie s-au desfășurat la București lucrările Forumului de Informare asupra politicilor naționale în domeniul egalității dintre femei și bărbați al Consiliului Europei. Tema Forumului a fost **Violența în familie: acțiuni și măsuri**.

La ședința de deschidere au participat, din partea ro-

mână: Norica Nicolai, Paula Ivănescu, vicepreședintă a Camerei Deputaților și un reprezentant al Președinției. Din partea Consiliului Europei au fost prezenți Pierre-Henri Imbert, directorul Comisiei pentru drepturile omului a Consiliului Europei, Caroline Mechin, președinta Comitetului Director pentru egalitate între femei și bărbați, Elena Poptodorova, vicepreședinta Comisiei pentru egalitatea de șanse dintre femei și bărbați a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, Olöf Olafsdóttir, secretar general al Comitetului Director pentru egalitatea dintre femei și bărbați a CE, experți ai CE. Raportor general al Consiliului Europei a fost Gabriela Adameșteanu, redactor-șef al revistei 22.

Dezbaterile au continuat timp de două zile, în grupuri de lucru care și-au concentrat analiza și recomandările pe patru teme, prezentate de raportori în plenul lucrărilor:

1. **Violența familială și consecințele ei** – citeva piste de reflecție (Maryse Jaspard, Franța);
2. **Asistarea și sprijinirea victimelor** (Astride Keckeis, Austria);
3. **Lucrul cu autorii violențelor** – experiența unui centru norvegian de tratament (Per Isdal, Norvegia)
4. **Prevenirea violenței familiale** (Urszula Nowakowska, Polonia).

Atît în alocuțiunile de deschidere, cît și în cursul lucrărilor propriu-zise, a fost relevată problematica legată de ceea ce reprezintă „o violare a drepturilor fundamentale ale omului”, după cum se arată în documentele Consiliului Europei – **violența în familie**, cu toate chestiunile pe care rezolvarea sau măcar reducerea unui atare fenomen le incumbă

comun în lupta contra cu ființe umane

mei organizate, de mari proporții.

Problema se complică și prin uriașa întindere geografică a fenomenului. *Organizația Internațională pentru Migrații* relatează că din 1965 până în 1995 cifra mondială a migranților internaționali, care a crescut în mod constant, a ajuns la 130 milioane. Rutele par a fi dirijate dinspre zonele dezavantajate către țările cu dezvoltare economică superioară, traficul cu ființe umane fiind o afacere transnațională și transfrontalieră.

În câteva țări, condițiile actuale politice, sociale și economice par să încurajeze migrația și să creeze un imens potențial de acțiune pentru traficanți. De pildă, potrivit unor date recente, în Ucraina (care se confruntă cu un șomaj de masă), procentul de femei fără serviciu este de 80%. Potrivit acestor recente informații, 1,4 milioane ucrainene între vîrstele de 18 și 25 de ani, fără serviciu, constituie un așa numit *grup de risc*, potențiale victime ale afacerilor cu sex. Cu ajutorul unor intermediari 400.000 de femei merg să lucreze în străinătate și mai mult de 100.000 sînt exploatare în afaceri pe bază de sex în Germania, Israel, Belgia, Olanda, Turcia, Grecia, Elveția, Austria, Italia, SUA, ba chiar în Africa, Emiratele Arabe, China.

Structurile legale atît la nivel național, cît și la nivel internațional, par inadecvate și ineficiente în lupta cu acest fenomen. În Europa progresul este stopat de divergențe ideologice în privința prostituției și a piețelor de sex și aceasta explică lipsa unei definiții unanime acceptate pentru traficul cu ființe umane la nivel

internațional. Există o lipsă de prevederi legale clare și de aceste porțițe profită traficanții pentru care sînt prevăzute pedepse, de regulă, blinde. Ei par a fi perfect la curent cu legislația existentă pentru ca să o ocolească. Acest gen de trafic este în mod clar o crimă. Dar criminalii rămîn nepedepsiți, mai ales în comparație cu alte forme de trafic, cum este, de pildă, cel cu droguri.

Recent, mass-media a dezvoltat un interes față de acest trafic. El s-a valorizat ca fenomen nou și au existat o serie de reportaje consacrate lui, atît pe canalele de televiziune europene, cît și în majoritatea cotidianelor. Cu toate acestea, din cauza senzaționalismului cu care sînt multe dintre ele impregnate, rezultatul nu este totdeauna pozitiv. Cu toate că mass-media are un important rol în conștientizarea acestui fenomen, din lăcomia de a prezenta știri pentru prima pagină care să vîndă ziarul, deseori sînt uitate drepturile victimelor. Mass-media (arată un raport al *Consiliului Europei* dedicat acestei probleme) este deseori un cuțit cu două tăișuri. Media ajută opinia publică să devină conștientă de această problemă și să aibă informații despre exploatarea sexuală. Însă tot ea infiltrează în opinia publică toleranța față de prostituție și pornografia cu copii, ba chiar indică mijloacele și căile prin care se poate ajunge la astfel de satisfacții sexuale.

Ultimul, dar nu cel mai puțin important lucru, este faptul că traficanții de ființe umane utilizează toate tehnologiile moderne, inclusiv tehnologiile de informație, precum *Internetul*. Persoanele fără scrupule,

precum pedocriminalii, pornografii etc. au realizat foarte repede ce uriaș potențial se află aici. *Internetul* este un mijloc virtual de acte ilegale, fără mediatori și peste granițe, care implică, în același timp, un risc foarte mic. Comerțul cu ființe umane sub pretextul ofertei de slujbe, așa-zisele birouri de căsătorie pe e-mail, sex-turismul, traficul de copii prin false agenții de adopții, vînzările de pornografie prin video, fotografii, texte, video-conferințele, telefonul pornografic ori cataloagele de prostituate sînt doar cîteva exemple ale fenomenului care a crescut enorm din cauza *Internetului*.

Care sînt modalitățile prin care *Consiliul Europei* s-a implicat în lupta contra acestui trafic?

De la început *CE* a realizat că pentru a putea avea o privire globală asupra fenomenului și pentru a putea lupta contra lui pe mai multe fronturi ar fi esențială o cercetare multidisciplinară a lui. Un mare număr de sectoare ale societății sînt implicate în acest trafic: drepturile omului și egalitatea dintre femei și bărbați, migrația, legile internaționale și naționale, cooperările legale, problemele de crimă, politica socială, chestiunile legate de sănătate, mass-media. Complexitatea problemei este datorată și legăturilor ei directe cu rețelele de crimă organizată și cere atît măsuri de prevenție și de protecție a victimelor ori sensibilizarea judecătorilor și poliștilor.

Mai este nevoie și de implicarea unor actori diferiți la diferite nivele (autoritățile domeniilor enumerate, alături de ONG-uri și de profesioniștii din mass-media), uneori prin relații bilaterale la frontiere (Germa-

nia și Polonia, Austria, Slovacia și Ungaria, Federația Rusă și Norvegia etc.).

Consiliul Europei a organizat două seminarii de conștientizare a acestei probleme la Strasbourg: unul în iunie 1998 (la care au fost 150 de participanți, reprezentanți ai ONG-urilor, din cele 40 de state membre) și acest atelier cu reprezentanții media, despre care ați amintit la începutul interviului.

Mai vreau să amintesc atenția acordată de *Consiliul Europei* domeniului legal. Un grup multisectorial de specialiști lucrează la proiectul unei recomandări adresată *Comitetului de Miniștri* din statele membre. A fost constituit inițial un grup de experți care a realizat în final un raport pe care l-a înaintat *Comitetului Director pentru Egalitate*. Activitatea grupului s-a ciocnit, pînă la finalizarea raportului, de multe dificultăți, între altele datorate legislațiilor foarte diferite ale statelor membre în *Consiliul Europei*. Statele membre tratează în mod diferit problema traficului cu ființe umane. În unele țări prostituția este incriminată, în altele este liberă (în realitate este controlată). Marea opoziție, ca să spunem așa, era între susținătorii prostituției libere, a „abolitioniștilor”, și cei care aminteau că există și prostituția forțată. Suedia a decis să ia măsuri foarte radicale, a adoptat o lege care va intra curînd în vigoare și care „criminalizează” clientul. Dar astfel de măsuri sînt departe de a fi adoptate în alte state ale *Consiliului Europei*. De aceea, o legislație europeană comună în acest domeniu nu va fi adoptată prea curînd. De aceea se vorbește astăzi despre „comerțul cu ființe umane în scopul exploatării sexuale” pentru ca toată lumea să fie de acord. Cînd o persoană este adusă în altă țară, nu neapărat contra voinței sale (pentru că anumite femei tinere merg de bună voie în altă țară), dar „lucrează” (adică se prostituează) în condiții inacceptabile, se vorbește despre „trafic”. În privința aceasta, toată lumea a căzut de acord, de aceea putem acționa acum. Un grup sectorial (*Comitetul Director, Comitetul pentru Egalitate, cel pentru Media, cel pentru Probleme Juridice*) lucrează la această recomandare, propunînd nu o legislație comună, ci anumite acțiuni comune de prevenire, de informare, de cooperare. *Consiliul Europei* a acționat eficient în privința traficului de copii – dar este mai ușor pentru că el este incriminat în toate țările. Sîntem încă la începutul acestei probleme.

Sperăm însă că această recomandare va putea fi adoptată de *Comitetul de Miniștri* în anul 1999, constituind un instrument legal internațional care va coordona eforturile: pentru că, în fața organizațiilor criminale, atît de bine puse la punct, este nevoie de un efort colectiv.

Interviu realizat de
Gabriela Adameșteanu

România: eliminarea violenței familiale

De altfel, forumul a avut în primul rînd ca obiectiv realizarea unui proiect de recomandare, înaintat pentru aprobare *Consiliului Europei*, și, bineînțeles, un schimb de informații despre și punctuale între reprezentanții membrilor CE.

Necesitatea elaborării unei inițiative legislative în domeniu, aprobată în principiu de toți participanții, s-a lovit de discrepanțele semnificative între țări cu programe deja extrem de avansate – Norvegia, Suedia, Marea Britanie – și cele recent intrate în *Consiliul Europei* – Rusia, Bulgaria, Republica Moldova, România. Diferențele nu se referă numai la aspectele financiare (lipsă de fonduri pentru inițierea și menținerea de programe de asistență, de cabinete de consultanță, terapie și tratament psihiatric pentru victime și agresori), ci și la aspectele culturale. La acestea din urmă s-a referit în mod special Pierre-Henri Imbert în cadrul conferinței de presă. „Democrația într-un cuplu reflectă gradul de dezvoltare democratică la nivel de societate”, a subliniat P. Henri Imbert.

Pentru România – ca și pentru celelalte țări din fostul bloc comunist – la fel de importantă este operarea unei transformări la nivelul mentalităților, inclusiv ale femeii-victimă (care adeseori tace și îndură, din diverse considerente, abuzurile), ca și structurarea unor inițiative legislative mult mai drastice decît în prezent și elaborarea unor programe coerente și viabile de asistență psihologică și materială a victimelor abuzurilor – femei sau copii.

Coordonarea acestor mari direcții este esențială – aceasta ar putea fi concluzia cea mai importantă desprinsă din cele trei zile de dezbateri. Nici una, luată separat, nu poate să-și demonstreze eficiența: represiunea legislativă

Gabriela Adameșteanu (raportor general al CE) în timpul lucrărilor Forumului

nu constituie un răspuns integral, așa cum nici centrele de criză sau de terapie nu pot (și nici nu sînt create în acest scop) să prevină fenomenele de violență domestică, ci doar să limiteze cazurile identificate deja.

O parte din lucrările Forumului vor apărea într-un viitor supliment al 22.

Raluca Mărculescu

Femeile în

Pe 16 octombrie a.c. a avut loc la sediul Grupului pentru Dialog Social seminarul Șanse egale pentru femeile din România. Moderatorii dezbaterilor au fost: Gabriela Adameșteanu, Ion Bogdan Lefter, Rodica Palade și Dan Perjovschi. Participanții, printre care s-au numărat Mihaela Miroiu (SNSPA), Zoe Petre (consilier prezidențial), Elisabeth DuVerlie (USAID), Gabriel Andreescu (APADOR-CH), Ana-Maria Biriș (deputat PNȚCD), Smaranda Dobrescu (deputat PSDR), Aurora Liiceanu (psiholog), Daniela Drăghici (Policy Project), Ana Șincai (GDS), Andreea Esca (Pro TV), Marie Noelle Ettori (Banca Mondială), Laura Grünberg (Societatea de Analize Feministe AnA), Mona Muscă (deputat PNL), Mariana Stoica (Comisia pentru Integrare Europeană), George Stancov (deputat PD), au dezbătut probleme legate de discriminarea politică, economică și socială, promovarea femeilor în procesul decizional, conștientizarea factorilor de decizie și a opiniei publice în ceea ce privește lipsa șanselor egale pentru femei în România de azi.

Publicăm în continuare fragmente din partea a doua a discuțiilor purtate în cadrul seminarului.

Educația fetelor

CRISTINA CĂRTĂRESCU (Societatea de Analize Feministe AnA): Cînd s-a spus că egalitatea practică s-ar putea realiza oarecum de la sine, odată cu schimbarea generațiilor și cu educația, mi s-a părut că lucrurile sînt văzute printr-o prismă fatalistă. Cum se va face altfel educația copiilor, dacă manualele nu se schimbă, ci continuă să reflecte disparități de gen? Din aceste manuale transpar tiparele care le sînt transmise copiilor: mama e totdeauna cea care vine obosită de la muncă, gătește, face curățenie și mîngie copilul pe frunte. Fetele apar îngrijind păpuși sau ajutîndu-și mămica la bucătărie. În general sînt descrise în cadrul casnic ori în mod pasiv. Băieții, în schimb, construiesc roboței, se joacă cu mașinuțe, sînt activi. Cum va putea fi educată o generație, dacă în familie ea are exemplul nonparteneriatului domestic? Noi trebuie să găsim acele soluții care să rezolve problema în viitorul foarte apropiat și care să pună bazele unei altfel de vieți pentru generațiile viitoare.

Tiparul „Doamna Chiajna” și tiparul „Madonna”

DAN PERJOVSCHI (Artist plastic, ziarist 22): Dar educația nu se face astăzi numai la școală și în familie! Trăim într-o epocă în care sursele de educație și informație sînt multiple. Generația de care vorbim nu trăiește cu tiparul „Doamna Chiajna”, ci cu „Madonna” sau „Self Made Star”. Exemple de succes feminin există. Dacă îi întrebăm pe copiii de orice vîrstă, nu cred că ei și-ar dori să arate ca în ilustrațiile din carte. Mă indoiesc că cineva își alege acel tipar. Pînă și păpușile Barbie nu mai arată ca păpușile de altădată.

RODICA PALADE (redactor-șef adjunct 22): Spui că nu mai există tiparul „Doamna Chiajna”, ci „Madonna”. E drept, dar femeia e cîntăreată, vedetă, prezentatoare de modă, ceva care încîntă ochiul. Este pusă în valoare tot latura „moale”, pentru că, în continuare, femeile se vor duce tot la un medic bărbat, iar bărbatul își va păstra poziția superioară. Femeia va fi cîntăreată, dansatoare, dar va însoți un bărbat, chiar dacă va avea telemobil și mașină.

IOANA TEODORESCU (British Council): Cred că situația femeii, în România și în lume, nu trebuie discutată cu o prea mare detașare de chestiunea spiritual-creștină. Vă sugerez ca la un seminar viitor să invitați și o persoană care să expună situația femeii din punct de vedere teologic. S-a făcut referire la Eva și la cum este ea inferioară lui Adam și s-a vorbit chiar de un „etern inferior”. Nu ne naștem din întîmplare bărbat sau femeie, fiecare dintre noi trebuie să ne asumăm condiția de bărbat sau femeie.

RODICA PALADE: Condiția noastră este dată de mamele și de bunicele noastre care ne învață cum să fim femei.

IOANA TEODORESCU: De fapt, trăim într-o dualitate bărbat-femeie care face atât deliciul, cît și neplăcerea, în viață. Dar există o permanentă pendulare. Rolul, atît al femeii, cît și al bărbatului, în educație, în familie, în viața socială este foarte important. Pentru a menține un echilibru și de idei, și personal, trebuie să te situezi între. Problema nu se mai pune la modul general, ci mai degrabă la modul individual. Trăim într-o lume în care relativitatea este și de bon ton, și un mod de viață.

Sexism și reacție la el

MIHAELA MIROIU (decan al Facultății de Științe Politice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative): La Ministerul Educației Naționale există un program de educație în domeniul vieții private. Există programe inclusiv pentru schimbarea manualelor. Procesul e în curs de desfășurare și privește și educația pentru viața privată și pentru viața de parteneriat între bărbați și femei în spațiul public și privat. S-au făcut cîteva monitorizări ale presei românești pe marile cotidiene și, printre alte puncte de vedere, a fost abordat și cel cantitativ, ca să verificăm care este frecvența numelor de bărbați în raport cu cele de femei. Concluzia a fost că numele de femei apar în proporție de 18-20% în raport cu numele de bărbați. E interesant și cum sînt dispuse: la paginile sociale apar cît de cît, la pagina întâi, la politic, aproape deloc, doar la politică externă sînt pomenite pentru motivul că există multe femei implicate în politica mondială. Femeile sînt cel mai mult prezente în rubricile consacrate flagrantului, unde sînt nominalizate – fie ca victime, fie ca atacatoare – într-o proporție de aproape 80% din totalul mențiunilor.

În cercetarea care viza cum apar și cînd devin „interesante” femeile, în sens mediativ, pe locul întâi au ieșit nominalizările ca victime ale violului și violenței de toate felurile și cînd sînt ele incele autoare de violențe, sau ca obiect estetic și anexă – soția, iubita, prietena unui bărbat, ceea ce îl însoțește într-un anumit loc și arată mai mult sau mai puțin bine. Femeile implicate în viața publică apar pe locul doi, dar cu imagine preponderent malefică. Adică, fiecare dintre ele avea un rol în viața publică, dar erau prezentate ca influențînd malefic, subteran, decizia sau, dacă se aflau chiar în vîrfurile deciziei, se punea accent pe faptul că, femeie fiind, greșește și este asociabilă cu iraționalul sau cu tehnici subversive de influențare. Alte probleme pe care le-am analizat au fost legate de clișeele de vîrstă: cînd sînt interesante femeile, din punct de vedere al vîrstei? Cînd sînt tinere, dacă sînt frumoase. Cînd sînt fete și bătrîne, dacă sînt victime ale violurilor sau bățăilor. Altcu urmăriți a fost cum reacționează persoanele cu influență în opinia publică în situațiile de sexism notoriu. Reacțiile sînt singulare. Societatea AnA a protestat în cazuri de discriminare foarte grave. De pildă, atunci cînd ministrul Armatei, Dudu Ionescu, a interzis accesul femeilor la învățămîntul militar. Este interesantă reacția presei atunci cînd se protestează la înlocuirea de asociație, împotriva unei discriminări anticonstituționale flagrante: se refuză publicarea protestului și a oricărei discuții serioase asupra acestor chestiuni. Același lucru s-a petrecut și cînd am discutat proiectul „Moisin”. Dezbaterile în jurul lui au fost destul de scăzute ca nivel, pentru că se invoca mai degrabă istoria nefericită a politicii pronataliste și argumente de tip consecințialist. S-a și cînd, dacă n-am fi avut acea istorie în spate, s-ar fi putut da o lege prin care să fie controlată reproducerea și corpul femeilor. Cum vă explicați dumneavoastră, cei care lucrează în presă, tăcerea în jurul problemei discriminării?

CRISTIAN PREDA (Facultatea de Științe Politice și Administrative, Univ. București): Din păcate, eu am fost perceput mai degrabă ca o persoană care se opune acestui tip de afirmare, și nu e deloc așa. Mi s-a întîmplat să fiu foarte des scandalizat de felul în care se vorbește în presa română. Tratamentele rezervate femeilor ar trebui să scandalizeze o persoană

normală. Și pe mine m-au revoltat acele fotografii cu femeia care și-a dat foc în fața Primăriei din Pitești. Cel care fotografia ar fi putut să sară să o ajute. Cred că ar trebui ca discursul despre felul în care sînt prezentate femeile în presă să fie considerat ca parte a discursului mai general despre presă. Așa putem ajunge la o normalizare a statutului femeii în societate, considerînd-o ca o parte normală a societății, nu ca o excepție care trebuie să vină peste rînd.

Fac parte din colectivul Facultății de Științe Politice al Universității din București, unde prezența femeilor este remarcabilă. Nu face nimeni o politică specială, care să caute cu tot dinadinsul să discrimineze pozitiv femeile, dar pot spune că femeile sînt acolo majoritare și nimeni nu consideră acest lucru ca rezultat al unei politici speciale.

ION BOGDAN LEFTER (scriitor): Nu trebuie să ne grefăm pe un caz particular cînd descriem un tip de normalitate în care nu ar fi utile acțiunile afirmative, militantismele, activismele. Ele fac parte din-regula jocului politic și fără ele nu se pot impune modificări de mentalitate. Altfel ar însemna să nu facem nimic pentru că e strident și să lăsam lucrurile să ajungă singure pe calea normalității.

MIHAELA MIROIU: Ce discutăm aici nu se referă la ceea ce numești „normal”, ci exact la dominața anormalității. Cazul relatat și care seamănă cu cel din facultatea mea este unul deosebit. În instituțiile nou înființate și care au preluat mulți oameni pregătiți în Vest, profesioniștii au fost asimilate în mod firesc, fără nici un fel de obstacol. Dar acestea sînt cazuri insulare în domeniul establishment-ului academic. La ora actuală, în România profesorele universitare dețin un procent de 7%, iar conferențierele universitare 12%. În schimb, procentajul absolvenților de instituții de învățămînt superior este de 52% femei. S-a petrecut o feminizare bruscă la preparatori, asistenți, pentru că a apărut această generație nouă, școlită în special în afară, unde nimeni nu te mai întrebă ce sex ai.

MARIANA TUTILĂ (revista Femeia modernă): Marile noastre cotidiene nu abordează problemele discriminării femeii, probabil din ignoranță și lipsă de preocupare. Senzaționalul este cel care captivează. În paginile revistei Femeia modernă noi am încercat totuși, nu știu cu cît succes, să ne apropiem de acest fenomen, încercînd să problematizăm situația. În anunțurile din România liberă sau Adevărul, la „mica publicitate”, se poate citi „angajăm atîtea persoane în postul de (spre exemplu) operator mase plastice”. Dar condiționează imediat: „numai bărbați” sau „femei numai pînă la vîrsta de 35 de ani”. E o realitate socială pe care presa o ignoră. Noi încercăm să o abordăm, dar n-am avut alături de noi niciodată măcar una dintre cele 60 de organizații de femei. Nu s-a protestat în situații foarte grave de discriminare, nu s-a spus: „sîntem revoltate, în întreprinderea cutare au fost scoase în șomaj numai femeile”. Au fost astfel de cazuri. Statisticile arată că cea mai mare cotă în șomaj o dețin femeile. Deci, mîi mult decît în domeniul deciziei politice, discriminarea există la nivel primar. Cred că aici trebuie să intervină și presa, și solidaritatea femeilor.

ALEX DRACE-FRANCIS (Universitatea din Londra): Doamna a atins un aspect al discriminării despre care vreau să vorbesc. E vorba de „mica publicitate”, unde se pot citi anunțuri precum: „Căutăm femei prezentabile, chelnerițe”. Văd că situația este pe cale de a fi legitimată prin legea care s-a proiectat. Citez: „În cazul publicității, concursului ori în situația în care angajarea se face prin alte modalități prevăzute de lege este interzisă selecția pe criteriul sexului persoanei”. Urmează punctul 3: „Se exceptează de la aplicarea prevederilor alin. 2 angajarea în acele locuri de muncă în care, datorită naturii sau condițiilor particulare de prestare a muncii prevăzute de lege, sexul constituie o condiție determinantă”. S-a vorbit mult astăzi despre imaginea femeii în mass-media, în societate, începînd cu Biblia și pînă la România liberă. Vedem aici într-un text mai profan, dar care este totuși un text de lege, că se permite discriminarea – nu se prevede în nici un fel cum se aplică punctul 3, adică în ce cazuri sexul constituie o condiție determinantă. În felul acesta, se lasă loc liber unor abuzuri.

viața publică

O societate încă înfricoșată

GEORGE STANCOV (deputat PD): În ce privește discriminarea femeii în mass-media, cred că problema e simplă. Presa e condusă de bărbați. La *Adevărul*, deși lucrează și femei, domniul Cristian Tudor Popescu și Dumitru Tinu sînt cei care dau linia. Întrebarea este: care e rolul presei: să democratizeze sau să intimideze societatea? Omul de presă tînăr, mîncat de toate dictaturile, își vede lungul nasului și atunci scrie și el ce e voie cu „aprobare de la *Primărie*”. Deci, stăm prost cu democrația dinlăuntru omului implicat în presă. Pînă la urmă au ajuns cu toți legegii la un ziar sau altul și se mulțumesc cu ce le dă voie șeful. Femeile sînt încă timorate, e o societate înfricoșată încă și întreținută de frică.

DAN PERJOVSCHI: Dumneavoastră ați spus că în perioada aceea în care s-a elaborat *Legea egalității șanselor* n-au fost consultate organizațiile interesate.

MIHAELA MIROIU: Este emanația exclusivă a Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Proiectul a fost aprobat în mai de Guvernul României și urmează să treacă prin Parlament.

MARIANA TUTILĂ: A fost aprobat și atunci a izbucnit în presă scandalul cu hărțuirea sexuală, pentru că ziaristii au preluat doar acel aspect.

DOINA DIMITRIU (Ministerul Muncii și Protecției Sociale): Aici e vorba de o problemă foarte importantă de organizare: Departamentul pentru drepturile femeilor este subordonat Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Or, din cauza acestei plasări defectuoase, proiectul nu face referiri decît în domeniul dreptului muncii și al problemelor corelate cu dreptul la muncă. În 1996, într-o conferință ținută la București, Guvernul României s-a angajat să promoveze mecanismele de implementare a *Platformei de la Beijing*, ceea ce înseamnă mecanisme de promovare a egalității de șanse, a oportunităților egale pentru femei și bărbați. Măsuri nu s-au luat decît la MMPS, unde s-au înființat două departamente, dintre care unul se cheamă Departamentul pentru promovarea drepturilor femeii. România trebuie să-și îndeplinească obligațiile asumate, la nivel guvernamental. Dar, dacă le plasăm numai la nivelul unui minister, sîntem într-un cerc vicios. Vom elabora proiecte de legi care sînt viciate din start, prin faptul că sînt puse sub autoritatea unui minister, autoritate limitată. Ei fac ce pot, cum se pricep și fără consultanță externă, promovează astfel de proiecte, Parlamentul, care nu e foarte atent, le aprobă și ne trezim că avem o lege a oportunităților egale, care nu consultă societatea civilă, pe cei și cele direct interesate și care trebuie să fie reanalizată peste un timp.

LUCIAN MÎNDRUȚĂ (PRO TV): Mie mi-a spus foarte mult incidentul de la Pitești; mi-a dat în pri-

mul rînd o dovadă supremă de emancipare a femeii. Acea femeie care s-a incendiat a făcut-o în calitate de cap al familiei, ea era șef, ea trebuia să dea exemplu, ea trebuia să facă sacrificiul suprem. Cred că problema emancipării femeii, prin gestul ei, deja e rezolvată în România. E devreme pentru discuții de acest gen atîta vreme cît alte *basic needs* ale oamenilor nu sînt satisfăcute.

MIHAELA MIROIU: Dar *basic needs* ale cuplurilor monoparentale care se compun numai din femei nu sînt o urgență? Și nu vă întrebați de ce familiile monoparentale sînt compuse numai din femei? Pe orice fel de statistică din România v-ați uita, veți vedea că în orice grup social și în orice zonă, cu excepția speranței medii de viață, femeile stau mai prost decît bărbații. De cite ori vă gîndiți că ceva merge prost în România într-un anumit grup, trebuie să vă gîndiți că în acel grup femeile o duc mai prost decît bărbații. Statistic, în România femeile se ocupă două ore pe săptămînă de educația copiilor, iar bărbații 7 minute.

BRÎNDUȘA ARMANCA (directoarea TVR *Timișoara*): În programul nostru există și o emisiune care se numește *Pe fază*, o emisiune care se compune din doi interlocutori, scurtă, alertă, despre întîmplări foarte actuale. Nu demult, mi-am numărat emisiunile făcute în ultima vreme și am constatat cu mirare că, din 47 de emisiuni, numai în două aveam interlocutor-femei. Desigur, există explicații. La emisiunea *Pe fază* sînt invitați, de obicei, oameni care iau decizii, citeodată persoane oficiale sau oameni cu responsabilități care le permit să răspundă la întrebări de actualitate. Așadar, decizia nu se află în mîna femeilor, nu le sînt acordate responsabilități. De obicei, ele sînt subalterne și, iată, din această cauză, ararori am avut la *Pe fază* invitate femei. De aproximativ un an și jumătate sînt directoare la TVR *Timișoara*. Cam la două luni după instalarea mea în această funcție, unul dintre șoferii instituției, un om cumsecade, mai în vîrstă, mi-a spus: „Doamna directoare, de cînd ați venit dumneavoastră, parcă e ceva mai multă ordine pe aici, parcă se mișcă ceva. Dar știți, pînă cînd nu sînteți bărbat”. Aș mai adăuga că o distinsă profesoară de la Universitatea de Vest, o femeie foarte modernă, feminină în concepțiile ei, are obiceiul să le spună studenților următoarea frază: „Cînd vin băieții mei – are doi băieți – și intră în bucătărie, eu ies. N-aș vrea să mă găsească acolo, pentru că, mai tîrziu, vor dori să-și regăsească soțiile tot în bucătărie”. Așadar, lumea noastră nu este tocmai în echilibru. Ați avut ocazia să roștiți și cifre. Știu că în Parlamentul României se află femei într-un procent de sub 4%, iar miniștri femei nu există.

GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef 22): Păstrez o oarecare resentiment domnilor care mi-au promis că vor fi aici, dar care n-au venit. Ieri am transmis faxuri politicienilor. Și mi-au trimis,

sefele de cabinet, complimente și scuze. Totuși, ce am observat foarte bun în ultima vreme este că am înțilnit tineri și tinere, băieți și fete care vorbesc despre feminism, amintesc de *Societatea AnA*, arată interes problematic de gen. Și prevăd că, după generația pe care Mihaela Miroiu o numește a „*intelectualilor sublimi*”, va veni o altă generație, mai puțin sublimă, în care lucrurile acestea, ca o influență a Occidentului și a dorinței noastre de a ne sincroniza cu el, vor deveni mai interesante, chiar și din punctul de vedere al snobismului. Societățile înainteză (și) prin snobism. La urma-urmei, o parte din lucrurile bune pe care le-a făcut revista 22 s-au datorat și aurei sale elitiste, snoabe. Nu renunț la cuvîntul snob, pentru că el duce pînă la Proust și elită. Am un respect deosebit pentru Mihaela Miroiu și pentru ceea ce face ea. Primul articol semnat de ea pe care l-a adus Gabriel Andreescu la noi pe tema feminismului (cred că era în anul 1992) a fost primit cu ridicări din umeri, strîmbături ș.a.m.d.

MIHAELA MIROIU: Dar l-ați publicat.

Competiția femeilor, competiția bărbaților

GABRIELA ADAMEȘTEANU: L-am publicat. Am asistat la cîteva întruniri sub egida *Consiliului European*. Ele erau cu totul departe de imaginea „ingrozită” a opiniei publice românești legată de feminism. Tineau să atragă atenția că lumea este, într-adevăr, condusă de bărbați, dar că femeile trebuie să încerce să-și facă loc, încet-încet, convîngîndu-i pe bărbați că trebuie să le privească drept parteneri. În nici un caz nu se lansa ideea ca, din acest motiv, femeile să nu mai aibă familie, să nu mai aibă copii, să divorțeze, să fie toate lesbiene etc. Cînd se fac statisticele, cînd apar tot felul de procente (cite femei în Parlament, în Guvern etc.), România își ia invariabil locul ei de la sîrșit. Sigur că veți spune: „Și ce dacă vor fi femei în guvern? Cu ce va fi mai bine?”. Am aflat, din mai multe surse, că în ședințele de guvern se vorbește urît, cu grosolănie și iresponsabilitate. S-ar putea ca mediul masculin de scăzută cultură (încă bazat pe contraselecție) să capete anumite breșe prin prezența unor femei ajunse acolo prin competiție electorală. De asemenea, poate că femeile vor fi mai sensibile și în privința socialului dacă vor avea un cuvînt de spus în Guvern ori Parlament. Femeile au o foarte veche tradiție de a se competiționa între ele – ele sînt în competiție cînd sînt tinere...

MIHAELA MIROIU: Sînt în competiție pentru un bărbat. Nu între ele, ca persoane. Bărbații sînt în competiție între ei, dar femeile sînt în competiție pentru bărbați.

GABRIELA ADAMEȘTEANU: E adevărat. În consecință, capacitatea femeilor de a se solidariza între ele este foarte redusă. Femeile intră în competiție și în familie. De exemplu, soacra și nora, uneori chiar mama și fiica, se situează pe poziții de adversitate. Nu poți ști dacă, atunci cînd sînt mai multe într-un loc de muncă, femeile vor fi solidare. Nu trebuie să contăm pe asta. Dar se pare că au, în schimb, interes pentru probleme de un anumit tip și aceasta ar da o reprezentare mai exactă a societății. Interesul pentru social, pentru mediu ar fi mai mare.

Mai este o problemă. Cum pot femeile să avanseze în plan social? Concurînd cu bărbații, pe același traseu pe care li s-a dat voie – așa spune. Eu n-aș zice că trebuie să ne supărăm foarte tare dacă sîntem numite „redactor-șef” – eu personal nu țin să fiu numită „redactoră-șefă”. (Noi am primit această observație chiar de la cititoarele noastre.) E foarte complicat să întoarcem anumite mecanisme, chiar dacă le înțelegem. Cred că există diferențe foarte adînci între bărbați și femei – dar aici e o problemă foarte complicată, filosofică și biologică, pe care nu mă simt în stare să o abordez. Însă, atunci cînd bărbații și femeile sînt parteneri într-o meserie, această diferență n-ar trebui să existe.

Pagini realizate de Gabriela Adameșteanu și Alice Taudor

Imagine din timpul seminarului

Crimă -

Prezentarea

În după-amiaza zilei de 10 ianuarie 1998, când am văzut bucățile de pînză însingurate în care era înfășurat trupul fără viață al surorii mele, Veronidia Azarcon-Liu, am crezut că era cel mai rău lucru care i se putea întimpla. M-am înșelat. În următoarele câteva zile, ziarele s-au dovedit la fel de crude ca asasinii ei.

Știrile au început să curgă luni, 12 ianuarie. În titluri, sora mea era asociată cu revista *Inquirer*. Unele ziare (*Pinoy Remate, Bulgar*) au titrat: „Reporteră de la *Inquirer*, asasinată”, fără să se deranjeze să verifice nimic. Ciudat, pentru că articolele care relatau crima se încheiau de obicei cu informația că redacția nu a reușit să obțină o declarație de la sora victimei, deoarece aceasta (adică eu) nu era de găsit la serviciu. Probabil, reporterii au telefonat la *Inquirer* ca să întrebe despre mine, nu ca să se informeze dacă victima lucra într-adevăr acolo.

Un singur tabloid, *People's Journal*, a verificat datele și a aflat că doamna Liu nu lucra la *Inquirer*. Totuși, articolul lor cita surse ale poliției care afirmau că ea fusese într-adevăr reporter. Dar clarificarea și depistarea exactă a surselor nu i s-au părut deloc importante celui ce a scris articolul. Prin titlul care sfida logica (câci cum ar putea o femeie moartă să facă afirmații fictive?) redactorul a transformat-o pe sora mea într-o minciinosă: „Pretinsă ziaristă ucisă”.

Reputația victimei a fost ciuită de reportajul murdar și de formularea lipsită de sensibilitate din paginile *People's Journal*. Pe deasupra, ziaristul i-a scris și numele greșit: *Nerodia Lio Azarcon*. Unii dintre ziaristi și care am vorbit și-au cerut scuze în numele colegului lor: articolul trebuia redactat la miezul nopții, pe 10 ianuarie, iar în schimbul de noaptea au venit alți polițiști de la care nu au putut obține știri valabile. Totuși, articolul conținea și date exacte despre Liu: că urma studiilor aprofundate de ziaristică, că era membră a comisiei Institutului Asiatic de Ziaristică și Comunicare. În această calitate, ea scria în mod regulat pentru *Kalayaan*, publicație lunară a Comisiei Naționale Centenare, care apărea în prima vineri a fiecărei luni ca supliment al unui cotidian național. Veronidia Azarcon-Liu a colaborat de asemenea la *Inquirer*, în 1997, cu câteva articole.

Lăcomia ziarelor nu s-a oprit aici. Vecinii și prietenii care au venit să-și exprime condoleanțe în după-amiaza zilei de luni ne-au adus o copie a cotidianului *Remate Tonight* care m-a făcut să u scot repede pe mama afară din cameră, ca să nu zărească prima pagină. Chiar sub o fotografie obscenă înfățișând o starletă înveșmintată doar cu o pălărie și mă-

nuși negre, se afla o fotografie (aparent luată de la morgă) a surorii mele într-o baie de sînge, cu două cuțite de bucătărie încă înfipte în gît. Din clipa în care aflasem despre crimă, încercasem să o feresc pe mama mea, în vîrstă de 69 de ani, de detaliile crude ale asasinării surorii mele. Dar sora mea se afla acum pe prima pagină și necunoscuții puteau să se holbeze la ea în voie.

Speculațiile din presa următoarelor zile au fost la fel de crude, etalînd stereotipuri răsuflete: fiul surorii mele fusese adoptat, prin urmare era un posibil suspect. Ea se despărțise de soțul ei, era singură, putea avea, deci, un iubit care să o fi ucis. Era posibil să fie implicată chiar familia; la urma urmelor, de ce nu am reacționat isteric la vederea cadavru-lui în acea noapte?

Se pare că observatorii s-au inspirat din telenovelele locale și din filmele polițiste, fără să-și dea seama că în viața reală adrenalina este produsă doar pentru ameliorarea șocurilor, a situațiilor de criză. Totuși tabloidele au tipărit fără comentarii concluzii pripite: cum am putut să ne menținem calmul după tot ce s-a întimplat? Cum am putut să fim alți de puțin cooperanți și de ce nu i-am permis poliției să-l interogheze pe fiul victimei (în vîrstă de 14 ani) doar pentru că nu avea un însoțitor adult?

Deși emisiunea TV *Inside story* a încercat să prezinte faptele cinstit și obiectiv, a cedat totuși în fața atracției irezistibile a prezentării de tip „ziar de scandal”: „Un bărbat misterios înfițe cuțitul în gîtul unei ziariste”, suna reclama TV a emisiunii, care prezenta pe fundal titlurile similare din tabloide. Povestea previzibilă a fantomelor și spiritelor care bîntuie locul crimei (lucruri relatate și în presă) ocupa o bună parte din emisiune. Probabil pentru a spori atracția „spectacolului”. Cum s-a ajuns aici? Un editorialist scria că ne-am obișnuit alți de mult cu crima și violența încît le primim ca materie primă pentru divertisment, ca o colecție de titluri stridente gîndite astfel încît să mărească vânzările.

Dar de ce sînt alți de agresive prezentările convenționale ale crimelor în tabloide? Și de ce trebuie să suport personal aceste lucruri cînd tabloidele (cum este și *Inquirer*) afirmă că își fac meseria prezentînd știrile așa cum cred ele de cuviință?

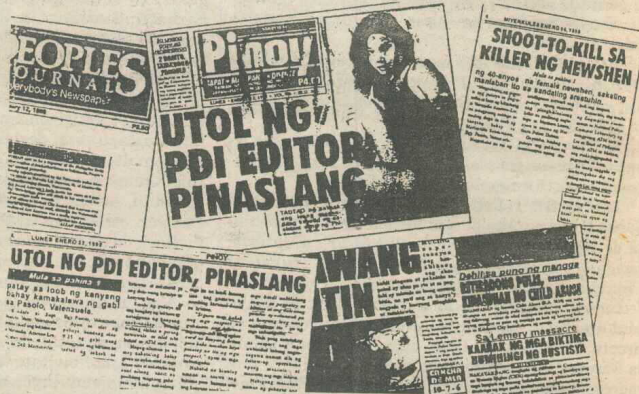
De zece ani susțin, în mass-media, subiectele referitoare la femei. Sînt și ziarist în presa centrală, deci știu cum lucrează mass-media și cum își influențează ea cititorii în calitate de consumatori de știri.

Dar experiența recentă a relatărilor din tabloide în cazul asasinării surorii mele m-a pus față în față cu natura impactului presei asupra cititorilor, de această dată în calitate de sursă a știrilor și de subiect al lor. Iată câteva observații pe care ziaristii care relatează crimele ar trebui să le țină minte:

1. *Accentul pus pe aspectul fizic al victimei imbogățește prea puțin conținutul reportajului.* O sintagmă comună în

cu seamă cînd miza e reputația victimei. Cum victimele nu se mai pot apăra singure, cei apropiați trebuie să o facă în locul lor. În consecință, pe lîngă suferința copleșitoare pricinuită de pierderea brutală a unei ființe iubite, mai adaugă una. Gîndiți-vă că cei apropiați trebuie să facă față problemelor practice: pregătirea pentru funeralii, declarații la poliție și interviuri, anunțarea rudelor și prietenilor, veghea la cîmpulul celui dispărut și procurarea banilor pentru înmormîntare. În plus, neodihnă, lipsa poftei de mîncare: o presiune fizică și emoțională imensă. Nu o sporjiți.

3. *Suferința este o problemă personală, nu un spectacol public.* Cereți

relatările despre sora mea era „atrăgătoare ziaristă...”. Deși Nidia era într-adevăr frumusețea familiei, asemenea descrieri nu ne-a consolat deloc. Sublinierea acestui aspect ne face să ne întrebăm dacă o asemenea viziune nu se adaugă factorului „excitație” și dacă el nu cuprinde în subsidiar speculația: „Dacă era frumoasă, trebuie să fi fost la mijloc o poveste amoroasă. Un iubit părăsit sau gelos? O crimă pasională?” Accentul pus pe înfățișare trivializează victima și crima și consolidează vechile știri convenționale despre frumoase, iubiți și bestii. Toate crimele merită condamnarea noastră, indiferent de cum arată victimele.

2. *Verificați de două ori faptele, mai*

permisiunea înainte de a trece peste riturile de înmorminare și veghe cu aparate de filmat și casete. Fiți delicat cînd puneți întrebări și fiți sensibili în momentele cînd emoția atinge cote înalte, iar cei îndoliați ar prefera să fie singuri. Urletele și strigătele în fața camerelor de luat vederi pot fi alinătoare pe moment, dar cînd linișea se reinstalează, puțini oameni își găsesc pacea sufletească, privindu-se în momente alți de delicate pe postul național. Dați-vă seama că prietenii și vecinii îndîliți nu au concepții la fel de sofisticate despre mass-media ca sursele voastre obișnuite, fiind astfel o pradă ușoară și puțînd fi cu ușurință determinați să declare, prin întrebări insinuante, ceea ce doriți. Este rușinos să intervievați rude în-

International Parenthood Federation (IPPF) este cea mai mare organizație nonguvernamentală de voluntari care acționează în domeniul sănătății reproducerei, planificării familiale și drepturilor femeii. Ea își desfășoară activitatea în 180 de țări și beneficiază de servicii la 40 de milioane de voluntari. Printre membrii marcanți ai IPPF se numără personalități ca Simone Veil, Jane Fonda și Gro Harlem Brundtland, prim-ministrul al Norvegiei.

A opta Adunare a reprezentanților IPPF (care a inclus și un seminar mass-media rezervat exclusiv ziaristilor din țările europene ex-comuniste) a fost găzduită, nu întîmplător, de Praga (Republica Cehă reprezintă, prin standardele occidentale pe care le-au atins serviciile ei de sănătate, un exemplu pentru țările din fostul bloc comunist). Adunarea generală a IPPF a avut tema „Cairo-5” — în 1999 se vor împlini cinci ani de la Conferința Internațională asupra Populației și Dezvoltării a Națiunilor Unite care a avut loc la Cairo, în 1994.

Sănătatea reproducerei și drepturile

Atunci, în urma concluziilor conferinței (moment crucial, la scară planetară, pentru fixarea noilor obiective demografice și noilor măsuri în planul sănătății reproducerei și drepturilor femeii ca drepturi ale omului), reprezentanții din 170 de țări au stabilit un plan de acțiune pentru 20 de ani cu următoarele obiective: *accesul universal la servicii de sănătate reproductivă de calitate și acceptabile din punct de vedere al costului; măsuri pentru asigurarea egalității de gen și accesul femeilor în toate planurile vieții publice; reducerea semnificativă a mortalității infantile și materne; acces universal cel puțin la educația din ciclul primar și transformarea educației în țările unde ea perpetuează inegalitatea de gen.*

În deschiderea Adunării IPPF președinta organizației, dr. Attiya Inayatullah din Pakistan, a caracterizat IPPF ca fiind, prin cei 40 de milioane de membri, „mai numeroasă decît orice armată a lumii, și de departe mai angajată în apărarea individului, copilului și cu-

plului”. Totodată ea a afirmat că, din punct de vedere al extinderii la nivel mondial a rețelei de voluntari, „IPPF poate concura doar cu Crucea Roșie Internațională”.

Țările est-europene: avort, boli cu transmitere sexuală

Rata ridicată a avorturilor (inclusiv a celor fără asistență medicală) pare să fie o problemă în toate fostele țări comuniste. Ziaristii participanți la seminarul IPPF pentru mass-media (din Albania, Bulgaria, Cehia, Letonia, Lituania, Moldova, Polonia, România și Rusia) au găsit ca principalii „responsabili” pentru această stare de lucruri fostele țări comuniste represive pentru avort și contraccepție, costul ridicat al serviciilor de sănătate și al contraceptivelor și, nu în ultimul rînd, lipsa de educație și informare în domeniu a populației. Există însă diferențe. În timp ce în ultimii 5 ani rata avorturilor în Cehia a scăzut cu 50%, în Moldova 50 din 100

de sarcini se „termină” prin avort. În timp ce în Albania sau în România sate întregi, de mii de locuitori, nu beneficiază de serviciile unui specialist, în aceeași Cehie întîlnim un ginecolog la 126 de femei. Ca urmare a lipsei de informație a populației, în Rusia, numărul celor contaminăți cu sifilis și gonoree a crescut de 10 ori în ultimii 9 ani.

Un alt fenomen caracteristic pentru Europa de Est este diferența, la capitolul servicii de sănătate și informare a populației, între zonele urbane și cele rurale. Asistența medicală și sănătatea reproductivă și sexuală a populației se află în strînsă legătură cu dezvoltarea economică a unei țări. Un participant la seminar a caracterizat cu acuratețe raportul economie-sănătate afirmînd că „dezvoltarea economică reprezintă cea mai bună educație contraceptivă pentru o națiune”.

Bisericele Romano-Catolică și Ortodoxă au în țările fostului bloc comunist o putere apreciabilă și în creștere asupra structurilor cu putere de decizie în

au scris ei crimelor în tabloide

nebunite de durere doar ca să obțineți declarații senzaționale pe care s-ar putea să le regrete mai târziu.

4. *Fii onest și sincer și prezentați-vă corect când luați interviuri.* În timpul vegheii la căpătiiul Nidiei, doi reporteri s-au prezentat ca prieteni îndoliați și au sporovăit cu prietenii și rudele despre caz. Dați-vă seama că astfel de speculații și dezvăluiri necenzurate, pot pune în pericol investigațiile și pot speria potențialii martori, atunci când sînt supradimensionate de mass-media.

5. *Nu căutați cu orice preț „bombe” de presă.* Înșelătoria poate fi un bun instrument în cazul oficialităților care încearcă să tragă pe sfoară electoratul, dar nu și în confruntarea cu persoane care luptă cu durerea. Un fotograf de la un tabloid dorea să facă fotografii cu rudele îndurerate și cu sora mea în sicriu. N-am fost de acord, pentru că vegheea la căpătiiul mortului este un moment solemn și particular. M-a întrebat dacă ar putea doar să arunce o privire în sicriu, fără aparatul de fotografiat. Dar dacă se pierd sau se strică? – a continuat el. I-am spus să mi-l lase mie. Dacă n-aș fi fost o persoană care lucrează în mass-media, care să cunoască trucerile breslei, ce s-ar fi întâmplat dacă, în tradiția ospitalității filipineze, am fi fost prea politicoși ca să îndrăznim să le spunem „nu” oaspeților, inclusiv reporterilor de la tabloide?

6. *Ca suspecti sau victime, minorii n-ar trebui să fie numiți sau fotografiți și, prin aceasta, condamnați la o notorietate pe care nu o pot controla.* Spre cinstea lor, membrii echipei de filmare de la *Inside Story* au respectat acest punct de vedere, avînd grijă ca fiul surorii mele să fie filmat în așa fel încît trăsăturile feței să apară estompate. Dar acest lucru era peste puterea de înțelegere a unui fotograf de la un ziar de scandal care s-a amestecat printre rudele și prietenii îndoliați, întrebîndu-i pe furie care era fiul, probabil, ca să-l fotografieze pentru ziarul lui.

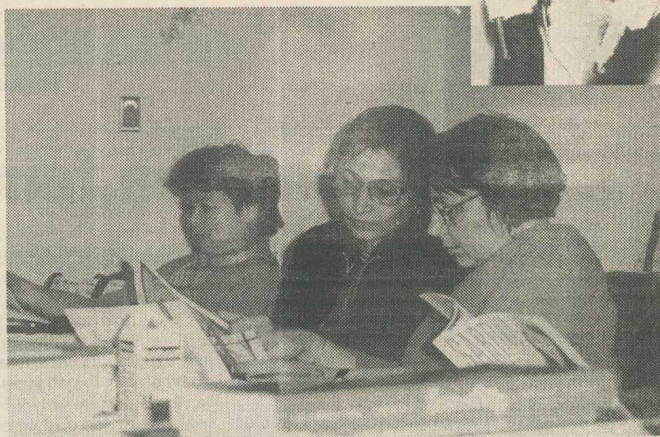
7. *Chiar și morții au dreptul la respect și intimitate.* Publicarea fotografiilor sinistre cu sora mea la morgă a depășit-o de orice urmă de demnitate umană. A fost tratată ca o bucată de carne servită pentru consumul voyeur-ilor care probabil s-au desfășurat în speculațiile despre chinurile ei în fața morții. Desigur, pentru ziarștii tabloidelor care servesc constant crimă, sex și violență pentru valoarea lor co-

mercială, e doar rutină: „doar munca noastră, nimic personal”. Dar cum să nu fie personal? Pentru aceia dintre noi care au cunoscut-o pe Nidia ca pe o ființă caldă și iubitoare și ar dori să și-o reamintesc astfel, este dureros să o vedem dezumanizată și etalată ca un obiect. Cui i-a folosit acea fotografie? Articolele cuprindeau oricum, toate, descrieri amănunțite. Putea fotografia să adauge sau să îmbogățească în vreun fel modul în care cititorul receptează crima? Sau, în altă ordine de idei, absența acestor fotografii afectează cu ceva dreptul publicului de fi informat? N-ar fi mai bine ca asemenea detalii cu valoare judiciară să fie lăsate pe seama celor care se ocupă cu investigațiile, care ar fi cel puțin capabili să le folosească în mod productiv?

Gîndiți-vă însă cit de puternic e impactul asupra rudelor, ce trebuie să facă față amintirilor dureroase, care tipărite și depozitate în biblioteci publice, pot să-i bîntuie pentru ani de zile.

8. *Nu publicați fotografii ale victimelor crimelor sau abuzurilor sexuale lîngă fotografii obscene și bîrfe lascive despre filme.* Rezultatul, neintenționat, este trivializarea crimei, care dobîndește aceeași greutate ca bîrfa sau imaginea unei starlete. Nu mai există nici o diferență, nici o distincție între gravitatea crimei și subiectele ieftine. În mod inconștient, mesajul către cititori este că femeile sînt obiecte; pentru a fi folosite ca să te bucuri de ele, în cazul starletelor, și pentru a fi ucise, a dispune de ele, în cazul victimelor crimelor. Dacă mesajul este repetat suficient de frecvent, nu vor ajunge oamenii să asocieze, două cîte două, lucrurile: sex și femei, femei și crimă? Sînt studii care arată că etalarea constantă a violenței, în acest caz a reportajului gratuit despre crime violente, poate depăși limita suportabilității șocului și revoltei, la multe persoane. Acestea au nevoie de alți și alți stimuli și de violență sporită, pentru a reacționa. Umanitatea, capacitatea cuiva de a simți compasiune pentru victime și revolta în fața crimelor sînt înlocuite de apatie. Merită toate acestea o „bombă” de presă?

9. *Alegeți cu grijă cuvintele și descrierile, evitînd speculațiile ireponsabile.* Altfel, se perpetuează anumite tendințe și prejudecăți. De exemplu, tabloidele insistau asupra faptului că fiul surorii mele era adoptat, folosind termenul de „orfân”. Iși pot ei imagina cit de dureros

Gabriela Adameșteanu (prima din dreapta) lucrînd în cadrul seminarului *Women's Edition* (Washington, martie '98) organizat de *Population Reference Bureau*. Prima din stînga este doamna Pennie Azarcon-Dela Cruz, redactor asociat la *Sunday Inquirer Magazine* din Filipine

este pentru un fiu căruia, chiar în clipele cînd și-a pierdut mama (unica pe care o cunoștea pînă la această fragedă vîrstă), i se spune că, de fapt, nu este fiul ei adevărat, este numai adoptat? Pe lîngă faptul că i se răpește dreptul la durere, este considerat și suspect!

Cuvîntul „despărțită” dă și el naștere la speculații ieftine: trebuie să fie implicat un bărbat, un amant, probabil. O femeie despărțită este birfă, chiar (și mai ales) după dispariție. Faptul că era creștină practicantă nu a fost niciodată menționat, probabil pentru a nu face mai puțin credibile speculațiile amoroase.

Cuvîntul-cheie, cred eu, este consimțămîntul. Multe familii nu știu că ar putea să spună „nu” reporterilor agresivi și aparatelor de fotografiat... și să aducă obiecții la relatările lipsite de sensibilitate. Mass-media este adesea percepută ca prea puternică pentru a fi criticată sau pentru a se polemiza cu ea.

Trebuie de asemenea să facem diferența între erori și orientări generale ale publicațiilor. Multe alte ziare sînt vinovate pentru etalarea fotografiilor cu femei pe jumătate goale prinse în raiduri ale poli-

ției, ori descrierea detaliilor violurilor sau crimelor. Dar acestea sînt greșeli, nu tendințe (pentru care, de altfel, majoritatea cititorilor sînt criticate de cititori). Erorile de presă sînt, cu siguranță, un lucru diferit de preocuparea constantă și insistența pe care ziarele de scandal o au pentru crime și infracțiuni sexuale, folosind astfel de povești ca strategii de vânzare.

În ceea ce privește scuza atotcuprînzătoare a libertății presei, orice ziarist care se respectă știe că aceasta are limitele ei, drept pentru care există un *Cod Deontologic*. Nu cer nimic mai mult decît ce este deja menționat și stabilit în acest *Cod*.

În ciuda excesului jurnalismului de scandal, cu care m-am confruntat personal, cred că preocuparea pentru onestitate, sensibilitate și umanitate în prezentarea știrilor și a surselor lor mai are încă șanșe. Profesia de ziarist merită respect și demnitate. În primul rînd din partea noastră.

Traducere de
Mădălina Șchiopu

Population Reference Bureau este o organizație educațională nonprofit, fondată în 1929, cu sediul la Washington. Activitatea *PRB* constă în stringerea, interpretarea și transmiterea de informații despre evoluția populației. *PRB* monitorizează tendințele demografice ale diferitelor țări și oferă date referitoare la problemele sociale sau economice, ca: planificarea familială, fenomenul îmbătrînirii, sănătatea reproducției, criminalitatea, emigrarea, statutul minorităților, degradarea mediului. În cadrul *PRB* a funcționat în anul 1998 *Women's Edition*, o rețea internațională de publicații, televizuni și radiouri pentru preocupări pentru sănătatea femeii, la care a participat și revista 22.

femeii în Europa Centrală și de Est

stat, în comparație cu țările occidentale. La Conferința de la Cairo, *Biserica Romano-Catolică* a încercat din rîspuși să îngreuneze elaborarea unor documente oficiale. Acum două săptămîni, la insistența grupurilor de presiune și influență ale *Bisericii Romano-Catolice*, *Parlamentul* maghiar a interzis prin lege avortul, iar în Polonia, unde avortul este deja interzis, medicii catolici au semnat un „cod deontologic” prin care se angajează „să facă tot ce depinde de ei pentru a nu se opune dezvoltării firești a vieții omenestii” ceea ce se traduce prin refuzul de a acorda asistență medicală femeilor care vor să facă întreruperi de sarcină sau să recurgă la ajutorul mijloacelor contraceptive. Ca urmare a acestui fapt, în Polonia a apărut fenomenul numit „*abortion tourism*”, pînă acum caracteristic Irlandei: în fiecare an, mii de femei pleacă în străinătate pentru întreruperi de sarcină. În Cehia, la chemarea *Bisericii*, pînăntii catolici au format o organizație numeroasă care a cerut *Parlamentului* să

interzică orele de educație sexuală în școli. Deși încercarea lor nu a fost încununată de succes, s-a ajuns la un compromis: la legea pentru liberalizarea avortului a fost adăugat un mic paragraf prin care se garantează „*protecția copilului nenăscut*”.

Bisericele ortodoxe nu par atît de vehement împotriva avortului. În schimb, s-a remarcat faptul că discursul religios al bisericilor ortodoxe este în mare măsură bazat pe inegalitate și diferența de gen și creează un mediu favorabil pentru discriminarea sexuală.

Emanciparea și implicarea femeii în viața publică nu pot fi concepute fără sănătatea ei reproductivă și sexuală, fără controlul asupra propriului corp. *IPPF* a realizat mici filme după modelul clipurilor publicitare, puse la dispoziția televiziunilor din numeroase țări, care să popularizeze drepturile femeilor și încălcarea lor. Un film arată o femeie musulmană pe patul de moarte. Ea povestește cum s-a îmbolnăvit și, pentru că în țara ei o femeie nu poate fi privită fără

îmbrăcămintea tradițională decît de soț, în intimitate, acesta a refuzat ca soția lui să fie văzută de un medic bărbat (medicii femei sînt cazuri excepționale în multe țări musulmane). Pe ecran apare legenda: în multe țări, femeilor li se refuză dreptul la asistență medicală din motive culturale și religioase.

Din clipuri de același gen, oamenii pot afla că 500.000 de femei mor anual din cauza complicațiilor nașterilor și avorturilor clandestine; că, tot în decursul unui an, un milion de adolescente sînt determinate să se prostitueze. Sau că din cauza lipsei de acces la mijloacele contraceptive pînă în anul 2000, 220 de milioane de femei vor trebui să facă față sarcinilor nedorite.

Violența domestică este un fapt banal, inclusiv în zone dezvoltate din punct de vedere economic; poliția nu trece, în astfel de cazuri, de pragul casei. În fiecare minut, o femeie suferă grave vătămări corporale din cauza „*corecțiilor*” administrate de partener. Multilarea genitală a femeilor, practică frec-

ventă în multe regiuni africane, lasă urme fizice și psihice de neșters asupra acelor care au traversat o astfel de experiență. În țările asiatice, unde există o preferință fermă pentru fii, întreruperea sarcinii cînd fetusul dezvoltă caractere feminine a dus la un excedent de 180 de milioane de bărbați, în comparație cu populația feminină.

Participanții la seminarul mass-media, a cărui moderatoare a fost Julia Bicknel, producător principal și reporter la *BBC World TV*, s-au declarat de acord că mass-media poate juca un rol uriaș în îmbunătățirea acestei stări de lucruri. În reportajele presei trebuie operate schimbări majore: acordarea unei importanțe mai mici factorului „senzațional” și înlocuirea lui cu un tip de informație corectă, obiectivă și în același timp sensibilă și umană, respectarea dreptului subiecților articolelor de a nu-și declina identitatea, onestitate în relatarea faptelor (de la statistici pînă la prezentarea unor cazuri particulare). În nici un caz libertatea presei nu trebuie să fie un impediment pentru etică și bun simț.

Praga, 25-30 noiembrie 1998

Mădălina Șchiopu

BERNADETTE VAN DIJCK,
Departamentul NOS, Olanda

Reprezentarea femeilor în televiziune

După treizeci de ani de revendicări feminine, imaginea pe care televiziunea o conferă femeilor, în 1998, în Europa este depășită și unilaterală în comparație cu realitatea. Ce influență are ea asupra telespectatorilor? Este posibil să depășim acest model? Oficial, toată lumea este de acord cu egalitatea între sexe, dar reprezentarea bărbaților și a femeilor s-a schimbat foarte puțin.

Reglementările și acordurile voluntare nu sînt suficiente pentru a antrena un progres decisiv. Este timpul să avem acțiuni concrete pentru a corecta imaginea tradițională a sexelor. La prima sa reuniune organizată pentru a reflecta asupra subiectelor propusă pentru a IV-a Conferință mondială despre femei (martie 1996), Comisia pentru condiția femeii a Națiunilor Unite a reținut tema *Femeile și mass-media* printre cele care cer o acțiune întreprinsă imediat de către comunitatea internațională. Față de această preocupare, manifestată la nivel internațional, este de remarcat că numai cîteva organizații de presă au elaborat o politică și acțiuni în domeniul reprezentării sexelor. În 1997-1998, *Uniunea Europeană* a acceptat să subvenționeze un proiect aparținînd unui număr de cinci companii de radiodifuziune publică nordice vizînd elaborarea unui curs de formare profesională în domeniul practicilor corecte în materie de reprezentare a sexelor la televiziune.

În 1997-1998, au fost făcute în Norvegia, în Suedia, în Finlanda și în Olanda în cadrul *Rețelei pentru reprezentarea sexelor*, studii comparate pentru a studia imaginile femeilor și ale bărbaților vehiculate de televiziunile publice (*Who speaks*, 1997-1998). Criteriul adoptat era timpul de vorbire. În total, au fost analizate 35 de ore de programe TV și 10.000 de persoane. Din studiu a reieșit o inegalitate structurală a timpului de exprimare acordat femeilor și bărbaților care apar pe micul ecran. Procentul este de 66% pentru bărbați și de 33% pentru femei. Studiile realizate în Belgia și în Germania duc la aceleași rezultate.

În Norvegia, această muncă de cercetare a fost dusă pe o perioadă de 10 ani. După o ușoară ameliorare inițială, proporția de reprezentare a scăzut pînă la cea inițială. Observăm aceeași tendință negativă în Olanda. Există cu toate acestea mari diferențe între diversele tipuri de programe: reprezentarea este mai egalitară în programele pentru copii și pentru tineri și în programele religioase, deși procentul femeilor nu depășește niciodată 50%. Dezechilibrul atinge punctul cel mai ridicat în emisiunile sportive: în Olanda, 97% dintre cei care apar în emisiunile sportive sînt bărbați.

Putem deduce din rezultatele acestor studii că femeile sînt mai puțin vizibile pe canalele noastre de televiziune publică, ceea ce înseamnă că ele au mai puține posibilități să-și afirme identitatea. La nivel simbolic, putem spune că femeile, cărora le este acordat mai puțin timp, sînt considerate mai puțin importante. Cercetările calitative arată că femeilor le este destinat, structural, un statut inferior celui al bărbaților și că ele sînt tratate cu mai puțin respect.

Roluri și imagini

Roluri tradiționale: bărbații apar deseori în rolul de experți, de responsabili politici și de oameni de știință: pe scurt, în funcții de autoritate. Femeile sînt deseori prezentate ca victime, ca mame, ca femei în mijlocul căminului sau ca martori tăcuți: pe scurt, într-un rol dictat de considerente fizice. Chiar cînd participă doi prezentatori într-o emisiune, observăm adesea o repartitie convențională a rolurilor: femeile tratează subiecte „drăguțe” și fac prezentările, în timp ce colegii lor de sex masculin se ocupă de interviuri serioase.

Unghiuri ale imaginii: femeile sînt adesea filmate de sus, astfel încît telespectatorii să-și coboare privirea asupra lor, ceea ce subliniază lipsa lor de autoritate. Se cuvine notat că acest lucru este valabil și pentru femeile responsabili politici sau experți. Explicația acestui fapt este, în ciuda aparențelor, foarte simplă: cei care filmează sînt, în cea mai mare parte, bărbați și deci adesea mai înalți decît femeile pe care le filmează. Unghiul de filmare este deci involuntar diferit.

Tehnicile de interviu: cei care iau interviuri aplică adesea metode diferite cînd este vorba despre femei și despre bărbați. Femeile au mai puține șanse să ia cuvîntul și sînt întrerupte mai des. Există de asemenea tendința, în țările care au format obiectul studiului, să fie numite cu numele mic, în timp ce bărbaților li se face adresa-rea cu numele de familie.

Comentarii: realizatorii emisiunilor tind în mod inconștient să respecte repartitia tradițională a rolurilor. Femeile în rol de experți și bărbații în rol de tip „matern” (îngrijitori etc.) sînt excepții.

Cadru: femeile sînt adesea filmate într-un cadru intim, cu o grădină sau un interior, în timp ce bărbații apar într-un mediu profesional cum ar fi

dea în cele din urmă pe micul ecran.

Imaginile conceptuale sînt, de obicei, întîrziate față de lumea reală. În alți termeni, modul în care televiziunea ne prezintă repartitia rolurilor între bărbați și femei este mai stereotipă decît realitatea. Este nevoie de discutarea unor exemple extrase din emisiuni cu responsabili de programe pentru a-i face să înțeleagă cel mai bine cum se formează stereotipurile. În cadrul programului *A incuraja - practicile corecte în materie de reprezentare a sexelor*, partenerii din rețea au elaborat două materiale video de formare și un manual care dădea informația de bază. Manualul și materialul video, care explică diferite aspecte ale reprezentării sexelor, pot fi utilizate pentru a demara reflecția și dezbaterea.

Au trebuit căutate soluții practice de schimbare, practicabile în contextul de presiune extremă specific ziaristicii. Ceea ce a necesitat, mai ales la început, timp și energie. Pentru a promova practicile corecte în reprezentarea sexelor, noi utilizăm în esență argumentul calității. De fapt, experiența ne învață o lecție importantă: imaginile stereotipe ale femeii și bărbatului „înfloresc” în emisiunile banale.

Spărgînd tiparul clișeelor în materie de reprezentare a sexelor, se ameliorează calitatea unei emisiuni televizate. Ceea ce, în afară de apelul la responsabilitate socială adresat canalelor publice de televiziune, este un argument pentru responsabilii de emisiuni și pentru directorii canalelor TV.

Departamentul din cadrul NOS însărcinat cu reprezentarea sexelor face parte din Rețeaua pentru reprezentarea sexelor, cadru de colaborare între cinci organizații de radiodifuziune europene: SVT (Suedia), NRK (Norvegia), YLE (Finlanda), DR (Danemarca) și ZDF (Germania). Această rețea își propune să atragă atenția în toată Europa asupra faptului că reprezentarea sexelor este un factor care condiționează calitatea programelor.

Departamentul, instituit la inițiativa *Grupului de muncă pentru reprezentarea sexelor*, a fost creat în 1985 sub titulatura *Women in picture (Femeile și imaginea)*. Grupul de muncă este compus din responsabili de emisiuni veniți de la toate organizațiile de radiodifuziune olandeze. El are rolul de testare a valorilor și de consiliere pe lângă departament. A fost creat cu titlu experimental în 1991, pentru cinci ani. În 1996, s-a hotărît să-și continue activitatea pînă în 1999. Trei instituții olandeze susțin financiar departamentul: *Organizația de Radiodifuziune Publică NOS*, *Ministerul Educației, Culturii și Științei* și *Ministerul Problemelor Sociale și al Forțelor de Muncă*.

(Subtitlurile aparțin redacției)
Traducere de Mădălina Șchiopu

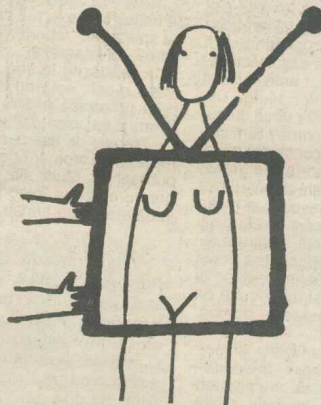
Democracy Commission-USIS Ambasada SUA

Seminarul din 16 oct. ac, suplimentul apărut în 3 nov. și cei de față au fost realizate cu sprijinul

Responsabil de proiect: Gabriela Adameșteanu
Proiect economic: Mihaela Cucu
Grafician: Dan Perjovschi
Redactor: Alice Taudor
Tehnoredactor: Florin Anghel
Corectură: Mara Ștefan, Rodica Toader, Aurelian Crăciun, Cătălina Florea
Foto: Florin Eșanu

În acest supliment au fost utilizate materiale puse la dispoziție de *Population Reference Bureau (Women's Edition)* și *Consiliul European*

birolul.

Exemplu: un talk-show hebdomad ar abordează tema „emigranților care au reușit”. La începutul emisiunii, animatorul prezintă participanții cu care dorește să dezbate acest subiect. Sînt emigranți care au venit dintr-un evantai de țări europene și africane. Au fost invitați și mai mulți reprezentanți ai mediilor politice și științifice. Toți cei zece participanți sînt bărbați.

O emisiune ca aceasta dă impresia că toți emigranții care au reușit sînt bărbați, ceea ce nu este adevărat dacă ne raportăm la realitate. Numeroase femei emigrante au reușit să-și lanseze propriile afaceri sau au făcut carieră în lumea universitară și în administrație. Nu le-a trecut desigur prin cap responsabililor acestei emisiuni să caute femei: punctul de plecare, percepțiile lor stereotipe sînt atît de solide încît nu există loc pentru o altă viziune.

Povestea femeilor emigrante ar fi putut să dea o altă dimensiune dezbaterii, care nu ar fi putut avea decît de cîștigat din acest aspect.

Practici incorecte și emisiuni banale

Reprezentarea sexelor este un concept abstract care n-a reușit să fie integrat în modul de gîndire al responsabililor de programe. În consecință, imaginea pe care aceștia o au despre femei și bărbați - și de asemenea despre albi și negri sau despre tineri și cei mai puțin tineri - este determinantă pentru ceea ce telespectatorii vor ve-

A. Legi de care este nevoie :
- demilitarizarea poliției și a sistemului penitenciar
- accesul la informații
- protecția datelor personale
- libertatea religioasă
- legea minorităților naționale

B. Legi în vigoare care trebuie modificate:

1. Libertatea persoanei

1.1. Reținere/conducere la secția de poliție

Ce prevede legea?

Constituția și Codul penal prevăd reținerea pe o perioadă de 24 de ore dacă există motive întemeiate din partea polițiștilor de a crede că o persoană a comis sau va comite o infracțiune. Pe lângă aceste 24 de ore de privată de libertate, *Legea Poliției nr. 26/1994* mai prevede încă o perioadă de 24 de ore, numită „conducere la secția de poliție”, atunci când o persoană considerată de polițiști suspectă de a fi comis o faptă antisocială nu are asupra sa actele de identitate.

Ce ar trebui să prevadă legea?

O singură perioadă de 24 de ore de privată de libertate fără mandat de arestare, indiferent dacă se numește „reținere” sau „conducere”.

Menționarea expresă a dreptului persoanei private de libertate de a nu da nici o declarație decât în prezența avocatului ales sau numit din oficiu;

Dreptul persoanei de a fi examinată de un medic atât la aducerea sa în secția de poliție, cât și la eliberarea sau mutarea sa în alt loc de detenție și obligația medicului de a consemna în fișa medicală orice leziune/contuzie/escoriație/rană pe care ar prezenta-o persoana reținută;

1.2. Dreptul la apărare

Ce prevăd legea și regulamentele din locurile de detenție?

Asigurarea dreptului la apărare pe toată durata procesului penal. În situația în care persoana privată de libertate nu are posibilitatea financiară de a-și angaja un avocat plătit, statul are obligația de a-i asigura un apărător numit din oficiu;

Avocatul ales sau numit are dreptul să fie prezent la întocmirea tuturor actelor pe perioada urmăririi penale;

Persoana privată de libertate își poate contacta avocatul numai cu acordul organului de urmărire penală care va fi de față la toate discuțiile dintre client și apărător.

Ce ar trebui să prevadă legea și regulamentele?

Avocatul ales sau numit trebuie să fie prezent chiar din faza de conducere/reținere la secția de poliție. O declarație dată în absența apărătorului nu are valoare în considerația nici de organele de urmărire penală și nici de instanțele de judecată;

Orice discuție între persoana privată de libertate și avocatul ales sau numit trebuie să fie strict confidențială. Dacă persoana privată de libertate prezintă un grad de pericolizitate sporit, la cererea apărătorului, un polițist poate fi de față la discuție, dar la o distanță care să-i permită numai să vadă ce se întâmplă și nu să audă ce se vorbește;

Persoana privată de libertate are dreptul să-și contacteze avocatul (direct sau prin telefon) ori de câte ori consideră că este nevoie, fără nici o restricție.

1.3. Eliberarea pe cauză sau sub control judiciar

Ce prevede legea?

Aceste două posibilități oferite unei

persoane presupuse a fi comis o infracțiune sînt aplicabile numai în situația în care, pentru fapta comisă, pedeapsa maximă nu depășește 7 ani, iar făptașul nu este recidivist.

Ce ar trebui să prevadă legea?

Eliberarea pe cauză sau sub control judiciar - trebuie să fie aplicată indiferent de natura faptei comise, de mărimea pedepsei și de eventualele condamnări anterioare, cu excepția cazurilor în care făptașul reprezintă un pericol real pentru societate (a comis infracțiuni grave și poate recidiva) și dacă există riscul sustragerii de la fazele procesuale (nu prezintă garanții de tipul familiei, domiciliu stabil etc.).

1.4. Percheziția domiciliară

Ce prevede legea?

Constituția prevede la art. 27 că „perchezițiile pot fi ordonate exclusiv de magistrat...” (alin. 3) și că „perchezițiile în timpul nopții sînt interzise, afară de cazul delictului flagrant” (alin. 4). Codul de Procedură Penală permite și percheziția efectuată cu consimțământul scris al persoanei (idee reluată și de *Legea Poliției nr. 26/1994*), precum și percheziția care, începută în limitele legale (6.00-20.00), se extinde și pe durata nopții. C.P.P. mai precizează și că orice obiect/inscris ridicat în timpul percheziției trebuie menționat într-un proces verbal semnat de persoana percheziționată și de un martor. O copie a procesului verbal trebuie să rămîna la persoana percheziționată (sau la familia acesteia).

Ce ar trebui să prevadă legea?

Percheziția domiciliară trebuie făcută numai pe baza unui mandat emis de un judecător, pentru că nu este normal ca procurorul, însărcinat cu cercetarea penală într-un anumit caz, să dețină și puterea de a emite un astfel de mandat. Este necesar să se renunțe și la posibilitatea obținerii consimțământului scris al persoanei percheziționate deoarece ea este nu numai neconstituțională, dar poate da naștere unor abuzuri. Organele de cercetare penală care solicită un astfel de mandat trebuie să prezinte judecătorului argumente și dovezi solide pentru a justifica o acțiune ce reprezintă o imixtiune în viața intimă și de familie a unei persoane;

Percheziția domiciliară trebuie programată în așa fel încît să nu se prelungească pe perioada nopții;

Dacă organele anchetatoare nu restituie persoanei percheziționate (sau familiei) acele obiecte/inscrisuri care au fost confiscate, dar nu au legătură cu cauza respectivă, autoritățile responsabile să fie trase la răspundere administrativ sau, după caz, penal și/sau civil.

1.5. Mandatul de arestare preventivă

Ce prevede legea?

Primul mandat de arestare preventivă se eliberează de către un procuror pentru o perioadă de 5-30 zile, pe baza dispozițiilor Codului de Procedură Penală, care însă depășesc situațiile prevăzute pentru recurgerea la măsura privării de libertate în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și în Pactul internațional cu privire la drepturile politice și civile.

De exemplu, starea de recidivă - indiferent de natura condamnării anterioare - este un criteriu pentru arestarea unei persoane suspecte de a fi comis o infracțiune. La fel și situația în care pedeapsa depășește 2 ani (adică majoritatea delictelor prevăzute de Codul Penal) și persoana prezintă un pericol pentru societate. Mai există și posibilitatea emiterii - și prelungirii - mandatului

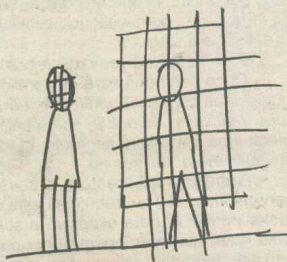
de arestare preventivă pentru a evita influențarea martorilor sau distrugerea probelor.

Ce ar trebui să prevadă legea?

Mandatul de arestare preventivă trebuie emis numai de un judecător, dacă există indicii temeinice că persoana suspectă ar recidiva dacă ar fi lăsată în libertate, dacă fapta comisă prezintă un grad înalt de pericolizitate pentru comunitate sau dacă există riscul dispariției făptașului;

Mandatul de arestare preventivă trebuie emis pentru o perioadă de o lună. El nu poate fi reînnoit decât de două ori. În situații cu totul excepționale (crimă, tîlhărie soldată cu rănirea victimelor, înșelăciune/trafic de influență din partea funcționarilor publici, trădare de țară, terorism, pedofilie etc), mandatul de arestare preventivă poate fi reînnoit încă de trei ori pe perioade de cîte o lună, deci un total de maximum șase luni. La expirarea termenului de trei - respectiv șase - luni de arest preventiv, persoana suspectă trebuie eliberată și judecată în stare de libertate;

poliția

Nici o persoană nu poate fi arestată preventiv de două ori în aceeași cauză decât dacă apar dovezi noi care să ateste pericolizitatea făptașului. O a doua arestare preventivă nu poate depăși trei luni - cu examinările obligatorii de către un judecător o dată pe lună - indiferent de gravitatea și natura faptei.

Cauțiunea va reprezenta numai o garanție a prezenței inculpatului pe toată durata procesului penal și nu trebuie corelată cu mărimea eventualei pagube produse.

2. Executarea pedepselor

2.1 Probleme existente în sistemul penitenciar din cauza legislației și regulamentelor de ordine interioară depășite:

supraaglomerarea (între o treime și o jumătate din deținuți sînt în arest preventiv; instanțele dictează sentințe cu executare în penitenciar pentru infracțiuni minore);

personal total insuficient, mai ales în domeniul educării și lipsa de eficiență a puținelor programe de acest gen desfășurate în penitenciare;

absența programelor de resocializare și, implicit, de prevenire a riscului de recidivă pentru deținuții puși în libertate;

durata excesivă a fracțiunii de pedeapsă care trebuie executată obligatoriu pentru a se pune problema eliberării condiționate (două treimi din pedepsele pînă la 10 ani și trei pînă din pedepsele peste 10 ani);

condiții de cazare, masă și igienă nesatisfăcătoare;

asistență medicală necorespunzătoare;

imposibilitatea pentru deținuți de a contesta, în afara sistemului penitenciar, rapoartele de pedeapsă pentru încălcări ale regulamentului de ordine interioară întocmite de supraveghetori;

2.2. *Ce ar trebui să prevadă legile și regulamentele pentru a remedia situația:*

demilitarizarea personalului care lucrează în sistemul penitenciar;

clasificarea riguroasă a penitenciarelor (penitenciare de maximă securitate, penitenciare cu regim normal, penitenciare semi-deschise, penitenciare deschise; contravenienții și persoanele aflate în arest preventiv ar trebui ținute în clădiri complet separate);

introducerea pedepselor alternative (în special pentru minori, tineri și nerecidiviști) sub forma unor servicii în favoarea comunității;

multiplicarea și diversificarea programelor de educare;

asistența medicală și religioasă să fie asigurată de medici și preoți din afara sistemului penitenciar;

posibilitatea deținuților de a se adresa unui judecător atunci cînd doresc să conteste un raport de pedeapsă;

derularea unor programe permanente de educare și resocializare a deținuților, atît în interiorul sistemului, cît și prin colaborarea cu societatea civilă;

derularea unor programe speciale pentru deținuții cu pedepse mari;

încurajarea contactelor dintre deținuți și societate;

introducerea instituției „agentului de probațiune” care să nu facă parte din sistemul penitenciar;

autonomia penitenciarelor sub aspectul folosirii resurselor proprii, materiale și umane.

3. Libertatea de exprimare

Ce prevede legea?

Codul Penal prevede sancțiuni cu amendă sau închisoare, sau numai închisoare, pentru un număr de fapte ce ar putea fi definite drept delictive de opinie (insulta, calomnia, ofensa adusă autorității, ultrajul verbal, defăimarea țării și a națiunii etc.), ceea ce reprezintă tot atîtă amenințări la adresa libertății de exprimare.

Ce ar trebui să prevadă legea?

Eliminarea completă a tuturor acestor prevederi cu excepția calomniei (art. 206) care ar urma să fie sancționată numai în urma unui proces civil de despăgubiri pentru daune morale și/sau materiale;

Asigurarea accesului la informații și definirea noțiunii de „interes public”;

Introducerea noțiunii de „bună - sau rea - credință” a jurnaliștilor.

În cazul special al mass-media ar fi de dorit ca jurnaliștii înșiși să înființeze organisme însărcinate cu rezolvarea amiabilă a eventualelor conflicte între ziariști și persoane care consideră că le-au fost lezate drepturile prin prezentarea unor materiale de presă.

4. Viața intimă, familială și privată și secretul corespondenței

4.1. Articolul 200 din Codul Penal

Ce prevede legea?

Relațiile sexuale între persoane de același sex se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 5 ani dacă au fost săvîrșite

(Continuare în pagina 10)

*Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului din România-Comitetul Helsinki

(Urmare din pagina 9)

în public sau au produs scandal public. Noțiunea de „scandal public” nu este definită în lege, interpretarea ei fiind lăsată la latitudinea organelor de cercetare penală și a instanțelor de judecată;

– Aceeași pedeapsă se aplică și în cazul „îndemnării sau ademenirii unei persoane” în vederea practicării unor astfel de relații, precum și „propaganda ori asocierea, săvârșite în același scop”.

Ce ar trebui să prevadă legea?

Nimic. Aceste prevederi trebuie abrogate. Paragrafele din art. 200 referitoare la relațiile cu minorii, la viol și viol cu consecințe deosebit de grave vor fi incluse în articolele din *Codul Penal* ce se referă la aceste infracțiuni de natură heterosexuală.

4.2. Siguranța națională

Ce prevede legea?

Legea Siguranței Naționale (nr. 51/1991), pe baza căreia au fost elaborate și adoptate legile cu privire la serviciile/structurile de informații (*SRI, SIE, SPP, STS* și structurile din cadrul Ministerului de Interne, Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Justiție), conține nu numai o listă a ceea ce se consideră a fi amenințări la adresa siguranței naționale (formulate în termeni generali, practic acoperind toate domeniile), ci și condițiile în care aceste servicii/structuri pot limita dreptul persoanei la respectarea vieții intime, familiale și private și secretul corespondenței. De exemplu, conform art. 13 din *Legea 51/1991*, supravegherea unei persoane (interceptarea telefoanelor și a corespondenței, plasarea și ridicarea la și de la domiciliu a unor obiecte, înregistrări etc.) se face pe baza unui mandat emis de un procuror pe o perioadă inițială de 6 luni, urmată de prelungiri de câte trei luni. Legea nu limitează numărul de reînnoiri ale acestui mandat.

Legea nu prevede posibilitatea persoanei ce se consideră lezată în drepturile sale de astfel de acțiuni din partea serviciilor/structurilor de informații de a se adresa justiției. Singurele căi de atac sînt plîngerea la procurorul ierarhic superior și/sau plîngerea la comisia parlamentară de specialitate.

Codul de Procedură Penală prevede de la art. 91 posibilitatea interceptării convorbirilor telefonice de către organele de urmărire penală (*Politia, Parchet*) pe baza unui mandat emis de un procuror pentru o perioadă inițială de 30 de zile, urmată de prelungiri de câte alte 30 de zile. Nici *C.P.P.* nu limitează numărul de prelungiri ale acestui mandat. Mai mult, art. 224 permite și serviciilor/structurilor de informații să participe la acele premergătoare urmăririi penale dacă fapta de care este bănuțit o persoană reprezintă o amenințare la adresa siguranței naționale.

Rezultatele supravegherii declarate atît pe baza *Legii 51*, cît și a *C.P.P.* pot constitui probe în justiție.

Ce ar trebui să prevadă legea?

– o definire clară a noțiunii de siguranță națională precum și a amenințărilor ce o pot pune în pericol;

– emiterea mandatelor de supraveghere numai de către un judecător pe o perioadă inițială de maximum șase luni, urmată de o singură prelungire de maximum trei luni atunci cînd este vorba de siguranța națională;

– emiterea mandatelor de supraveghere numai de un judecător pe o perioadă inițială de 30 de zile cu po-

sibilitatea unei singure prelungiri de alte 30 de zile pe baza *C.P.P.*; eliminarea din art. 224 din *C.P.P.* a prevederii care permite amestecul organelor cu atribuții în domeniul securității naționale în activitatea Poliției și Parchetului;

– punerea la dispoziția judecătorilor a tuturor probelor de care dispun serviciile/structurile de informații și – după caz – organele de urmărire penală, atunci cînd solicită emiterea mandatului de supraveghere. Rămîne la aprecierea exclusivă a judecătorilor dacă o astfel de supraveghere a persoanelor este absolut necesară pentru rezolvarea situațiilor semnalate;

– obligația autorităților care au exercitat supravegherea de a informa, la expirarea mandatului, persoanele vizate că au fost supuse unei astfel de monitorizări;

– dreptul persoanelor vizate de a se adresa justiției, dacă se consideră lezate în drepturile lor.

5. Serviciul militar alternativ

Ce prevede legea?

– Tinerii care din motive religioase refuză să execute stagiul militar obligatoriu pot presta, în anume condiții, servicii în favoarea comunității ca echivalent al satisfacerii stagiului.

Ce ar trebui să prevadă legea?

– Orice persoană care se consideră obiect de conștiință, indiferent de natura motivelor invocate, poate solicita efectuarea serviciului alternativ în locul stagiului militar obligatoriu;

– Condițiile de prestare a acestui serviciu alternativ nu trebuie să aibă caracter punitiv (durata excesivă a serviciului alternativ, restrîngerea unor drepturi) sau degradant (efectuarea unor activități incompatibile cu pregătirea profesională, condiții de muncă inferioare standardelor, singularizare prin însemne/uniforme etc.).

6. Libertatea de conștiință și religioasă

Ce prevede legea?

– *Constituția* prevede în art. 29 că libertatea gândirii, a opiniilor și a credințelor religioase nu poate fi îngredită. „Nimeni nu poate fi constrîns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale”. În ceea ce privește cultele religioase, legea fundamentală precizează că ele sînt autonome față de stat, dar se bucură de sprijinul acestuia;

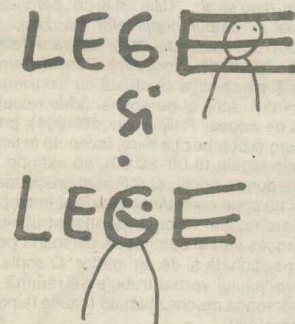
– După 1990 nu a fost adoptată o lege privind libertatea religioasă. Printr-un decret al CFSN din 1990, celor 14 culte recunoscute anterior li s-a adăugat cultul greco-catolic;

– *Decretul nr. 1771/1948* – actul juridic prin care regimul comunist din România a luat sub control cultele religioase – nu a fost abrogat explicit după 1990. Pe baza prevederilor sale, ori de cîte ori alte culte au dorit să fie recunoscute, cererea lor a fost refuzată de *Secretariatul de Stat pentru Culte* cu motivarea inexistenței unei legi care să facă posibilă recunoașterea. Consecința a fost că aceste culte s-au înregistrat, la instanțele de judecată, ca asociații religioase;

– Prevederile decretului au fost preluate în cea mai mare parte de *Hotărîrea Guvernului nr. 2218/1995* în privința atribuțiilor *Secretariatului de Stat pentru Culte*, care analizează cererile de înființare a unor noi culte și face pro-

punerii în vederea recunoașterii acestora, face propuneri pentru recunoașterea prin decret a șefilor cultelor, avizează documentațiile tehnico-economice pentru construcții și reparații de lăcașuri și alte clădiri aparținînd cultelor etc.;

– O lege cu efecte în ceea ce privește libertatea religioasă este *Legea învățămîntului*, care prevede obligativitatea studiului religiei în școli, în ciclul primar și gimnazial, cu extindere la cel liceal prin amendamentele recent adoptate de *Parlament*. Cum singurele culte admise în școli sînt cele recunoscute de decretul amintit, este evident că unii copii, provenind din familii care nu aparțin cultelor recunoscute de stat, sînt obligați să învețe – implicat să-și însușească – o credință religioasă contrară convingerilor lor.

Ce ar trebui să prevadă legea?

– Ar trebui adoptată o lege a libertății de conștiință și religioase care să fie în concordanță cu prevederile constituționale și să le detalieze, legea privind cultele religioase urmînd să fie adoptată ulterior. Singurele interdicții admisibile ar fi cele constituționale, privind asociațiile cu caracter secret, sau cele privind măsurile necesare într-o societate democratică pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, sănătății ori moralei publice;

– *Legea învățămîntului* ar trebui modificată în sensul scoaterii studiului religiei din cadrul învățămîntului public (de stat) și organizarea lui în cadrul celui particular, de către cultele religioase;

– În locul subvențiilor acordate în mod direct prin bugetul de stat, ar trebui prevăzută posibilitatea fiecărei persoane de a decide ca un anume procent din venitul său impozabil (1% sau 2%) să fie folosit pentru activitățile cultului pentru care optează în mod expres.

7. Drepturile minorităților naționale

Ce prevede legea?

– Art. 6 al *Constituției* recunoaște și garantează persoanelor aparținînd minorităților naționale dreptul la „păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”. Același text menționează că măsurile de protecție luate de stat în favoarea minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români. Dar tot legea fundamentală conține cîteva măsuri afirmative, cum ar fi dreptul persoanelor aparținînd minorităților naționale de a învăța ori de a fi instruite în limba lor maternă (art. 32 alin. 3) sau dreptul organizațiilor minorităților naționale la cîte un loc de deputat, chiar dacă nu au înrîunit în alegeri numărul de voturi necesar (art. 59 alin. 2);

– *Legea nr. 69/1991* a introdus obligativitatea folosirii limbii oficiale în administrația publică, prevăzînd posibilitatea persoanelor aparținînd minorităților naționale de a se adresa în scris în limba lor maternă, dar numai cu condiția ca înscrisul respectiv să fie însoțit de o traducere autentică. De asemenea, legea precizează obligativitatea folosirii limbii oficiale în timpul ședințelor consiliilor locale, chiar dacă toți membrii vorbesc o altă limbă maternă decît limba română. Legea nu are nici o prevedere în legătură cu posibilitatea inscripționării bilingve.

Legea administrației publice locale a fost modificată prin *Ordonanța de urgență nr. 2229* mai 1997, toate minsurile semnalate mai sus fiind remediate. În iunie 1998, ordonanța a fost declarată neconstituțională de *Curtia Constituțională*, astfel încît la ora actuală ea nu mai este în vigoare.

– *Legea nr. 84/1995* conține în același timp texte care consfințesc dreptul persoanelor aparținînd minorităților naționale de a învăța sau de a fi instruite în limba lor maternă, ca și prevederi care limitează acest drept („*Istoria românilor*” și nu „*Istoria României*”, cu precizarea că *Istoria și Geografia României* se studiază în limba maternă numai în ciclul primar; învățămîntul vocațional, tehnic, economic, administrativ, agricol și silvic în limba română, cu posibilitatea însușirii terminologiei de specialitate în limba maternă; reducerea posibilității unor specializări în învățămîntul superior de stat, de exemplu în învățămîntul medical, la secțiile deja existente în 1995, permițînd înființarea unor noi secții și grupe numai pentru pregătirea personalului didactic pentru învățămînt cultural și artistic etc.);

– *Legea învățămîntului* a fost amendată prin *Ordonanța de urgență nr. 39* din 14 iulie 1997, prin care toate restricțiile prezentate mai sus au fost înlăturate. Legea este în vigoare în prezent, ea constituind obiectul unei dezbateri aprinse în *Parlament*. Forma în care au fost votate cele mai multe articole pînă în momentul de față de către *Senat* și *Camera Deputaților* este mai restrictivă decît textul legii din 1995.

Ce ar trebui să prevadă legea?

– Ar trebui adoptată o lege a minorităților naționale, conformă *Constituției* și documentelor internaționale ratificate de România. Toate celelalte legi ar trebui să fie apoi conforme cu această „constituție a minorităților”;

– *Legea administrației publice locale* ar trebui amendată astfel încît să facă posibilă folosirea efectivă a limbii materne în administrația publică în acele localități în care minoritățile reprezintă un anume procentaj din populația locală. În aceleași localități și în aceleași condiții ar trebui să se prevadă obligativitatea inscripționării bilingve. În ambele situații, consiliile locale trebuie să aibă posibilitatea de a coborî procentul necesar aplicării acestor măsuri pînă la limita pe care o consideră satisfăcătoare. Angajarea personalului bilingv sau multilingv ar trebui prevăzută ca o prioritate;

– *Legea învățămîntului* ar trebui modificată astfel încît să fie concordantă cu prevederile *Ordonanței de urgență nr. 39/1997*, permițînd accesul larg al minorităților la instrucția în limba maternă în învățămîntul public (de stat) la toate nivelurile.

Punctul de vedere al Ligii Pro Europa - Promovarea toleranței prin învățămînt -

Drepturile Omului-restanțe

Punctul de vedere al GRADO* - Situația drepturilor omului-

„Învățămîntul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase”.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 26 alin. 2

Adunarea Generală a ONU a proclamat la data de 10 decembrie Declarația Universală a Drepturilor Omului „ca ideal comun spre care trebuie să tindă toate popoarele și toate națiunile” prevăzînd „măsuri progresive, de ordin național și internațional”.

Măsurile de ordin internațional privind promovarea înțelegerei și toleranței prin învățămînt sînt reflectate în documente cum ar fi: Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățămîntului (UNESCO, 1960), Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ONU, 1965), Deciziile CSCE de la Helsinki (CSCE, 1992), Declarația cu privire la drepturile minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice (ONU, 1992), Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (Consiliul Europei, 1995) ș.a.

Declarația cu privire la drepturile minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice prevede în mod expres: „Statele vor trebui, acolo unde este oportun, să ia măsuri în domeniul educației, pentru a încuraja cunoașterea istoriei, tradițiilor, limbii și culturii minorităților care trăiesc pe teritoriul lor”. Astfel, în mod explicit, se recunoaște faptul că educația, pentru a promova înțelegerea, toleranța și prietenia, trebuie să cuprindă elemente de istorie și cultură ale minorităților. Nu doar pentru minorități este esențial să cunoască cultura majorității, ci – în mod reciproc – și pentru majoritari să cunoască cultura celor cu care conviețuiesc. Pentru că ignoranța este sursă de intoleranță și de conflicte.

Cum se reflectă în legislația românească art. 26 alin. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului? Și, mai ales, cum se reflectă în practică?

În domeniul educației pentru minorități, România poate fi considerată un exemplu: există educație – pînă la diferite nivele – în limba maghiară, germană, ucraineană, sîrbă, croată, slovacă, bulgară, cehă – chiar dacă nu la cunoscutele necesități exprimate de unele comunități (spre exemplu, doar unul din 30 de copii de limbă ucraineană are posibilitatea de a învăța în limba maternă). Tradiția arată că se poate și mai bine: în anii '50 exista încă educație și în limba rusă, idîș, turcă – fără să fie mari discrepanțe între procentajul fiecărei minorități în cadrul populației și cel al elevilor care studiau în limba minorității respective.

Dacă în unele țări apar controverse privind recunoașterea existenței minorităților, în România dimensiunile se referă la necesitatea și oportunitatea creării unei universități într-o limbă minoritară, în special maghiară. Această situație poate sugera factorilor de decizie că totul este în ordine, standardele internaționale nu numai că sînt respectate, dar chiar depășite. Și nu este așa.

Legea învățămîntului (Legea nr. 84/1995) prevede în art. 120, alin. 4: „în învățămîntul gimnazial se introduce, la cerere, ca disciplină de studiu, Istoria și tradițiile minorității naționale, cu predare în limba maternă”. Astfel, această disciplină, considerată în tratatele internaționale deosebit de importantă în privința drepturilor omului, este doar una opțională, și se poate solicita numai în cadrul învățămîntului pentru minoritățile naționale, copiii provenienți din rîndul majorității fiind privați de posibilitatea de a cunoaște aceste culturi și tradiții. Iar dacă legea prevede ca titlu „Istoria și tradițiile minorităților naționale”, trebuie remarcat

faptul că nici pînă azi, după mai bine de trei ani de la intrarea în vigoare a acestei legi, nu există nici program, nici manual pentru această materie. Și așa ceva nu se predă în nici o școală din România. Situația este asemănătoare și în ce privește art. 120 alin. 3 din Legea Învățămîntului, care prevede: „în programele și manualele de Istorie Universală și Istoria românilor se vor reflecta istoria și tradițiile minorităților naționale din România”. Deși legea există, practica arată altceva: în afară de câteva stereotipii și prezentări negative, prea puțin despre minorități în manuale!

Astfel, conform manualului Istoria românilor pentru clasa a IV-a, editat în 1997, populațiile migratoare „rătăceau dintr-un loc în altul”, „duceau o viață mult mai înăpoiată decît românii”, „au găsit la poporul român o civilizație superioară, pe care și-au însușit-o”, iar sașii, „ajutați de români, au contribuit la zidirea cetăților Sibiu, Brașov și Bistrița”.

Revenind asupra practicii în educația pentru minorități, se observă că deficiențele nu sînt puține. Chiar dacă Declarația Universală nu conține în mod explicit prevederi în această problemă, documentele ulterioare au completat acest hiatus. Astfel, este necesară nu numai garantarea prin lege a învățămîntului minoritar, dar și asigurarea cadrelor didactice, a manualelor școlare pentru acest învățămînt, obligație care revine statului. (Dacă numărul cadrelor didactice nu poate crește pe termen scurt din cauze obiective – învățămîntul minoritar poate fi restrîns printr-o singură semnătură, dar reclădirea sa necesită timp –, nu același lucru este valabil pentru editarea manualelor.) Totodată, aceste documente pun accent și pe existența unor tradiții specifice. Pașii trebuie făcuți spre largirea posibilităților, iar nu spre restrîngerea lor. De aici provine și frustrarea comunității maghiare, care a avut la un moment dat un sistem de învățămînt foarte dezvoltat – pînă la nivel universitar. În ciuda reformei generale, în noua lege a învățămîntului se caută formulări restrictive, ceea ce echivalează cu o contrareformă în învățămîntul de limbă maghiară.

Se pune și problema obligativității cunoașterii limbii române. Conform documentelor internaționale, obligația de a garanta însușirea limbii oficiale revine statului. În momentul de față nu există condiții optime pentru acest lucru, care nu se realizează nici prin Geografia României, nici prin Istoria românilor, ci prin Limba și literatura română. O scurtă privire în aceste manuale arată că acei copii care sînt puși în situația de a-și însuși limba română cu ajutorul lor nu au cum să reușească. Cuvinte ca „vel-vistiernic”, „arșic”, „celest”, „hid”, „tăvălug”, „gînsac”, „sluger”, „curechi”, „nimb” (doar o mostră din primele trei lecții ale manualului de clasa a V-a) nu vor fi folosite, probabil, niciodată de ei. Punînd în față art. 26 alin. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și practica educațională din România, trebuie recunoscut faptul că, în ciuda afirmațiilor guvernului asupra reformei sistemului educațional, există deficiențe serioase. Deficiențe care afectează generațiile viitoare, înțelegerea, toleranța. (Tot așa, modul în care se predă religia în școli nu respectă spiritul Declarației Universale. Copiii învață numai despre confesiunea căreia îi aparțin, ei nu au posibilitatea de a cunoaște o istorie a religiilor, preceptele altor culte.) Declarația Drepturilor Omului este, sau cel puțin ar trebui să fie, una universală. Iar dreptul la învățămînt, un drept alienabil. Încălcare a lui nu poate fi motivată prin crize economice sau de altă natură. Este o obligație morală și tîndem, prin măsuri progresive, spre acest ideal.

Haller István
Liga PRO EUROPA
Coordonator al Biroului
pentru Drepturile Omului

Activitatea Poliției

– Legea permite uzul de arme de foc de către organul de poliție în cazul infracțiunilor cu un grad scăzut de pericol social;

– Refuzul IGP de a accepta ca organizațiile active în domeniul apărării drepturilor omului să aibă acces în aresturile poliției și să monitorizeze condițiile de efectuare a arestului preventiv;

– Reținerea unor persoane fără respectarea prevederilor legii.

Violența în familie: lipsa unei legislații adecvate cazurilor de violență în familie și care să fie în concordanță cu documentele adoptate de Consiliul Europei;

Încălcare a dreptului la muncă, la libera alegere a muncii sale

Legea nr. 18/1996 privind paza obiectivelor, bunurilor și valorilor prevede următoarele:

Art. 19. – Persoana care urmează a fi încadrată ca paznic trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

lit. c) să fie cunoscută ca persoană corectă, cu o bună conduită cetățenească și să nu aibă antecedente penale pentru infracțiuni comise cu intenție;

Art. 20. – Personalul din paza proprie se încadrează numai cu avizul organului de poliție. În cazul retragerii avizului, cel în cauză nu mai poate fi menținut în serviciul de pază.

Deci organul de poliție este abilitat prin lege să aprecieze corectitudinea și conduita cetățenească a unei persoane ce dorește să se angajeze ca paznic.

În practică, adeverința emisă de organul de poliție nu precizează motivele pentru care este dat un aviz negativ.

Prezumția de nevinovăție – Arestul preventiv

1. Conform Codului de Procedură Penală (CPP) art. 136 lit. c, procurorul poate să ia măsura arestării preventive. Această prevedere nu este conformă cu art. 5 paragraf 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Măsura arestării preventive nu trebuie să fie luată de persoana care conduce ancheta.

În practică, măsura arestării preventive este o regulă și nu o excepție, datorită prevederilor din art. 148 Codul de Procedură Penală.

2. O altă problemă este nemotivarea ordonanței de plasare în arest preventiv (CPP art. 203).

Se invocă articolul de lege și acuzațiile nu se dovedesc de către procuror.

3. Lipsește o prevedere în Codul de Procedură Penală care să limiteze urmărirea penală în timp. Orînd se poate redeschide o anchetă fără un control al judecătorului.

4. Nu există o prevedere prin care să se poată contesta la instanța de judecată hotărîrea procurorului de a nu începe urmărirea penală.

5. Art. 504 din CPP prevede despăgubiri numai în anumite cazuri și nu pentru toate cazurile de arestare ilegale.

Regimul de detenție

Problemele legate de executarea pedepsei cu închisoarea sînt:

- aglomerarea deținuților în celule;
- timp limitat de stat în aer liber;
- igiena corporală și accesul la facilități (WC, apă) nu sînt asigurate în mod corespunzător;
- asistența medicală insuficientă.

Regulamentul de ordine interioară nu corelează obligațiile și interdicțiile cu măsurile disciplinare ce pot fi aplicate în cazul nerespectării acestora.

În anumite situații se aplică măsura legării deținuților cu cătușe de pat. În regulamentul nu se prevede pe ce perioadă se aplică măsura, cine ia decizia și ce garanții de siguranță se iau.

Automutilarea deținuților este pedepsită în loc să se trateze (terapie de suport) cauzele care conduc la asemenea atitudini.

Anchetele sociale efectuate de către Autoritatea Tutelară pentru cauzele cu minori sînt extrem de sumare și nu oferă elemente care pot servi la luarea unor măsuri.

*Grupul Român pentru Apărarea Drepturilor Omului

De la începutul epidemiei SIDA, s-a demonstrat că promovarea și respectarea drepturilor omului este o componentă esențială în prevenirea transmiterii infecției HIV/SIDA și reducerea impactului epidemiei. Problematika HIV/SIDA impune o reevaluare a măsurilor tradiționale de sănătate publică, menite să reducă prin măsuri coercitive răspândirea tuturor bolilor cu transmitere sexuală. În contextul HIV/SIDA, asemenea măsuri nu numai că au violat drepturile celor afectați, dar s-au dovedit a fi și ineficiente.

Studiile efectuate au evidențiat că programele de prevenire și îngrijire, care au componente coercitive sau punitive, au condus la o participare redusă și la devieri comportamentale ale persoanelor cu risc crescut de infectare. Lipsa de confidențialitate și discriminarea constituie bariere puternice în fața celor ce au nevoie de consiliere, testare, tratament sau sprijin psihologic în probleme legate de HIV/SIDA. Persoanele care ar putea să beneficieze de aceste servicii preferă să nu le solicite în cadrul sistemului de sănătate publică. Printre grupele de populație vulnerabile se numără copiii, femeile, minoritățile sexuale, deținuții, persoanele implicate în prostituție, utilizatorii de droguri injectabile. Ce înseamnă respectarea drepturilor lor civile, politice, economice, sociale și culturale? Când individul nu este marginalizat și drepturile lui sunt respectate, el are capacitatea potențială de a evita infectarea sau de a minimaliza consecințele dacă a fost deja infectat.

HIV/SIDA și principiile internaționale ale drepturilor omului

Standardele internaționale ale drepturilor omului sunt aplicabile și în cazul infecției HIV/SIDA. Aceste norme obligă statele să asigure protecția și promovarea drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale și libertățile fundamentale ale tuturor persoanelor. Statele au atât datoria să evite ingerințele în drepturile și libertățile persoanelor, cât și obligația să acționeze, atunci când situațiile o impun.

Drepturile relevante pentru problematica HIV/SIDA protejate prin aceste normative, includ dreptul la: viață, securitate, asistență și bunăstare socială, muncă, protecție împotriva tratamentelor și pedepselor crude, inumane și degradante, educație, libertatea de mișcare, intimitate, libertatea de exprimare, libertatea și securitatea persoanei, acces la descoperirile științifice, asistență medicală, libertatea de asociere, căsătorie și întemeierea unei familii, azil, egalitate în fața legii, drepturi ale copilului.

Nu este nevoie ca statele să elaboreze drepturi speciale pentru persoanele afectate de HIV/SIDA. Ceea ce se cere este doar un tratament egal și protejarea lor împotriva discriminării. De obicei aceste limitări înseamnă încălcări ale: principiului nediscriminării, confidențialității, libertății.

a) Libertate și securitate

- Nimeni nu trebuie privat de libertate, izolat sau renegat de societate numai pentru faptul că are HIV/SIDA
- Deținuții infectați nu trebuie izolați de ceilalți deținuți.

Persoanele suspecte sau cunoscute ca fiind infectate HIV/SIDA trebuie să rămână integrate în societate.

b) Confidențialitate

- Informația despre statutul HIV al unei persoane trebuie să fie păstrată secretă (confidențială) de către cel în cauză sau cei ce-l îngrijesc, excepție făcând informațiile anonime având ca scop studii epidemiologice asupra HIV.

- În concordanță cu hotărârea *Curții Europene a drepturilor omului*, dreptul la confidențialitate include și dreptul „de

a stabili și dezvolta relații cu alte persoane, în special în sfera emoțională pentru dezvoltarea și realizarea propriei personalități”.

c) Libertatea de a călători

- Nu trebuie impuse restricții de circulație între state numai pentru motivul că o persoană are HIV/SIDA.

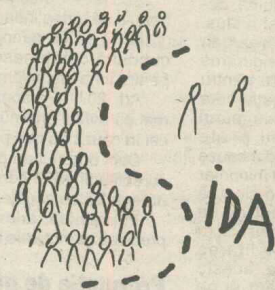
d) Dreptul la muncă

- Nimeni nu are dreptul de a fi împiedicat să muncească sau să fie concediat numai pe motivul că are HIV/SIDA.

- Persoanele responsabile (angajatorii) trebuie să asigure condiții corespunzătoare de muncă pentru toată lumea, inclusiv pentru persoanele cu HIV/SIDA.

- Angajatorii nu trebuie să testeze obligatoriu angajații sau viitorii angajați pentru determinarea stării de infecție cu HIV.

- Din respect pentru dreptul la muncă, confidențialitate și protecție împotriva discriminării, angajații nu sunt obligați să dezvăluie conducerii statutul său HIV sau pe cel al altei persoane din mediul lor.

e) Spațiul, hrana, asigurarea socială, asistența medicală și bunăstarea

- Acordarea de spații de locuit care să permită o dezvoltare fizică și mentală corespunzătoare.

- Asistența financiară și socială pentru menținerea unor standarde rezonabile de locuit și alimentație adecvată.

- Acces la tratament medical adecvat, inclusiv terapie experimentală și complementară.

- Acces la sânge și produse de sânge de cea mai bună calitate, pentru cei dependenți de acestea.

- Acces liber la baza de date ce oferă informații asupra cercetării terapeutice legate de infecția cu HIV/SIDA sau boli asociate.

- Acces la o gamă variată de servicii (inclusiv continuarea terapiei) specifice nevoilor fiecăruia.

- Îngrijiri fără prejudecăți legate de refuzul sau înțelegerea de a participa la procesele de cercetare.

- Să fie implicate în relațiile de muncă cu lucrători medicali sau sociali, cercetători, pentru dezvoltarea strategiilor și practicilor ce privesc necesitățile lor de sănătate, medicale sau sociale.

f) Protecția egală în fața legii și protecția împotriva discriminărilor

- Trebuie luate măsuri de protecție a persoanelor cu HIV/SIDA, împotriva discriminărilor privind angajarea, spațiul de locuit, hrana, educația, serviciile legale, îngrijirea copiilor și serviciile medicale și sociale de stat și particulare, în spiritul „informării, educării și toleranței sociale” reieșit din *Programul de prevenire și control al Organizației Mondiale a Sănătății*.

- Educația publicului trebuie să aibă ca prim obiectiv eliminarea discriminării împotriva persoanelor cu HIV/SIDA.

g) Căsătoria și întemeierea familiei

- Persoanele cu HIV/SIDA care doresc să-și exercite dreptul parental sau femeile care vor să aibă copii au dreptul la consiliere și informații complete în acest domeniu.

h) Educație

Educația nu trebuie îngrădită prin restricții de ordin social în instituțiile de învățământ pentru persoanele cu HIV/SIDA.

Educație, instruire și campanii de informare prin mass-media

Guvernele trebuie să aloce fonduri grupurilor de presiune desemnate pentru a elabora programe de educație, instruire și informare prin mass-media, programe concepute special pentru a schimba atitudinile de discriminare, izolare, și respingere asociate cu HIV/SIDA. Prin mass-media (film, teatru, televiziune, radio, publicații tipărite, internet, afișe etc.) se pot realiza câteva obiective:

- educație pe scară națională, campanii de informare care să promoveze compasiunea și respectul pentru drepturile și demnitatea persoanelor cu SIDA și a membrilor grupurilor considerate vulnerabile la infecția cu HIV;

- instruirea politicienilor, liderilor politici și a autorităților prin ateliere de pregătire, despre drepturile persoanelor seropozitive, pentru a-i încuraja și stimula să acționeze ca lideri ai comunității pentru promovarea și protejarea acestor drepturi;

- educarea și instruirea oficialităților și a persoanelor care lucrează în domeniul drepturilor omului cu privire la drepturile persoanelor cu HIV/SIDA;

- instruirea unor grupuri țintă prin intermediul unor persoane din interiorul grupului, schimb de informații între persoanele afectate, voluntari ai asociațiilor din domeniu și lideri ai grupurilor vulnerabile, pentru drepturile omului și cum pot contribui la respectarea lor.

Mass-media și companiile de publicitate trebuie sensibilizate față de problematica drepturilor omului și instruite în legătură cu HIV/SIDA pentru a evita senzaționalul și folosirea stereotipurilor, mai ales în legătură cu grupurile defavorizate și vulnerabile. Acest tip de instruire trebuie să includă producerea unor materiale care să cuprindă o terminologie acceptabilă și un anumit cod profesional care să elimine folosirea unui limbaj stigmatizant și nerespectarea intimității și a principiului confidențialității.

Mijloacele de informare în masă trebuie să colaboreze pentru depășirea problemelor de acces la persoanele care trăiesc în zone izolate/rurale, sint analfabete, fără locuință sau care vorbesc alte limbi decât cele oficiale.

(Extrase din *Guidelines on HIV/AIDS and Human Rights* Jointed United Nations Programme on HIV/AIDS and the United Nations Centre for Human Rights și *Document privind HIV/SIDA și Drepturile Omului* OMS Geneva, februarie 1990)

Ce se întâmplă în România

Libertatea și securitatea

Deținuții infectați cu HIV sînt izolați de ceilalți deținuți, în penitenciare fiind închiși în celule separate. În momentul în care aceștia prezintă diagnosticul de SIDA sînt eliberați condiționat.

Confidențialitatea

Confidențialitatea nu este respectată de foarte multe cadre sanitare, acestea fie necunoscînd conceptul, fie susținînd că de fapt confidențialitatea intră în contradicție cu obligația lor de a asigura sănătatea publică. Nici cadrele didactice și nici ceilalți funcționari publici nu sînt obligați prin lege să păstreze secretul cu privire la statutul HIV al persoanelor cu care iau legătura în exercitarea profesiei.

Dreptul la muncă

În România, multe firme și instituții solicită testul HIV la angajare, inclusiv Poliția. Deoarece nici o lege nu protejează dreptul la muncă al persoanelor seropozitive HIV, apar frecvent situații în care angajatorii fac presiuni asupra salariiilor infectați cu HIV, încercînd să îi determine fie să se pensioneze, fie să părăsească locul de muncă din proprie inițiativă. Sînt întîlnite situații în care persoanele infectate cu HIV sînt concediate pretextîndu-se alte motive decît starea lor de sănătate, motivul nedeclarat public fiind de fapt infecția cu HIV.

Spațiul, hrana, asistența socială, asistența medicală și bunăstarea

Sînt des întîlnite situații în care persoane infectate cu HIV ocupă inutil paturile spitalelor de boli infecțioase sau locuiesc în stradă deși au dosare depuse la primărie prin care solicită obținerea unei locuințe sociale. Asistența financiară și socială este, pentru majoritatea persoanelor infectate cu HIV, total insuficientă, ajutorul oferit de stat unei persoane adulte care nu a muncit, dar care este bolnavă, fiind echivalentul a 10 dolari/lună. Deoarece nu sînt centre de tratament în toate zonele țării, multe persoane infectate cu HIV nu au acces la tratament. Aceste persoane au acces la o bază de date cu informații asupra HIV și asupra posibilităților terapeutice doar la sediul ARAS. Acest fapt a creat deseori tensiuni între membrii ARAS și profesioniștii din domeniul sănătății, aceștia din urmă învinuindu-ne că „montăm oamenii împotriva medicilor”. Nu există o rețea de asistență socială și persoanele infectate cu HIV nu au acces la o gamă destul de largă de servicii (locuințe sociale, servicii psihiatrice, servicii pentru toxicodependenți). Singurele organizații care implică persoanele infectate cu HIV în eforturile pentru rezolvarea propriilor probleme sînt ONG-uri. În spitale, pacienții sînt rareori consultați cu privire la tratamentul pe care îl vor primi.

Protecția egală în fața legii

Singura lege care asigură șanse egale este cea privind persoanele cu handicap, dar aceasta asigură de fapt doar modice ajutoare bănești. Infecția cu HIV nu este specificată nici în legea privind educația, accesul la muncă. Nu există un program governmental pentru eliminarea discriminării față de persoanele cu HIV/SIDA.

Căsătoria și întemeierea familiei

Nu există nici o restricție legală față de căsătoria persoanelor infectate cu HIV, dar recentul ordin al *Ministerului Sănătății* privind testarea persoanelor care se căsătoresc poate determina multe persoane aflate în această situație să renunțe la căsătorie, deoarece prin prezentarea unui certificat medical la oficiul stării civile crește riscul încălcării confidențialității. Persoanele seropozitive nu pot lua în plasament copii, deoarece asistenții maternali trebuie să nu suferă de boli cronice transmisibile.

Educația

Deși există un ordin al *Ministerului Educației Naționale* în care se prevede primirea în școală a copiilor infectați cu HIV, acesta nu are nici o prevedere legată de confidențialitate și nu se specifică ce se întîmplă dacă un copil nu este acceptat în școală. Se întîlnesc des situații în care copiii sînt dați afară din școală, fie fără nici o explicație, fie invocîndu-se voiaja părinților celorlalți copii, dacă se află că sînt infectați cu HIV. Nu există programe guvernamentale pentru informarea copiilor asupra infecției cu HIV. *MEN* recomandă păstrarea confidențialității pentru evitarea problemelor în școli.

*Asociația Română AntiSIDA

1998

8 - 14 decembrie

S. DAMIAN

Salturi și piruete (II)

— Controverse în jurul fenomenului legionar —

II Plecarea de la zero

Nu e de ajuns să demonstrezi că între fapta și cuvîntul legionarilor se căsca o prăpastie de netrecut și că membrii Gărzii de Fier erau bîntuși de un soi de absență și de sminteală care îi făcea simpatici. Pentru a li se conferi un certificat de bună purtare și pentru a fi acceptabili în societate („salonfähig”) se cerea dovedit că erau o parte legitimă a nației. Scopul unei investigații de încredere în favoarea lor era și aducerea de dovezi că ei nu denotă o ieșire din rînd, un simptom de anarhie și prăbușire, o abatere de la ritmul normal de evoluție al României. E de preferat, dimpotrivă, să fie scos în vileag arborele lor genealogic solid, nobil, autentic, cu rădăcinile puternic înfipte în miturile și genericul etniei. Asta își propune optimist profesorul din Amsterdam. El ne avertizează că privește istoria ultimului secol românesc cu o lentilă specială. Înzeștriat cu acest instrument, distinge nu o linie evolutivă clară, gradată, cu mici sporadice convulsii inerente pentru înaintarea spre modernizare și temeinicie civilizatorică. Rezultatul inciziei sale este altul. El vede o deplasare inversă, o repetată punere în discuție vehementă a întregului, o tentativă de a nimici ceea ce s-a clădit mai înainte. *„Acest topos al purificării are loc, furios, cam la 7-8 ani (slabi) odată ai ciclului politic în România”.* Enigmatic apetit de răsturnare și de irupție de la zero! De unde derivă el? E o „revoltă a fondului neviciat (joci a partidelor de opoziție) care cheamă poporul la regenerare”. Înscrisă într-o serie a proceselor similare, prin care trecutul apropiat este mereu respins în totalitate — furia demolatoare a Legiunii nu mai pare o anomalie. Ea e ilustrarea unei ipoteze tipice naționale, confirmarea unui tropism organic. Cu precădere, Sorin Alexandrescu revine la formula de *tabula rasa* pentru a marca intransigența salturilor în timp: *„de la pașoptism încoace fiecare generație a elitelor politice și culturale se manifestă numai prin distrugerea completă și fără milă ori selectivitate a operei generației precedente, a celor care sînt «bătrîni» atunci cînd ei sînt tineri”.* Și mai departe, el atrage atenția *„asupra nevoii de regenerare morală manifestată în democrațiile românești aproape regulat la 7-8 ani odată cu o mereu repetată tentativă de a face tabula rasa din politica precedentă”.*

Despre ce istorie vorbește el cu atîta certitudine? Pe ce se bazează Sorin Alexandrescu cînd enunță sentențios axioma reînțocirii la punctul de start prin decimarea trecutului? Înainte de îșișinirea legionarilor, obiect al investigației sale, ultimul veac de ascensiune în România este determinat — e un adevăr arhiștuit — de persistența monarhiei constituționale, pivot al stabilității durabile, cu întemarea la putere (rotație) a partidelor democratice, cu strategia de avansare spre citadinizare și spre deschidere către Europa, strategie elaborată de capete luminate, cu orientări diferite nuanțate: Kogălniceanu, Brătianu, Carp, Maiorescu, Maniu, conducători vizionari, fără predelecție pentru zguduiri și revoluții. Dezmințind valabilitatea acestei evoluții calme, Sorin Alexandrescu înalță o altă istorie, cu un focar de înnoire prin dărîmarea și anulare: *„această luptă gigantică cu sine însuși, această autodistrugere periodică pare să fie un fel de viciu fundamental în politica și cultura română modernă”.* Profesorul nu se satură să înfățișeze pofta de a tăia legăturile cu premisele vechiului, revolta incendiară, care ar reincepe de la pașoptism și ar fi menținut neschimbat în deceniile următoare: *„Trauma de a fi infuzat într-o cultură care pînă atunci fusese o cultură a unei continuități molcome, mai mult sau mai puțin senine, ideea că numai negarea violentă a trecutului, distrugerea lui simbolică, detracarea sistematică a tuturor celor care l-au realizat, este o probă de a creativitate și originalitate”.* Ce voină aici rebeli nerăbdători? *„Dărîmarea trecutului imediat, inclusiv a ceea ce s-a produs după ultima dărîmare, acest moment destructiv este pur — ceea ce implică și faptul că distrugerea este legitimă indiferent de prețul ei — în timp ce orice construcție este deja, iremediabil, coruptă, impură”.*

În această reprezentare a frondei permanente își are un loc și flăcăul semeț, Corneliu Codreanu, pe calul alb, cu discursul său monosilabic, el nu proceda altfel decît predecesorii săi, prelua o stafetă a tinerilor idealști de a lungul secolelor XIX-XX. *„Tinerii idealști au recurs la atitudini radicale asemănătoare pentru simplul motiv că în cultura politică românească nu sînt cunoscute decît acest tip de radicalism politic”.* Oare? Nu se strecoară aici o exagerare tipătoare? Postulatului continuității în distrugere și al pornirii de la zero e combătut indirect de martori și analiști prestigioși, care nu cred că Legiunea este repetarea automată a unui ciclu preexistent.

În sens contrar, ei susțin că Garda de Fier are un caracter unic, fără anterioritate, exprimă o inovație absolută cu consecințe uriașe (o ordine și un om nou). Mircea Eliade scrie: *„De aceea, sensul mișcării legionare se deosebește de tot ce s-a făcut pînă astăzi în istorie”* și în altă parte: *„asemenea «cauze», asemenea «idealuri», nu se mai întîlniseră demult în istoria României moderne, de aci mirarea indignată a oamnenilor lumii vechi”.*

În pofida unui retorism patetic de contestare a trecutului, cu care demara orice strădanie spre reformă, spasmele se răreau repede, erau resorbite în albia cunoscută de trănicie și conservatorism. În totală opoziție cu teoria „tabulei rase”, un cercetător american (Keith Hitchins: *România 1866-1947*) rostește o judecată sintetică obiectivă: *„o misiune crucială cu care se confruntau conducătorii români a fost crearea instituțiilor politice adecvate cerințelor statului modern. În toate eforturile lor se evidențiază tendința de raționalizare în administrație și de aliniere a guvernării în totalitate la modelele vest-europene. O nouă lege fundamentală, Constituția din 1866, a oferit un cadru stabil dezvoltării vieții politice pînă în preajma celui de-al doilea război mondial. Urcarea pe tronul României a dinastiei*

Cadavre de evrei la morga din București (23 ianuarie 1941)

Hohenzollern — Sigmaringen, tot în 1866, a sporit stabilitatea politică, asigurînd o orientare fermă atît în politica internă, cît și cea externă. Apoi, în cursul deceniului următor, grupări politice separate au fuzionat, formînd cele două partide politice principale: Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, — care au dat viață instituțiilor parlamentare înscrise în Constituție. După primul război mondial, prin Constituția din 1923, structurile politice au fost adaptate necesităților statului național largit”.

E un alt grafic al urcușului țării, dominat de ideea de stabilitate, adaptare lentă, progres cert. Nici urmă de obsesia sfîrșimării fără milă care reține bizar privirea profesorului din Amsterdam. Și cercetătorul american descoperă perturbații în peisaj, ele se ivesc în ajunul celui de-al doilea război mondial, sînt înclinațiile spre autoritarism, spre dictatură și tocmai exploziile de sălbăticie ale mișcării legionare.

Dacă perseverează în interpretarea sa cam năstrușnică, a etemei înclinații etnice spre *tabula rasa*, pentru care Garda de Fier ar fi simbolul unei permanențe, profesorul din Amsterdam s-ar cuveni să dea mai multă consistență raționamentului său, dîncolo de exclamații inflamate. Pe o porțiune restrînsă, sforțarea sa de a găsi antecedente Legiunii are sorți de izbîndă. Cînd reduce mult generalizarea și nu mai tinde să cuprindă istoria secolului în laturile fundamentale, Sorin Alexandrescu s-ar putea îndrepta cu spor spre direcția naționalismului indigen. În cîteva paragrafe din eseu său el distinge în activitatea Legiunii o prelungire a unui filon real: *„ei nu au făcut decît să preia de-a gata ce a existat în imensul curent autodestructiv reprezentat de Jorga, Crai-nic, Goga, Nae Ionescu, Nicolae Roșu, Mihail Manolescu și alții alții. Departate de a fi originală «doctrina» legionară e un fel de vulgata a naționalismului românesc...”* Cu alte cuvinte, nu mai e vorba aici de traseele de bază ale societății românești, ci de un sector, de un fragment bine măsurat. Identificînd în el preluatul dezlănțurii mișcării, ar mai trebui explicat cum s-a realizat traversarea de la o minie agresivă verbală la o vijeală a punerii în practică, prin defilarea de barbarie și primitivism. Chiar și profesorul din Amsterdam califică drastic ideologia Gărzii de Fier în acest pasaj al dizertației sale: *„un pot-pourri de idei prost digerate, dar incendiar*

Pe marginea esului lui Sorin Alexandrescu *Fenomenul legionar: Cuvîntul și fapta - sau despre un caz colectiv de miopie politică*, din 22 nr. 35-38/1998, prezentat la Simpozionul „Cultura și politica identității în România modernă” (București, 27-30 mai 1998) și apărut la începutul lunii decembrie în volumul Paradoxul român la editura Univers

Rezumatul episodului anterior

S. Damian apreciază spiritul deschis și demonstrația profesională prin care Sorin Alexandrescu abordează fenomenul legionar, aducînd în dezbatere bucureștene un aer al marilor universități europene. Autorul îi repropune, însă, lui Sorin Alexandrescu faptul că desconsideră munca antecesorelor și mai ales documentarea insuficientă în ceea ce privește articolele „legionare” ale lui Mircea Eliade din 1937.

S. Damian nu este de acord cu teza divorțului dintre cuvînt și faptă, dintre real și imaginat, prin care Sorin Alexandrescu explică fenomenul legionar. S. Damian consideră că polarizarea „inocență-crimă”, hotărîtă „în mod artificial” de Sorin Alexandrescu, comprimă o sumedenie de detalii intermediare legate de fanatismul din trailul zilnic al legionarilor. Brutalitatea omorului nu este un incident, ci consecința logică a unui radicalism cotidian. Analogia cu nazismul german ne pune în fața întrebării: se pot bucura și adepții hitlerismului de scuza schizofreniei? (R.P.)

exprimate și aplicate.

Cu regret constat că și a doua ipoteză a lui Sorin Alexandrescu, asupra fondului normal de violență în destinul Legiunii — fiindcă se repetă doar un ciclu organic al distrugerii prin *tabula rasa* în istoria națională — e o fardare a întîmplărilor, fantezistă, fără un fundament temeinic. E o însărire hibridă de asocieri, care, ca și varianta nebunilor simpatici și de-responsabilizați ar înlesni pătrunderea răzvrătiților cu renume șifonat în panteonul eroismului autohton.

Oracolul răspunde

Pentru a da mai multă greutate teoriei rebeliunii permanente în ascensiunea neamului, profesorul din Amsterdam o atașează de o altă trăsătură pe care o vrea emblematică: aportul Gărzii de Fier în dezlegarea miturilor funciare. Mai întîi, o departajare: nu *Miorita*, cu resemnarea, fatalismul și pasivitatea ei este pentru Sorin Alexandrescu oglinda care reflectă esențialul istoriei, ci mai curînd „mitul la indicativ” al lui Manole. *„Aici se pune problema inversă: ce fac ca să pot construi — mi se pare a fi mitul cu adevărat fundamental în cultura română”.* Se înnoadă iar firele care duc spre imaginea globală: roata nimicirii și a autonimicirii: *„blestemul — deci repetiția acțiunii la infinit — de a construi prin jertfă — prin uciderea a ceea ce ai mai scump — o nouă biserică (teoretic întemeiată pe dragoste) pe ruinele uneia vechi”.* În eseu din 22 se tatonează, cu interesante disocieri, cu o distanțare față de unii exegeți: *„balada transfigurează jertfa, moartea, spun toți comentatorii. Nu cred: balada indică mai curînd mecanismul demonic al jertfei”.*

E corect să adaug că, pe această scară a dezvăluirilor, Sorin Alexandrescu nu binecuvîntează mersul spontan spre autoanulare și militează pentru părăsirea ciclului morbid. E mai eficient decît să fi cuprins de graba eradicării, să repari și să clădești, alături de ceea ce există, zidiri care nu trebuie făcute una cu pămîntul. Apoi se pierde nota de mustrare.

Revenind la expunerea opiniei cu privire la coincidența dintre tropismul Legiunii și cel autohton, pe care îl exprimă la superlativ legenda arhaică, profesorul subliniază că e important că Garda de Fier se integrează perfect în traseu, e un element constitutiv: *„ei nu au făcut, deci, decît să se înscrie în acest ciclu infernal, endemic la români, al regenerării prin distrugere și moarte”.* (O notă în plus: *„autosacrificiul a impresionat un public obișnuit cu sacrificiul celorlalți”.*)

Distincția i se pare ingenioasă, din acest motiv o scoate în relief: *„explicația succesului legionarilor vine, cred eu, din faptul că numai ei au știut să toame nemulțumirea socială, prin înșeși corpurile lor, în tiparul mitului cultural fundamental românesc: regenerare periodică prin distrugere și sacrificii”.* Prin acest liant sînt cuprinși în ecuația genetică. Care e cauza coincidenței amintite? *„Lumea și cultura, aflate, deopotrivă, sub legea blestemului și a sacrificiului creator, lege mai veche decît ortodoxia și modernitatea”.*

Din nou, Garda de Fier ajunge în eseu un factor de coagulare într-un proces de definire a specificului etnic. *„Cheia succesului este deci acest complex politic-cultural al elitelor românești, existent și operant de aproape un secol în societatea românească. L-aș numi complexul de radicalism etic”.* Ce mai poate sta în calea recuperării, meditează profesorul, dacă Legiunea își revendică originea în ceea ce are mai generos și mai eric propriul neam? *„Acel desperados legionari păreau a avea curajul, nebun de a trăi simbolurile la propriu”.*

Cronologie

12 februarie 1938 – E. Lovinescu dobândește dreptul de proprietate asupra unei suprafețe de 132 de metri în Bulevardul Elisabeta nr. 95 A.

12 februarie 1939 – E. Lovinescu încheie un contract de construcție al unui apartament în Bulevardul Elisabeta nr. 95 A, la etajul I, cuprinzând 3 camere, hol, baie, bucătărie, antreu și pivniță la subsol. În acest apartament s-au desfășurat ședințele cenaclului „Sburătorul” unde s-au afirmat Camil Petrescu, H. Papadat-Bengescu, Anton Holban, Vladimir Streinu, Ion Barbu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu ș.a.

Iulie 1943 – moartea lui E. Lovinescu. Conform testamentului olograf din 10 mai 1943, unica moștenitoare a criticului literar este fiica sa, Monica Lovinescu.

24 februarie 1946 – ședința de constituire a cercului „Prietenii lui E. Lovinescu. Am numărat 130 de persoane, dar puteau fi mai multe, pe scaune, în fotolii, pe divan, în picioare, pînă pe scară. Ș. Cioculescu, V. Streinu, Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, I. Brăescu, F. Aderca cu Sanda Movilă, E. Jeleleanu, Cicerone Teodorescu, Mihnea Gheorghiu, Ioana Postelnicu, Ticu Archip, Tia Peltz, Camil Baltazar, Cella Serghii, Anton Dumitriu cu soția, Jianu, Ștefan Baciu, Monica Dan, Ieronim Șerbu, Dan Petrașincu etc.”

2 iunie 1946 – „s-a redeschis cenaclul „Sburătorul”. De față: Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu, Cella Delavrancea, Brăescu, Ticu Archip, Aderca, Tonogaru, Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu, Sorana Gurian etc. Citesc: Cella D., Brăescu, Ticu Archip, Tonogaru.”

1950 – apartamentul din Bulevardul Elisabeta este naționalizat în baza Decretului nr. 92/1950, care în acest caz este aplicat abuziv;

23 mai 1958 – arestarea Ecaterinei Bălăcioiu. La scurt timp după acest eveniment se instalează în apartament Ioan Nistor;

12 februarie 1959 – Ecaterina Bălăcioiu este condamnată la 18 ani de temniță grea și confiscarea tuturor bunurilor;

6 iunie 1960 – moartea Ecaterinei Bălăcioiu în închisoarea Jilava;

16 iunie 1994 – sentința civilă nr. 4.490 dată la Judecătoria Sectorului 5 o repune în drepturi pe Monica Lovinescu, proprietara de drept a apartamentului. Deși piriții, adică SC Cotroceni SA și Consiliul Local al Municipiului București, au fost obligați să retrocedeze reclamantei locuința, Ioan Nistor, locatarul acestui apartament, fost procuror militar întîrzie să plece. Legea de protecție a chiriașilor îi îngăduie să ocupe un spațiu care ar trebui să devină Casa memorială Lovinescu.

Fragmente din Jurnalul în manuscris al Monicăi Lovinescu

Pe Bulevardul Elisabeta la nr. 95 A, o placă de bronz amintește celor care o iau în seamă că în acel imobil a trăit, între cele două războaie, scriitorul E. Lovinescu și că tot aici s-au ținut în timpul vieții sale, dar și după moartea criticului, ședințele *Cenaclului „Sburătorul”*. Apartamentul, situat la etajul întâi, a fost naționalizat în 1950, iar după arestarea Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu în el s-a instalat un procuror militar. Sperînd să facă din acest spațiu un muzeu, fiica criticului, Monica Lovinescu, unica moștenitoare, revendică apartamentul, iar în 1994, prin hotărîre judecătorească, este repusă în drepturi. Chiriașul refuză însă să părăsească apartamentul.

Asociația „Prietenii lui E. Lovinescu” (continuatoare a societății culturale cu același nume, organizată pentru puțină vreme în 1946) își propune să înființeze în locuința scriitorului o casă memorială în care să adune documente, manuscrise, cărți și fotografii care astăzi sînt împrăștiate în toate colțurile lumii și amenințate astfel cu dispariția. Pentru sensibilizarea opiniei publice cu privire la realizarea unui muzeu E. Lovinescu, Asociația a declanșat o campanie de presă, începută acum de revista 22 și care va continua și în alte publicații culturale. (I.A.)

MONICA LOVINESCU

Nici o carte în casa lui E. Lovinescu, unde totul era bibliotecă

„Cu Virgil în Bulevardul Elisabeta 95b. Îl căutam pe lista locatarilor pe Calmuschi care salvase ce putuse din ceea ce fusese ars în curte după moartea mamei – îi făcuse și parastas. Nu era pe lista locatarilor. Din ascensor, ies câteva persoane. Le întrebăm. Nimeni nu-l cunoaște. Atunci îmi iau inima-n dinți, urc scările și sun la ușa noastră. Îmi deschide o femeie între două vîrste. Îi spun că vreau să văd apartamentul. Se miră. Pe drept cuvînt. Aduug: sint M. L... Se sperie. O liniștesc: nu vin s-o dau afară din casă. Se bîlbîie: că e o rudă venită din provincie la vărul ei care tocmai a ieșit, că ea nu e responsabilă etc., etc.

Deschid ușa antreului și intrăm. În apartamentul mobilat în stil mic burghez: plastic și șervețele brodate, perdeluțe cu floricele – miracolul e negativ: nici o carte. Nici măcar un dicționar sau o carte de bucate. Nimic. Nici o carte în casa lui E. Lovinescu unde totul era bibliotecă. Plecăm repede. Ce speram?

Intr-o seară la Doinaș – și apoi lui Eugen Simion – le spun să pună apartamentul tatei pe lista caselor memoriale. Sint imediat de acord: cum să nu, se va ocupa Uniunea Scriitorilor. Rezolvarea pare atît de lesnicioasă și de iminentă încît încep să mă întreb unde aș regăsi oare și cum biroul tatei și tocul lui de argint? Și fotoliul? Și cărțile?

Uitaseam: pe masă era o colecție a ziarului Frontului, Azi. Proprietarul sau locatarul este deci de-ai lor”.

(Monica Lovinescu, „Întoarcerea în România, aprilie 1990”, în Jurnalul de călătorie, text inedit.)

ALEXANDRU PALEOLOGU

Rușinea perpetuă

Nu l-am văzut niciodată pe E. Lovinescu. Îl citisem și îl citeam ca pe un clasic, dar la față nu l-am văzut. Mi-a lipsit împrejurarea, mai bine zis îndrăzneala. Eram și prea tînăr. Dar cîțiva ani după moartea sa prematură am frecventat apartamentul criticului, peste drum de *Facultatea de Drept*, cu un grup de prieteni și foști colegi ai Monicăi: Irina Eliade, Ina Dan (atunci soția mea), Mihai Rădulescu, Gaby Bossie, Ion Lecca, George Rosetti; mai venea și Michel Dard de la *Institutul Francez*, mai tîrziu și alți francezi, mai tineri, Sirinelly, de exemplu. Acest grup se numea „les chameaux” (cămilele), termen cu nuanță autopersiflantă, atestînd buna dispoziție și spiritul de inofensivă frondă. Nu rareori, ba chiar cel mai adesea, era cu noi și doamna Bălăcioiu, mama Monicăi. Nu-mi puteam reprimă curiozitatea de a scruta rafturile cu cărți. Asta de fiecare dată, ca și cum aș fi vrut să mă asigur că n-am visat, că autorul cutărei sau cutărei cărți este într-adevăr acolo.

Biblioteca unui mare critic, a unui mare intelectual, nu e ca orice bibliotecă, aceasta fiind eventual mai vastă și mai plină de rarități bibliofile.

Biblioteca unui mare intelectual este (sau a fost), iar în atare caz ea rămîne potențial activă, ca un vulcan nu de tot stîns, sediul sau mediul unor metabolisme și elaborări mentale invizibile, unor tainice distilări de chintesențe.

Lovinescu medită pe un pasagiu din Montaigne (bunăoară)! Astfel de reprezentări îmi veneau irezistibil, conțînd acele rafturi.

După plecarea Monicăi în Franța, doamna Bălăcioiu ne mai invita, din cînd în cînd, la lectura cîte unei scrisori de la fiica ei.

Dar evenimentele funeste din țara noastră după 30 decembrie 1947 începuseră din ce în ce să ne întunece orizontul. Existența fiecăruia dintre noi devenea din ce în ce mai precară, mai amenințată.

La 4 ianuarie 1950 sînt căutat acasă și la adresele citorua rude fără să fiu găsit: printr-un concurs miraculos de împrejurări, aflui în timp util; din clipa aceea intrui în clandestinitate.

După două-trei zile reușesc pe căi ocolite să comunic cu soția mea, căreia îi vine ideea să ne întîlnim la doamna Bălăcioiu. O găsim angoasată, hătuită, speriată în apartamentul cvasi-pustiit, cu toate rafturile bibliotecii goale! Autoritățile confiscaseră de curînd toate cărțile, represalii la activitatea anticomunistă a Monicăi.

Eram toți trei pe un teren minat. Mereu m-am întregat de atunci: ce va fi fost în sufletul doamnei Bălăcioiu în clipele acelea? Am scurtat cît am putut întregerea, reducînd-o la minimul strict și ne-am despărțit.

Pe doamna Bălăcioiu nu am mai văzut-o de atunci.

Rafturile bibliotecii lui E. Lovinescu – goale! Ce imagine emblematică pentru începutul erei „socialiste”!

Biblioteca lui E. Lovinescu dispărută. Doamna Ecaterina Bălăcioiu asasinată.

Apartamentul de peste drum de *Facultatea de Drept* ocupat în continuare de un profitor al acestei ignominii!

Rămîne cum au hotărît autoritățile comuniste.

Noi, acum, în România „postcomunistă”, ce fel de autorități avem? Ce fel de legi? Ce fel de „ocîrmuire”? Nu respectăm decît remanența comunistă. Altcieva, nimic. Nu respectăm nimic. Nu respectăm pe nimeni. Mai ales pe noi nu ne respectăm. Sîntem condamnați la rușinea perpetuă. Sîntem, adică „întrăm” în Europa!

ILEANA VRANCEA

Biblioteca lui Lovinescu: Fondul 270/59

Mi-a fost dat să văd cu propriii mei ochi ce a devenit atunci, în 1959, restul arhivei și bibliotecii lui E. Lovinescu, alît cît a scăpat în 1948 și 1958 (...). Am găsit dovada că resturile acestei arhive, atîtea cîte au rămas după o primă descindere în 1948, mape cuprinzînd corespondența de la Titu Maiorescu și Mihail Sadoveanu, de la Ion Barbu și Hortensia Papadat-Bengescu au fost arse gospodărește, în curtea blocului, în grămăjoare mici, stropite cu gaz, în ianuarie 1959, după condamnarea Ecaterinei Bălăcioiu. Din apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta 95 bis au fost ridicate atunci întregul mobilier, resturile bibliotecii și arhivei rămase după descinderea din 1948, iar mapele și cărțile care n-au mai încăput în camionul încărcat au fost arse pe loc. Volumele încărcate în camion au devenit, după ce au fost luate în primire de *Securitate*, „Fondul 270/1959”, deus de *Ministerul de Interne*, prin căpitanul Stanciu, la 11 mai 1959, într-un depozit subteran de pe Strada Lipscani (...).

Pe superiorul căpitanului Stanciu aveam să-l cunosc peste doi ani, în toamna anului 1965, cînd monografia mea intra în tipar și pregăteam materialul iconografic. Atunci am călcat pentru prima oară pragul casei în care funcționează cenaclul „Sburătorul”. M-a întîmpinat noul locatar: în apartamentul în care a trăit și a murit E. Lovinescu și din care a fost arestată văduva lui, fusese instalat unul dintre membrii completului de judecată al *Tribunalului Militar* (...) care supraveghease și arderea maldărului de cărți și hîrtii aruncate în curtea interioară a blocului. (...) Mi-a confirmat că unii dintre aceia care asistaseră la autodafeul din curte au întregat, dar n-au putut salva nimic, ordinul era ordi și nu le putea permite.

(Text reproduc din „Mina statului democrat popular”, în *Agora* vol. III, nr. 7, 1990.)

GHEORGHE GRIGURCU

Casa jertfelor

Abia devenit student în capitală, la Școala de literatură „Mihai Eminescu” – fie-i amintirea cât mai sumbră! –, am descoperit locuința lui E. Lovinescu. Am avut privilegiul de a mă înfîlîni, în repetate rînduri, cu doamna Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu, care mi-a făcut cunoștință cu umbrele ce mai umpleau încăperile unde se desfășuraseră mirificale ședințe ale „Sburătorului”. Celor feminine, evident, le-am sărutat mîna. Tulburat de o feroce emoție, am compus o poezie închinată iai-mosului cenaclu, care poezie își are povestea ei.

Prima consecință a inocentului exercițiu liric a fost excluderea mea de la Școala de literatură, ca, se înțelege, „element dușmănos”. Au urmat, după cum am aflat mai târziu, sacrificii înfînt mai dureroase. Venerabila doamnă Bălăcioiu Lovinescu a fost întemnițată și asasinată în Gulag. Biblioteca și lucrurile legendare locuinței au dispărut. Ea însăși a încăput, se pare, pe mîna unuia dintre complicii, care n-a ezitat, zice-se, a tranșa – atît de simbolic – un porc pe biroul de lucru al lui E. Lovinescu. Nemernicul ocupă și azi încăperile din care s-ar fi convenit să-l expulzeze simpla rumoare sedimentată în ziduri a spiritului creator românesc. Dar nu-l dau afară, vai, nici măcar autoritățile, inclusiv cele cu ecuson „democratic”, de după 1996. Casa memoriei E. Lovinescu, preconizată de doamna Monica Lovinescu, care a recitigat spațiul părintesc printr-o sentință judecătorească, pare a rămîne un vis tot atît de vag precum colonizarea planetei Marte. Dacă un articol al subsemnatului, pe acest subiect, apărut în ziarul Dreptatea sub regimul Iliescu, n-a avut nici un ecou, în afară de un chip, să spunem, explicabil, ni-e teamă că nici prezentul text nu va avea alt rezultat, într-un chip, să spunem, inexplicabil. Căci disprețul față de intelectuali, față de justiție și față de bunul-simț n-ar trebui să constituie explicații pentru cei în care ne-am investit încrederea, chiar dacă...

ALEXANDRU GEORGE

Trebuie pus capăt acestei profanări

Cînd Lovinescu a încetat din viață în vara lui 1943 nu eram în București. Eram oricum prea tînăr ca să-i frecventez cenaclul, dar el a fost profesor la liceul unde am învățat eu și știu că nu se vorbea prea mult de el pe vremea aceea, nici în liceu, nici în altă parte.

După cîțiva ani am început să citesc foarte atent opera lui, care m-a modelat decisiv. L-am citit înainte de a-i citi pe George Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius etc., așa cum ar fi fost normal să facă toți „ficii din generația mea. Acest lucru ei nu l-au făcut, ceea ce a fost spre paguba atît a lui, care a rămas mult timp nedescoperit, cit și a lor. În ce mă privește, în 1946, cînd s-a reluat – în absența lui – tradiția „Sburătorului”, deja cred că citisem toată critica lui. Îl admiram fără rezerve și acesta este motivul pentru care m-am dus la inaugurarea plăcii care s-a pus pe casa din Bulevardul Elisabeta.

Era o vreme foarte urîț și eu eram bolnav. Totuși am ieșit din casă și am luat parte la scurta ceremonie. O pun mereu alături de sărbătorirea lui Tudor Arghezi de la Ateneu, care marca 50 de ani de la debut, un eveniment pus la cale de „opoziția democratică” în cultură.

După cum se știe, în 1948 Lovinescu a dispărut de pe ecranul literaturii române, fiind prezentat ca referință negativă de toată critica de atunci, de la Ion Vițner și Ovidiu Crohmălniceanu pînă la Al. Piru. Asta nu ne-a zdruncinat opinia despre marea cărturar și am dovedit-o imediat ce am putut scrie și publica despre el. Mi se pare o supremă infamie prezența în casa lui a unui fost agent comunist, agent pe deasupra al justiției care a condamnat-o la detenție, practic la moarte, pe văduva cărturarului.

Mi se pare o lipsă totală de inițiativă din partea autorităților culturale, azi, faptul că respectiva locuință nu este încă muzeu. În privința reafacerii interiorului există încă oameni care îl mai pot reconstitui. Eu însumi posed cărți din biblioteca lui Lovinescu, în afară de cele, foarte puține, pe care i le-am dus doamnei Monica Lovinescu la Paris. Din manuscrise, din cărți, din obiecte adunate de pe unde s-au împrăștiat, s-ar putea reconstitui o ambianță a ceea ce a fost. Iar dacă ambianța nu se mai poate reface, în momentul de față trebuie, în tot cazul, pus capăt acestei profanări și reconstituit un spațiu muzeal în acest loc al Bucureștiului pe care Lovinescu îl iubea fiindcă era vis-à-vis de Cișmigiu.

GABRIELA OMĂT

Cine trebuie convins?

Mă întreb cine oare, în lumea intelectuală românească, mai trebuie convins prin vreo pledoarie anume că un muzeu memorial E. Lovinescu se cuvine să existe. Că sîntem datori să-l întemeiem. Mă întreb dacă se află printre oamenii români de literă cineva care nu e conștient că E. Lovinescu reprezintă în cultura națională o instituție fără de care fizionomia noastră spirituală în secolul XX ar trebui reimaginată radical. Scriind aceste rînduri, resimt acea contrarietate deopotrivă dezolată și revoltată, care ne e atît de familiară, pentru că, la noi, lucrurile firești și elementare, cele de la sine înțelese, trebuie smulse prin enorme zbatere și risipă ofensivă. Ne e dat să trăim normalitatea ca aspirație și anormalitatea ca stare de fapt. Astfel încît, pesemne că, da, trebuie pledat, energic, ingenios, drastic, eficient. Pesemne că, încă, mai trebuie argumentat, dacă nu inteligenției române, atunci acelei misterioase instanțe care o

Foto: Florin Eganu

Bd. Elisabeta nr. 95, et. 1, ap. 45 – fosta locuință a lui E. Lovinescu

Fotografia din pg. 14 reprezintă intrarea în imobil

împiedică să înfăptuiască ceea ce știe prea bine că are de înfăptuit. Dacă, la noi, normalul e mai adeseori o virtualitate decît un fapt curent, atunci, desigur, cad în plină utopie cu gîndul spontan că, bunăoară, locatarul actual din imobilul în care E. Lovinescu și-a trăit ultimii ani ai vieții ar trebui el singur să lase, de bunăvoie, acel lăcaș rostului său mai înalt și mai temeinic. Iar cine are atribuțiile necesare ar trebui să se grăbească a-i asigura, potrivit legii, adaptatul corespunzător. Iată, măsurînd distanța dintre irealitatea acestui fapt de bun-simț și starea de lucruri sfîdătoare, stabilizată cine știe pentru cîtă vreme, prind contur destinații ofensivei care, la prima vedere, părea că forțează uși deschise... Ne amintim cum o instanță judiciară a hotărît deja restituirea apartamentului către moștenitoarea lui de drept, doamna Monica Lovinescu; ne amintim și cum locuitorul lui actual este (nici nu se poate mai) departe de a fi manifestat dovezi de pietate față de E. Lovinescu și urmașii săi; ne amintim, vai, de incurabilul paracă păcat național al tărăgănării. Acum devine izbitoare evidența că adversarii și adversitățile – redutabile – există. Iar cine e incredințat că recuperarea, îndrăznesc a spune mai mult, resacralizarea unui spațiu ultragiat, cum este fosta locuință a lui E. Lovinescu, sediul al ultimului deceniu de existență al cenaclului „Sburătorul”, e un act de justiție și demnitate e dator să-și asume o combativitate pe măsura adversității. Un muzeu memorial E. Lovinescu, în apartamentul celebru din Bulevardul Elisabeta, trebuie să se facă. Știm și cum ar putea să se facă. Rămîne numai să fie făcut.

EUGEN SIMION, președintele Academiei Române

Un spațiu simbolic pentru cultura română

Aprupo de E. Lovinescu și de epoca lui de creație. Dintr-o scrisoare publică semnată de fiica scriitorului, Monica Lovinescu, și de un număr de scriitori bucureșteni, înțeleg că apartamentul de pe Bd. Kogălniceanu în care a trăit marele critic și în care s-au ținut timp de

două decenii reuniunile Cercului „Sburătorul” este în primejdie de a fi definitiv înstrăinat. Mai exact: este pe punctul de a deveni proprietatea actualului chirișar. Nu vreau să mă amestec într-un conflict de interese foarte încurcat și cu mari cînoțații socio-politice (conflictul dintre proprietari și chiriși), dar cînd este vorba de casele în care au trăit marile personalități românești trebuie să ne băgăm, n-avem încotro. Și nu atît noi, ca indivizi, cît autoritățile românești care sînt obligate prin lege și sînt obligate și altfel, moral, să apere valorile spirituale ale națiunii și bunurile care perpetuează amintirea lor. Nu trebuie prea multe fraze pentru a dovedi de ce este înțelept să conservăm în patrimoniul cultural național apartamentul în care, săptămîna de săptămîna, ani în șir, s-au înfîlînit mai multe generații de scriitori, de la Ion Barbu la Marin Preda... Micul apartament din fața Facultății de Drept este un spațiu simbolic pentru cultura română. El trebuie păstrat ca atare. Aflu din relațiile presei că actualul chirișar vrea să-l cumpere și, potrivit legii votate de Parlament, nimeni nu-l poate împiedica. Nimeni în afară de Ministerul Culturii și, cred, de Primăria Capitalei. Lovinescu nu este fitecine, un proprietar decedat căruia i s-a confiscat averea, Lovinescu este un mare intelectual român, cel mai mare critic, probabil, pe care l-a dat nația română în epoca ei modernă. Casa lui trebuie ocrotită de stat și transformată într-un muzeu pe care să-l viziteze de aici înainte generațiile succesive de tineri cititori care vor descoperi, astfel, că în lumea pragmatică a secolului al XX-lea au fost și oameni în stare să sacrifice totul pentru valorile spiritului...

(Text reprodus cu acordul autorului, din *Fragmente critice*, editura Grai și Suflor, București, 1998, p. 330.)

LAURENȚIU ULICI, președintele Uniunii Scriitorilor

Un paradox care spune multe despre starea societății

Considerăm că locuința în care a trăit și a scris Eugen Lovinescu, una din marile personalități ale culturii române, critic literar care a marcat ideologia literară a primelor 4 decenii ale acestui veac, trebuie să devină de urgență casă memorială. Aceasta deopotrivă pentru a conserva memoria marelui critic ca și pentru a oferi generațiilor de astăzi și de mîine posibilitatea unui contact direct cu climatul în care a lucrat scriitorul. Cu atît mai mult, cu cît în locuința respectivă a funcționat vreme îndelungată cenaclu „Sburătorul”, prin care au trecut nume de mare rezonanță ale literaturii române interbelice.

Faptul că în această casă locuiește acum o persoană „cu merite” în tragedia trăită de soția scriitorului mi se pare un paradox care spune multe despre starea morală a societății românești de astăzi. Dacă mai spunem și că respectiva locuință se află în proprietatea doamnei Monica Lovinescu, moștenitoarea legală a scriitorului, cred că am oferit primăriei Bucureștiului toate argumentele pentru a grăbi procedura administrativă de transformare a locuinței respective în casă memorială.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU directorul Muzeului Literaturii Române

Celor neduși la istoria literaturii române

În justiția română totul este posibil, chiar și să se facă dreptate. De aceea îmi îngădui să sper că în acest caz atît de puțin complicat, de altfel, al casei în care a trăit familia Lovinescu și unde s-au desfășurat și ședințele cenaclului „Sburătorul” să se ajungă la o soluție care să facă cinste și dreptate culturii românești. Chiar dacă se spune că Bucureștiul a devenit un oraș fără memorie, în capitală funcționează totuși cinci case memoriale ale unor mari scriitori români (Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Minulescu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu) sub egida Muzeului Literaturii Române. Acestora li se adaugă Casa George Călinescu, administrată de Academia Română prin restaurantul său.

Fără a fi nimic este puțin, este îngrozitor de puțin pentru o capitală cu pretenții culturale și cu aspirații la un patrimoniu național. Evident că Muzeul Literaturii Române își poate asuma integrarea unei case memoriale atît de importante cum ar putea fi Casa Lovinescu atît în circuitul muzeistic național, pe de o parte, iar pe de alta, să asigure atît conservarea, cît și punerea în valoare științifică a unui nefel de spațiu memorial, a căruia necesitate doar celor neduși la istoria literaturii române le-ar trebui explicată.

Pagini realizate de DOINA JELA

